

Journal of

konya

araştırmaları
dergisi
research

SAYI • ISSUE 1
ARALIK • DECEMBER 2024

E-ISSN: 3062-1313

Konya Araştırmaları Dergisi

Journal of Konya Research

SAYI / ISSUE 1

ARALIK / DECEMBER 2024

E-ISSN: 3062-1313

Konya Araştırmaları Dergisi

Journal of Konya Research

Sahibi / Owner

Alan alışmaları Derneği / *Area Studies Association*

Baş Editör / Editors in Chief

Dr. Hakan Yapıcı

Yayın Türü / Publication Type

Sürelî Yayın / *Periodical*

Yayın Dili / Publication Language

Türkçe & İngilizce / *Turkish & English*

Yayın Periyodu / Publication Period

Yılda bir kez Aralık ayında yayımlanır / *Published annually in December*

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Sahibiata Mahallesi, Mimar Muzaffer Cad. 121/236, 42200, Meram/ Konya

E posta: info[at]konyadergisi.net

İnternet adresi: <https://konyadergisi.net>

E-ISSN: 3062-1313

Yayın Kurulu / Editorial Board

Baş Editör / Editor-in-Chief

Hakan Yapıcı (Dr., Sociology, Konya Metropolitan Municipality, Konya/Türkiye,
hakan.yapici[at]konya.bel.tr)

Yardımcı Editör / Editorial Assistant

Yasin Yılmaz (Asst. Prof., Philosophy and Sociology of Law, Necmettin Erbakan University,
Konya/Türkiye, yasinylmaz[at]yahoo.com)

Alan Editörleri / Section Editors

Ali Çoban (Assoc. Prof. Dr., Sufism, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye,
acoban[at]erbakan.edu.tr)

Cailah Jackson (Res. Asst., Islamic Art History, Khalili Research Centre, University of
Oxford, Oxford/United Kingdom, cjackson[at]alumni.oxon.net)

Melikşah Aydın (Assoc. Prof., Public Law, Selçuk University, Konya/Türkiye,
melikshahaydin[at]selcuk.edu.tr)

Mustafa Akkuş (Assoc. Prof., History, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye,
makkus[at]erbakan.edu.tr)

Münevver Çiçekdağı (Dr. Lecturer, Tourism Guidance, Selçuk University,
Konya/Türkiye, mcicekdaği[at]selcuk.edu.tr)

Recep Sünnetci (Independent Researcher, Communication Sciences, Antalya/Türkiye,
rcpsunnetci[at]gmail.com)

Misafir Editörler / Guest Editors

Emin Gökalp (Dr. Lecturer, History-Sociology-Political Science, Atatürk University,
Erzurum/Türkiye, emin.gokalp[at]atauni.edu.tr)

Umut Dinç (Dr., Ancient History, Independent Researcher, Kırıkkale/Türkiye, umut-
dinc[at]hotmail.com)

Kitap Değerlendirme Editörü / Book Review Editor

Esra Sekiz (PhD, Sociology, Selçuk University, Konya/Türkiye, sekizesra[at]gmail.com)

Dil Editörü / *Language Editor*

Yusuf Ziya Karipek (Res. Asst., Sociology, University of Illinois Urbana-Champaign, Champaign/United States, karipek2[at]illinois.edu)

Danışma Kurulu / *Advisory Board*

Ahmet Koyuncu (Prof. Dr., Sociology, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye, akoyuncu[at]erbakan.edu.tr)

Bekir Biçer (Prof. Dr., History, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye, bekirbicer[at]erbakan.edu.tr)

Erhan Tecim (Prof. Dr., Sociology, Selçuk University, Konya/Türkiye, erhantecim[at]gmail.com)

Fatma Nur Başaran (Prof. Dr., Art and Design, Hacı Bayram Veli University, Ankara/Türkiye, fatma.basaran[at]hbv.edu.tr)

Ferhat Tekin (Prof. Dr., Sociology, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye, ferhadtekin[at]gmail.com)

Güngör Karağuz (Prof. Dr., Turkish and Social Sciences Education, Necmettin Erbakan University, Konya/Türkiye, gkarauguz[at]erbakan.edu.tr)

Mehmet Ali Aydemir (Prof. Dr., Sociology, Aksaray University, Aksaray/Türkiye, maliaydemir[at]gmail.com)

Metin Eken (Assoc. Prof., Department of Journalism, Erciyes University, Kayseri/Türkiye, metineken[at]erciyes.edu.tr)

Ramazan Yelken (Prof. Dr., Sociology, Yıldırım Beyazıt University, Ankara/Türkiye, ryelken[at]hotmail.com)

Dergi Hakkında / About the Journal

Konya Araştırmaları Dergisi, Konya'nın tarihsel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarını araştıran ve ilgili bilimsel çalışmaları derleyen disiplinler arası akademik bir yayındır. Derginin yayımlanmasındaki temel güdü, Konya alışmaları alanında elde edilen birikimin, süreklilik ve kapsam bakımından bir akademik dergi çıkarmaya elverişli bir seviyeye ulaşmış olmasıdır.

Konya Araştırmaları Dergisi, ift kör hakemli ve açık erişimli akademik bir dergidir. Küresel dolaşımı hedefleyen dergi, uluslararası, açık erişimli ve ücretsizdir. Yılda bir sayı olarak Aralık ayında elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Dergi, araştırma makalesi, araştırma notu ve kitap incelemesi türündeki çalışmaları değerlendirmeye alır. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur. Dergide Trke ve İngilizce yayınlara yer verilmektedir.

*

Journal of Konya Research is an interdisciplinary academic publication that investigates the historical, cultural, social and economic dimensions of Konya and compiles relevant scientific studies. The main motivation for publishing the journal is that the knowledge gained in the field of Konya studies has reached a level suitable for publishing an academic journal in terms of continuity and scope.

Journal of Konya Research is a double-blind peer-reviewed and open-access academic journal. Aiming global circulation, it is international, open access, and free of charge. It is published electronically with issue in a year, annually in December.

The journal evaluates research articles, research notes and book reviews. The target group of the journal consists of academicians, researchers, students, related professional and academic bodies and institutions. Turkish and English are welcome within the journal.

İçindekiler / Contents

Editörden / From Editor

Arastırma Makaleleri / Research Articles

1-29 / **Özlem Seyhan**

Suç ve Ceza Sistemi İçerisinde Konya Merkez Hapishanesi (1880-1922)
Konya Central Prison within the Crime and Punishment System (1880-1922)

30-56 / **Kudret Tınas**

Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelere Konya'dan Bir Bakış
A Look at the Nationalist Elements in the Diriliş Ertuğrul TV Series from Konya

57-69 / **Ömer Kayadibi**

Yerel Yönetimlerin Tarımsal Desteklerinin Kırsal Girişimcilik Üzerindeki Rolü: Konya Örneği
The Role of Agricultural Support by Local Governments in Rural Entrepreneurship: The Konya Example

70-84 / **Coşkun Bilgi**

Konya Kalesi Pazar Kapısı'nda Asılı Gülleler Üzerine Bazı Düşünceler
Some Thoughts About the Cannonballs Hanging at the Bazaar Gate of Konya Castle

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

85-89 / **Adem Menekşeoğlu**

Bir Çarşının Anatomisi: Mevlâna Çarşısı'nda Mekânsal Yenilenme ve Toplumsal Etkileri

Editörden

Konya Araştırmaları Dergisi'nin ilk sayısıyla karşınızdayız. Bu sayıda, farklı disiplinlerden akademisyenlerin Konya'da yaptıkları araştırmalardan oluşan zengin ve çeşitli makaleler yer alıyor. Amacımız, Konya'da yapılan akademik araştırmaların istikrarlı ve gelişmiş bir platformu olmaktır. Farklı disiplinlerde yapılan birbirinden değerli araştırmaları okuyucularımıza disiplinlerarası bir perspektifle sunmak istiyoruz.

İlk makalemiz, Aydınlanma Çağı ile başlayan ceza sistemindeki dönüşümü ve modern hapishane anlayışının Osmanlı Devleti'ndeki yansımalarını ele alıyor. Konya merkez hapishanesi özelinde Osmanlı'nın suç ve ceza sisteminin incelendiği bu çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerine dayanılarak dönemin hapishane sistemi aydınlatılıyor.

İkinci makalede, özellikle tarihî yapım olan televizyon dizilerinin milli ve manevî öğelerle Konya'da yaşayan izleyiciler üzerindeki etkisi ele alınarak *Diriliş Ertuğrul* dizisi inceleniyor. Stuart Hall'ın "Kodlama-Kodaçımı" kuramı çerçevesinde yapılan araştırmada, izleyicilerin diziyi genellikle egemen bir okumayla kabul ettiği sonucuna varılıyor.

Üçüncü makale, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin çiftçilere sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkisini masaya yatırıyor. Araştırma, tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimlerini artırarak kırsal kalkınmaya olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koyuyor.

Dördüncü makalede, şehir savunma yapılarının tarihî önemi ve bu yapılar üzerindeki sembolik mesajlar ele alınıyor. Bu çerçevede Konya'nın Pazar Kapısı'ndaki zincirlerle asılı güllerin anlamı değerlendiriliyor. Araştırma, savunma kapılarının yalnızca güvenlik değil aynı zamanda propaganda ve caydırıcılık amacıyla da kullanıldığını vurguluyor.

Son ve beşinci olarak, Konya'daki Mevlâna Çarşısı'nın dönüşüm sürecini, mekân ve insan ilişkisi üzerinden ele alan, bu sürecin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini inceleyen bir kitap değerlendirmeye alınıyor. İncelenen çarşının tarihsel kimliği ile modernleşme sürecini harmanlayan kitapta toplumsal katılımın önemi ve kentsel dönüşüm projelerine nasıl değer katılabileceği vurgulanıyor.

Bu sayıda yer alan makaleler, Konya'nın tarihi, kültürel, toplumsal ve ekonomik dinamiklerini derinlemesine ele alarak çok yönlü bir anlayış geliştirmeye katkı sağlıyor. Makalelerin her biri farklı bir perspektiften Konya şehrine ışık tutarak, tarihi hafızamızın korunması, toplumsal bilinçlenme ve yerel kalkınma için önemli bir kaynak oluşturuyor.

Yayın Kurulu Adına

Dr. Hakan Yapıcı

Editorial

We are here with the first issue Journal of Konya Research. This issue includes rich and diverse articles consisting of research conducted in Konya by academics from different disciplines. Our aim is to be a stable and developed platform for academic research conducted in Konya. We want to present valuable research conducted in different disciplines to our readers with an interdisciplinary perspective.

Our first article examines the transformation in the penal system that started with the Age of Enlightenment and the reflections of the modern prison concept in the Ottoman Empire. This study examines the crime and punishment system of the Ottoman Empire, specifically in the Konya central prison, and sheds light on the prison system of the period based on the documents of the Prime Ministry Ottoman Archives.

The second article examines the *Diriliş Ertuğrul* series, especially by addressing the impact of historical television series on viewers living in Konya with national and spiritual elements. The research, conducted within the framework of Stuart Hall's "Coding-Decoding" theory, concludes that viewers generally accept the series with a dominant reading.

The third article examines the impact of agricultural support provided to farmers by the Konya Metropolitan Municipality on rural entrepreneurship. The research reveals that agricultural support positively contributes to rural development by increasing entrepreneurial tendencies.

The fourth article examines the historical importance of city defense structures and the symbolic messages on these structures. In this context, the meaning of the cannonballs hanging from chains at the Market Gate of Konya is evaluated. The research emphasizes that defense gates were used not only for security but also for propaganda and deterrence purposes.

Finally and fifthly, a book that examines the transformation process of the Mevlana Bazaar in Konya through the relationship between space and people and examines the social, cultural and economic effects of this process is evaluated. The book, which blends the historical identity of the bazaar under

study with the modernization process, emphasizes the importance of social participation and how value can be added to urban transformation projects.

The articles in this issue contribute to the development of a multifaceted understanding by deeply examining the historical, cultural, social and economic dynamics of Konya. Each of the articles sheds light on the city of Konya from a different perspective, creating an important resource for the preservation of our historical memory, social awareness and local development.

On behalf of the Editorial Board

Dr. Hakan Yapıcı

Suç ve Ceza Sistemi İçerisinde Konya Merkez Hapishanesi (1880-1922)

Özlem Seyhan *

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderim / Received: 03.11.2024, Kabul / Accepted: 30.11.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Özet: Aydınlanma çağı ile birlikte suçluların cezalandırılmasında bir dönüşüm yaşanmış, insanın değerli olduğu ve vücut bütünlüğünün korunmasının gerektiği anlayışı kabul edilmiştir. Bu kararın alınmasından önce suçluların cezalandırılmasında bedenın parçalanması uzuvların kesilmesi, giyotin ve en hafif haliyle idam gibi infazlar uzun yıllar toplumun gözü önünde gerçekleştirilmiştir. Korku ve dehşet temelinde otorite sağlama çalışılmıştır. Ancak Fransız İhtilali ile birlikte insan hak ve hürriyetleri yeni bir boyut kazanmış, suç işleyen bireyin öldürülmesi ya da işkencelere maruz bırakılması yerine toplumdan izole edilerek hapishanelerde ıslah olması daha doğru görülmüştür. Bu anlayışın gelişmesi ile Avrupa'nın birçok merkezinde modern hapishaneler kurulmuştur. Batıdaki bütün gelişmeleri yakından takip etmek zorunda kalan Osmanlı Devleti de neredeyse eş zamanlı olarak ülke topraklarında hapishane tesisine başlamıştır. Bu bağlamda Konya merkez hapishanesi Osmanlı Devleti'nin son döneminde Anadolu'da suç ve ceza sisteminin nasıl işlediğini göstermesi açısından önemlidir. Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi ana kaynak olarak kullanılmış, mevcut belgeler ışığında dönemin hapishane sistemi aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hapishane, Suç, Ceza, Konya, Mahkûm.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı/Independent Researcher, Konya/Türkiye, ORCID: 0009-0002-0103-5072, E-mail: akpinarr_ozlem[at]hotmail.com

Atıf/Citation: Seyhan, Ö. (2024). Suç ve Ceza Sistemi İçerisinde Konya Merkez Hapishanesi (1880-1922). *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 1-29.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Alıntı-GayriTicari-Türetilmez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

Konya Central Prison within the Crime and Punishment System (1880-1922)

Abstract: With the age of enlightenment, there was a transformation in the punishment of criminals, and the understanding that human beings were valuable and that their physical integrity should be protected was accepted. Before this decision was taken, executions such as dismemberment of the body, amputation of limbs, guillotine and, in its mildest form, execution, were carried out in front of the public for many years in the punishment of criminals. However, with the French Revolution, human rights and freedoms gained a new dimension, and it was deemed more appropriate for the individual who committed a crime to be isolated from society and rehabilitated in prisons, rather than being killed or tortured. The Ottoman Empire, which had to follow all the developments in the West, started to establish prisons in the country almost simultaneously. In this context, Konya central prison is important in terms of showing how the crime and punishment system progressed in Anatolia in the last period of the Ottoman Empire. In this study, the Prime Ministry Ottoman Archives were used as the main source and the prison system of the period was tried to be illuminated in the light of available documents.

Keywords: Prison, Crime, punishment, prisoner, Konya.

Değerlendirme / Review :

Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / *Double-blind peer-reviewed, external independent*

Etik Beyan / Ethical Declaration :

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. Bu makale "Meşrutiyetten Cumhuriyete Konya Vilayeti Hapishaneleri 1876-1922" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. / *Ethical principles were followed during the preparation of this study. This article is derived from his master's thesis titled 'Konya Vilayeti Hapishaneleri 1876-1922 from the Constitutional Monarchy to the Republic.'*

Etik Bildirim / Complaints :

info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check :

Turnitin

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / *The Author declares that there is no conflict of interest.*

Finansman / Grant Support :

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / *No funds, grants, or other support was received.*

Giriş

Tarihsel süreç içerisinde toplumun huzurunu korumak, insanların otoriteye olan güvenini sağlamlaştırmak, bireysel çatışmaların önüne geçmek ve devletin gücünü halk nezdinde göstermek için suçlar cezalandırmıştır. Ancak her dönem bu cezaların mahiyeti ve şiddeti değişmiştir. Aydınlanma çağına kadar suçlu görülen kişinin bedenine yönelik, öldürme, dövme, uzuvların kesilmesi, vücudun ortadan ikiye ayrılması ve giyotin gibi insan haklarına ve bedenin kutsallığı anlayışına uygun olmayan korku verici uygulamalar tercih edilmiştir (Foucault, 2015). Nitekim bu cezalardaki esas hedef de toplumda bir korku ve panik yaratarak benzer suçların işlenmesine engel olmaktır. Öyle ki bütün infazların şehir merkezlerinde yapılması, halkın tellallarla bu törenlere davet edilmesi ve adeta bir şenlik ve panayır havasında suçlunun cezalandırılması bunun en önemli kanıtıdır (Demirtaş, 2010). Otoritenin varlığı ve gücü bu sayede hissettirmeye çalışılmıştır. Fransız İhtilali'nin temel argümanlarından biri olan insanın insan olması hasebiyle değerli olduğu fikrinin kabul görmesi ile birlikte suç ve ceza sisteminde de bazı dönüşümler yaşanmıştır. Bu bağlamda Michel Foucault (2015), ceza sisteminin modernleşmesini 'disiplin toplumunun' bir unsuru olarak değerlendirir ve hapishaneleri bireylerin davranışlarını kontrol etmek için kullanılan mekanizmalar olarak ele alır. Suç işleyen bireyin öldürülmesi yerine topluma yeniden zarar vermesini engellemek amacıyla onu ıslah etmek için modern hapishaneler kurulmuştur (Aksu, 2010). Bu reformlar, yalnızca bireyin davranışlarını düzeltmekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal kontrol mekanizmalarını güçlendirmiş ve devlet otoritesinin toplum üzerindeki etkisini artırmıştır.

Modern hapishanenin ortaya çıkmasından önce mahbesler sarhoşları ayıltmak, dilencileri ve kimsesizleri tutmak, infaz öncesi mahkûmları bekletmek amacıyla kullanılmıştır. Modern hapishaneler ise mahkûmların ıslah edilmesi ve topluma kazandırılması amacıyla kurulmuştur. Foucault (2015), hapishane reformlarını disiplin toplumunun bir aracı olarak görürken, Yıldız (2012), Osmanlı hapishanelerinin bu dönemde Batılı standartlara uyum sağlamaya çalıştığını belirtmektedir. Avrupa'da modern anlamdaki ilk hapishane 1595 yılında Amsterdam'da, 1609'da da Almanya'da kurulmuştur (Orat, 2011). Bu hapishanelerin ekonomik sıkıntılardan ve hukuki boşluklardan dolayı tam anlamıyla bir ıslahane olmadığı bilinmektedir. Öyle ki hapishaneler uzun yıllar Avrupa'da ucuz iş gücünün merkezi olarak görülmüş, mahkûmlar zorunlu çalışmaya tabii tutulmuştur. Her ne kadar Avrupa'daki modern

hapishane bahsi geçen tarihlerde kurulmuş olsa da tam anlamıyla bir ıslah merkezi hüviyetini kazanması 19. yüzyılın başlarında mümkün olmuştur. Modernleşme, ceza infaz kurumlarının fiziksel ve idari yapılarında reform yapmayı, ıslah ise bireyin suç işleme eğilimlerini rehabilitasyon yoluyla dönüştürmeyi amaçlar. Hapishanelerin tek kişilik hücreler şeklinde inşa edilmesi, mahkûmların kendi aralarında konuşmasının yasaklanması, bütün gün ve gece hücrede tutularak sadece İncil okumalarına izin verilmesi ile hedeflenen iç dönüş tam tersine mahkûmların çoğunun akıl sağlığını kaybetmesine yol açmıştır (Bahar, 2010). Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri'nde ve İngiltere'de yapılan teftişler sonucunda mahkûmlara manevi ve fiziki olarak eziyet edilmemesi, sağlık koşullarının iyileştirilmesi, gardiyanların eğitilmiş kişilerden seçilmesi ve mahkûmların ıslah edilmesi için bazı reformlara ihtiyaç duyulduğuna karar verilmiştir (Yıldız, 2012). Bahsi geçen ıslah bireyin yaşadığı iç muhasebe sonucunda işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyarak dış dünyaya yeniden çıktığında benzer bir eylemde bulunmasının önüne geçmektir.

Hapishane her ne kadar öldürme cezalarından daha hafif görünse de toplum için korkulması gereken, bilinmeyen bir yer olma özelliğini korumuştur. Hapishanelerde neler yaşandığının halk nezdinde tam olarak anlaşılması bu durumda etkili olmuştur. Ayrıca bütün hapishanelerin şehir merkezlerinde hatta hükümet konaklarının bitişiğinde ya da içinde inşa edilmesinde otoritenin gücünü göstermek temel hedeftir. Toplum kanunlara uymaz, hükümete karşı çıkarsa gideceği yerin neresi olduğunu her gün canlı bir şekilde görmektedir. Bu bağlamda modern devrin hapishanesi bir nevi güç simgesi ve kontrol mekanizması olma özelliğine haizdir.

Batıdaki gelişmeleri yakından takip eden Osmanlı Devleti, modernleşme sürecinin bir parçası olarak hapishane reformlarını ele almış ve bu süreçte Batılılaşmayı yalnızca fiziksel yapılarla değil, mahkûmiyet anlayışıyla da uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Hapsetme olgusu başlı başına bir ceza olarak görülmesi de Osmanlı'da infaza kadar mahkûmları bekletmek için kurulan zindanların bulunduğu bilinmektedir (Öztürk, 2010). Buralar karanlık, rutubetli ve idari teşkilattan mahrum yerlerdir. Zindancılar düzenli maaş almadıkları için mahkûmlardan rüşvet alarak gelir temin etmişler, suçlu ya da suçsuz olması önemsizdir buradaki kişiler hastalıkla, ölümle ve yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bazı kişilerin yıllarca cezasının kesinleşmeden zindanlarda tutulduğu görülmektedir (Şen, 2007). Nitekim Osmanlı modernleşmesinin bir uzantısı olarak 1831 yılında İstanbul'da Hapishane-i Umumi kurulmuştur. Tanzimat

ile birlikte Osmanlı kanunlarında hapsedme yer almaya başlamıştır. 1840, 1851, 1858 ceza kanunlarında hapsedme idamdan sonra en ağır ceza olarak kaydedilmiştir (Şen, 2001).

Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale için sık sık girişimde bulunan İngiltere, 1844 yılında Stanford Caning'i hapishanelerin teftişi ve yeni yapılacak hapishane planlarının tespiti için göndermiştir. Caning yazdığı raporlarla sık sık ülkesini bilgilendirmiştir. Her medeni devlette modern hapishane olmalıdır anlayışından hareketle yapılan bu girişimler, Osmanlı'yı çağdaştırmak ya da mahkûmların hayat standartlarını yükseltmek hedefinden ziyade azınlık mahkûmların durumunu kullanmak suretiyle Osmanlı'nın iç işlerine karışmak için bir vesile haline getirilmiştir. Durumun farkında olan Osmanlı idarecileri titizlikle hapishane reformu üzerinde durmuştur (Bozkurt, 2010). Öyle ki hapishane inşa faaliyetleri Osmanlı bütçesini sarsacak boyutlara ulaşmıştır (Tekin, 2008).

1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı'nın sonucunda Osmanlı Devleti topraklarının büyük kısmını Berlin kongresinde alınan kararlar doğrultusunda kaybetmiştir. Akabinde gelen mali iflas ile Duyunu Umumiye İdaresi kurulmuş ve alacaklı devletler Osmanlı'nın mali kaynaklarına el koymuştur. Bu şartlar içerisinde Avrupalı devletlerin neredeyse bütün isteklerini yerine getirmek durumunda kalan Osmanlı Devleti hapishane reformuna yönelmek zorunda kalmış ve Tevkifhane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamname 1880 yılında çıkarılmıştır. Nizamnamede hapishane ve tevkifhanelerin fiziki özellikleri, planları, mahkûmların tüm ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık koşullarına riayet edilmesi, hastaların tedavisi, ilaçların alınması ve gardiyanların görevi gibi konular hakkında iyileştirici kararlar alınmıştır (Atar, 2011). Bu nizamname ile her vilayet ve kazada en az bir hapishane açılması istenmiş, kadın mahkûmlar için de ayrı binaların teminine dikkat çekilmiştir (Tekin, 2010). Nitekim inşa faaliyetlerinin masraflı ve meşakkatli olması nedeniyle kiralama usulüne başvurulmuştur. Bu tarihten itibaren Konya'da dâhil olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde yeni hapishaneler açılmıştır.

1. Konya Merkez Hapishanesinin Fiziki Özellikleri

Konya'daki ilk hapishane hükümet konağının alt katında açılmıştır. Ancak buranın küçük birkaç odadan oluşması üzerine yakınlarda yer alan zaptiye merkezi de ihtiyaç halinde tevkifhane olarak kullanılmıştır. Bahsi geçen zaptiye merkezi günümüzdeki Saray Çarşısı'nın yerinde kurulmuştur. Ancak bunların modern hapishane özelliği taşıdığını söylemek mümkün değildir. Avrupa'da bu dönemde hapishaneler genellikle

mahkûmların tecrit edilmesine ve çalışma disiplini kazandırılmasına odaklanırken, Osmanlı hapishanelerinde daha çok geçici tutukluluk ve cezaların infazı amaçlanmıştır. Bu nedenle 1886 yılında 132.000 kuruşluk bir bütçeyle Konya'da müstakil ve tam teçhizatlı bir hapishane inşaatına başlanmıştır. 1889 yılında ise maddi yetersizlik nedeniyle inşa çalışmalarına ara verilmiştir (BOA, DH. MKT. 1611/27). Hapishane hükümete ait 11.286 metrekairelik bir alanda kurulmuştur. 1889 yılından itibaren faaliyet gösteren hapishaneye ilerleyen tarihlerde ilave binalar yapılmıştır. Tapu kayıtlarına göre hapishane; Konya'nın Karatay bölgesinde, 11. mahalle, 115 pafta, 120 sayfa, 488 ada, 3 parsel ile belirlenen alanda yer almıştır (Konya Tapu ve Kadastro V. Bölge Müdürlüğü Arşivi). Günümüzdeki adresi Kuzgun Kavak Mahallesi, Sultan Veled Caddesi, Açık Ceza İnfaz Kurumu'dur. Uzun yıllar kullanılan hapishane 1942 yılında tamamen yıkılmış ve yerine yeni bir hapishane inşa edilmiştir (Konya Tapu ve Kadastro V. Bölge Müdürlüğü Arşivi).

Konya merkez hapishanesinin dikdörtgen şeklinde farklı odalardan oluşması planlanmış, suçun derecesine göre mahkûmların ayrı bölmelerde tutulması gerekli görülmüştür. Çamaşırhane, yemekhane, revir, gardiyan odası, ibadethane, imam odası ve çeşme de inşa planına dâhil edilmiştir. Ancak bunlardan yalnızca odalar inşa edilebilmiştir. Bütün maddi yetersizliklere rağmen hapishanenin 1913 yılına ait teftiş raporlarından anlaşıldığı üzere zamanla tahrip edilerek harap bir hale geldiği görülmektedir (BOA, DH. TMİK. 22/77). Öyle ki duvarlarının yıkılmak üzere olduğu, tamirle mevcut durumun düzeltilemeyeceği, hapishanenin mahkûmların güvenliğini sağlayamadığı, mahkûmların yakınlarıyla görüştükleri esnasında içeriye her türlü aletin kolaylıkla sokulabildiği ve hapishanenin firar olaylarına zemin hazırladığı hazırlanan raporlarda hükümete bildirilmiştir. Değil tamir etmek bir çivi çakılması halinde duvarların yıkılacağı söylenerek yeni bir hapishane inşasına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. 1913 yılına ait raporda değinilen bir diğer önemli mevzu ise ağır suçlardan mahkûm olanlarla hafif suçlardan mahkûm olanların, hatta suçü kesinleşmemiş tutukluların aynı yerde bulunmasıdır. Nitekim hafif suçlardan yatan pek çok kişinin adeta profesyonel suç işleme tekniklerini öğrenip, tahliye olduktan sonra yeniden suça karıştığı kaydedilmiştir. Ayrıca cinayet işlediği için müebbet alanların hafif suçlardan yatan kişileri ağalık sistemi içinde kendine hizmet için kullanması da diğer sorunu teşkil etmiştir. Bu gibi gerekçelerle yeni inşa edilecek hapishanede mahkûmların suç çeşitliliğine ve yaşına göre farklı koşullara konulması zaruri görülmüştür (BOA, DH.

MB. HPS, 10/15). Bu sayede mahkûmlar arasında ortaya çıkan ağalık sisteminin bozulacağı ve yaşı küçük mahkûmların istismarının engelleneceği düşünülmüştür.

Bütün olumsuzluklara rağmen hapishanenin yıllar içinde daha da kalabalıklaştığı, bazı zamanlar yüzlerce kişiyi aynı anda istihdam etmek durumunda kaldığı bilinmektedir. Fiziki koşulları bu izdihamı kaldırmaya müsait olmayan hapishanede sıhhat koşulları da zaafa uğramış, yeterli oksijenin olmaması, rutubet ve beslenme eksikliği nedeniyle mahkûmlar arasında salgın hastalıklar yayılmıştır (BOA, DH. MB. HPS, 2/25). Mevcut durumun farkında olan hükümet ise gönderdiği talimatnamelerle mahkûmların temizliğine dikkat etmesini bilhassa istemiştir. Ancak yeterli temiz suyun olmaması, ışık ve havadan mahrum odalarda kalınması gibi nedenlerle adeta pislik hapishanenin bir parçası haline gelmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 72/18). Nitekim 1915 yılında Konya hapishanesinde lekeli humma hastalığı görülmüş ve mahkûmların daha sık avluya çıkarılması ve temiz hava alması istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 144/17). Salgının halk arasında da yayılması uzun süre vilayet yetkililerini tedirgin etmiştir. Hapishanede yalnızca fiziki hastalıklar görülmemiş bununla birlikte ruhsal buhranlar yaşayan hatta akıl sağlığını kaybedenler vardır. Öyle ki hapishane koşullarının bunaltıcı etkisi, sağlık şartlarının elverişsiz olması ve beslenme konusunda yaşanan sıkıntılar mahkûmları umutsuzluğa sevk etmiştir. Yetersiz fiziksel koşullar ve hapishane ortamının psikolojik baskıları, birçok mahkûmun travma yaşamasına yol açmış ve bu durum resmi kayıtlarda yer almıştır (BOA, DH. MKT, 1611/27). Mahkûmların hem fiziki hem de psikolojik sağlığını korumak için çaba gösteren vilayet idare merci, 1918 yılında Dâhiliye Nezareti'ne başvurarak ilaç ve zaruri ihtiyaçlar için 139.700 kuruşluk tahsisat istemiştir. Öyle ki aynı tarihte eczaneler paralarını alamadıkları gerekçesiyle hapishaneye ilaç vermeyi bırakmıştır (BOA, DH. MB. HPS. M, 35/110). Ancak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve mütareke döneminin zorlu şartları nedeniyle istenen meblağ gönderilememiştir.

2. Bütçe

Osmanlı Devleti yaşadığı mali zorluklara rağmen Konya merkez hapishanesinin açıldığı ilk andan itibaren düzenli olarak bütçe ayrıldığı resmi kayıtlara geçmiştir. 1880 yılından 1884 yılına kadar düzenli olarak 55 bin kuruş gönderilmiş ancak hapishanenin gittikçe kalabalıklaşması nedeniyle bu bütçe yeterli gelmemiş ve ek tahsisat istenmiştir (BOA, DH. MKT, 1358/102). 1885 yılında tahsisatın 230 bin kuruşa çıkartılmasına karar

verilmiştir (BOA, İ. ŞD, 83/4933). Aynı gerekçelerle 1886 yılında da 230 bin kuruş gönderilmiştir (BOA, DH. MKT, 1374/79). Alınan tasarruf önlemlerine rağmen 1887 senesinde 168.517 ve 1888 senesinde 237.500 kuruş harcanmıştır (BOA, DH. MKT, 1706/67; BOA, DH. MKT, 1660/55). 1884 yılından itibaren Konya vilayetinden yapılan müracaatlar ile masraflar hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek tahsisatın artırılması istenmiştir (BOA, ŞD, 02547/42).

Hapishanenin her geçen yıl kalabalıklaşması ve mahkûmlara ekmek dağıtılmasının mecburi olması hem vilayet idarecilerini hem de hapishane yönetimini zor durumda bırakmıştır (BOA, ŞD, 2686/22). Diğer taraftan hapishanenin mevcut izdihamı kaldıramaması nedeniyle tamire ihtiyaç duyması, masrafların artmasına yol açmış ve 1899 yılında tamir için 22.134 kuruş istenmiştir. Ancak 170 bin kuruş gönderilmiştir (BOA, ŞD, 2698/26). Hapishaneye düzenli olarak tahsisat ayrılmasına rağmen bir türlü istenilen refah ortamı sağlanamamıştır. 1901 yılında daha Mart başında ayrılan ödeneğin bittiği anlaşılmaktadır. Konya hapishanesine ayrılan bütçenin yeterli olmadığı farkında olan Dâhiliye Nezareti, sık sık tasarruflu davranılmasını istemiştir. Öyle ki devletin mali durumunun yetersiz olması hapishaneye gerekli ihtimamın gösterilmesine de engel olmuştur. Nitekim 1909 yılında 112 bin kuruşun idareli kullanılması şeklinde telkinlerde bulunulması dikkat çekicidir (BOA, DH. MKT, 2896/37)

Bütçe sıkıntıları uzun yıllar devam etmiş ve ek tahsisat istenmiştir. Ancak dikkat çeken bir diğer durum ise bu gibi sıkıntılara rağmen bazı yıllarda mevcut meblağın nereye harcandığına dair kayıtlarda usulsüzlük yapıldığının anlaşılmasıdır. Öyle ki 1910 yılında hapishane giderleri için vilayete gönderilen 650 bin kuruştan yılsonunda 146.000 kuruşun kaldığı bilinmektedir. Ancak bu paranın nereye gittiği meçhuldür. 1911 yılında da benzer şekilde 607.500 kuruş tahsis edilmiş, buna rağmen hapishane ihtiyaçlarının karşılanmadığı ifade edilmiştir. Hatta 200.000 kuruş ilave tahsisat istenmiştir. Bu durumun fark edilmesi üzerine 1910 ve 1911 yılı arasındaki hapishane masraflarının farkı üzerine araştırmalar yapılmasına karar verilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 51/3). Akabinde 1912 yılında 100.000 kuruş, 1913 yılında 50.000 kuruş gönderilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 52/15). Hapishanenin temel gideri iâşe masraflarıdır. Ancak bunun yanında hastalık, tamirat ya da mahkûm sevki gibi beklenmedik durumlarda da hükümetten ek bütçe talep edilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 57/43). Ancak Osmanlı Devleti'nin bu tarihlerde büyük savaşlarla mücadele ediyor olması sıkıntıların artmasına yol açmıştır.

Buna rağmen az da olsa 1915 yılında işe giderleri için para gönderilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 1552/55).

1916 yılında ise tahsisat 5.000 kuruşa çıkarılmıştır. Merkez ve kaza hapishanelerinin acil ihtiyaçlarının karşılanması için ayrılan ödenek Nisan 1916 tarihinde gönderilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 60/9). 1917 yılına gelindiğinde ise kış mevsimin etkisiyle gıda maddelerinin fiyatının artması ve Konya'daki fırıncıların paralarını alamadıkları gerekçesiyle hapishaneye ekmeği vermeyi durdurması yeni bir krizi başlatmıştır. Borçların ödenip, gıda teminin yeniden sağlanması için acil 350.000 kuruş istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 63/44). Ancak yalnızca 8.000 kuruşluk bir havale gönderilebilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 63/18). Adeta açlıkla mücadele etmek zorunda kalan mahkûmların nizamını sağlamak, fırıncılara ve eczanelere olan borçları ödeyerek yeniden ekmeği ve ilaç temin etmek ve gardiyan maaşlarını ödemek için sık sık müracaatlarda bulunan Konya vilayetinin bu istekleri üzerine nihayet 500.000 kuruşluk bir meblağ gönderilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 62/40). Lakin bir sonraki yıl aynı sorunlar artarak devam etmiştir. 1918'de Konya vilayeti dâhilindeki bütün hapishaneler için toplam 2.534.600 kuruş talep edilmiştir. Konya merkez hapishanesindeki mahkûmların tedavi masrafları için 82.000, işe giderleri için 82.000 ve diğer masraflar adı altında 90.000 olmak üzere toplamda 254.000 istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS. M, 35/110; BOA, DH. MB. HPS. M, 34/75).

Osmanlı Devleti içinde bulunduğu mali ve siyasi krizlere rağmen Konya hapishanesinin kurulduğu andan itibaren düzenli aralıkları tahsisat göndermiştir. Ancak çoğunlukla gönderilen meblağlar yeterli gelmemiş ve hapishane idarecileri, işe temininde, hastaların tedavi ettirilmesinde, hapishaneler arası sevkler de ve zorunlu tamir faaliyetlerinde ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Öyle ki çoğunlukla mahkûmlara verilecek ekmeği bulmakta dahi zorluk çekilmiştir. Bu durumda dönemin şartlarının ve mali sıkıntılarının etkili olduğu açıktır.

3. Suç Çeşitleri ve Mahkûmlara Dair İstatistikler

Osmanlı kanunlarına göre suçlar üç başlık altına ayrılmıştır. Adam öldürme ve zina gibi suçlar cinayet, adam yaralama, vurma, hırsızlık cünha, para cezasına çevrilebilecek hafif suçlar ise kabahat olarak nitelendirilmiştir. Cinayet, cünha ve kabahat suçlarından tevkif edilenlerin ve suçu kesinleştikten sonra mahkûm olanların ayrı hapishanelerde tutulması istenmiştir. Bu bağlamda kabahat ve cünha suçluları buldukları bölgedeki

hapishanede tutulurken cinayet suçluları merkez hapishanesine gönderilmiştir. Bununla birlikte mahkûm sevkinin meşakkatli ve masraflı olması nedeniyle cinayet suçlularının küçük kazalarda mahkûm edilmesi örneğine de rastlanmıştır. Kanunlara göre cinayetten yargılananlara müebbet sürgün, müebbet hapis, idam, ömür boyu memuriyetten men etmek, geçici kürek, rütbenin elinden alınması ve medeni haklardan mahrum bırakmak gibi cezalar verilmiştir. Cünhadan yargılananlara ise bir haftadan üç yıla kadar hapis cezası verilmiştir. Bununla birlikte geçici sürgün, para cezası ve memuriyetten atılma da cünha kapsamında kullanılan yaptırımlardandır. Kabahat suçu ile yargılananlar ise hafif hapis ve para cezasına çarptırılmıştır (Şen, 2007).

Konya hapishanesine ait mahkûm cetvellerinden tespit edildiği üzere merkezde tutulan suçlular mevkuf ve mahkûm olarak ikiye ayrılmıştır. Mevcut arşiv belgelerinde bazı yıllara ait mahkûm yoklama cetvellerinde cinayet, cünha ve kabahat suçlarından kaç kişinin tutulduğu listelenmiştir. Ayrıca bu yoklama cetvellerinde kadın mahkûmlara dair bilgilere de yer verilmiştir. Tutuklu ve hükümlülerin sayısal durumu tespit etmekte oldukça yararlı olan bu cetveller dört ayda bir merkeze gönderilmiştir. Birinci yoklama Mart'tan Haziran sonuna ikinci yoklama Temmuz başından Ekim ayının sonuna, üçüncü yoklama Kasım başından Şubat sonuna kadar olan dönemi içine almıştır. Ancak bu cetveller her yıl düzenli olarak gönderilememiştir. Hatta bazı yıllara ait yoklama cetveline ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu çalışmanın kapsamı içerisine Konya merkez hapishanesinden Dâhiliye Nezaretî'ne 1912, 1914 (BOA, DH. MB. HPS, 151/29; BOA, DH. MB. HPS, 21/4.), 1915 (BOA, DH. MB. HPS. M, 22/15; BOA, DH. MB. HPS, 156/77; BOA, DH. MB. HPS, 157/36.), 1916 (BOA, DH. MB. HPS, 158/3; BOA, DH. MB. HPS, 158/15; BOA, DH. MB. HPS, 26/62) ve 1917 (BOA, DH. MB. HPS. M, 33/80) senelerinde mahkûm cetvelleri gönderilmiştir. Bununla birlikte 1913 yılına ait bir keşif defteri sayesinde bu tarihteki mahkûm sayısına ulaşılmıştır. Mevcut verilere göre; 1912 yılında Konya merkez hapishanesinde 554 kişi cinayetten, 78 kişi cünhadan mahkûm edilmiştir. 288 kişi cinayet suçundan mevkufken, 38 kişi de cünhadan tutuklanmıştır. 1913 yılında Konya hapishanesinde toplamda 995 kişinin tutulduğu görülmektedir (BOA, DH. MB. HPS. M, 10/15, Lef. 30). Bu rakam yukarıda bahsedilen bütçe açıklarının ve iâşe sorunun temel gerekçesini gösterir mahiyettedir. Aşağıdaki tablolarda Konya hapishanesindeki mahkûm ve mevkuf sayısı görülmektedir.

Tablo 1. 1914 yılında Konya Hapishanesindeki Mahkumların Sayısal Verisi

1914 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Ocak	374	114	0
Şubat	369	107	0
Kasım	366	113	0
Aralık	383	114	0

Tablo 2. 1914 yılında Konya Hapishanesindeki Mevkukfların Sayısal Verisi

1914 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Ocak	379	107	0
Şubat	373	126	0
Kasım	272	94	0
Aralık	358	91	0

Tablo 3. 1915 yılında Konya Hapishanesindeki Mahkumların Sayısal Verisi

1915 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	321	118	0
Nisan	328	147	0
Mayıs	327	138	0
Haziran	160	93	0
Temmuz	121	51	0
Ağustos	124	78	0

Eylül	135	100	0
Ekim	135	93	0
Kasım	584	306	0

Tablo 4. 1915 yılında Konya Hapishanesindeki Mevkufların Sayısal Verisi

1915 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	317	7	0
Nisan	272	18	0
Mayıs	228	4	0
Haziran	127	2	0
Temmuz	105	69	0
Ağustos	103	84	0
Eylül	126	17	0
Ekim	89	15	0
Kasım	356	16	0

Tablo 5. 1916 yılında Konya Hapishanesindeki Mahkumların Sayısal Verisi

1916 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	321	118	0
Nisan	328	147	0
Mayıs	327	138	0
Haziran	160	93	0

İkinci Yoklama	341	104	0
Üçüncü Yoklama	584	306	0

Tablo 6. 1916 yılında Konya Hapishanesindeki Mevkufların Sayısal Verisi

1916 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	317	7	0
Nisan	272	18	0
Mayıs	228	4	0
Haziran	127	2	0
İkinci Yoklama	168	25	0
Üçüncü Yoklama	356	16	0

Tablo 7. 1917 yılında Konya Hapishanesindeki Mahkumların Sayısal Verisi

1917 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	382	43	0

Tablo 8. 1917 yılında Konya Hapishanesindeki Mevkufların Sayısal Verisi

1917 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	184	0	0

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere Konya merkez hapishanesinde cinayet ve cünha suçundan mahkûm olan kişiler yer almıştır. Tevkif edilenler yine aynı suçlardan dolayı tutuklanmıştır. Fiziki kapasitesinin çok üstünde mahkûm istihdam edildiği bu

tablolardan da anlaşılmaktadır. Yukarıdaki verilerin yalnızca erkek mahkûmlara ait olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

4. Firar ve Af Olayları

Hapishane kurumunun tarihi ile firar olaylarının tarihi neredeyse eş zamanlıdır. Mahkûmların firar girişimlerinin temel nedenleri arasında cezaların adil olmadığına dair bir algının bulunduğu görülmektedir. Konya hapishanesinin uzun yıllar tamir edilmesinden dolayı korunaklı ve sağlam bir mimariye sahip olmaması firarlara olanak tanımıştır (BOA, DH. MB. HPS, 14/66). Bu nedenle sık sık hapishanenin tamir edilmesi ya da yeni bir binanın inşa edilmesi için müracaatlarda bulunulmuştur. Ayrıca gardiyanların ve hapishane müdürünün firar olaylarında payının olup olmadığı sık sık hükümet tarafından incelenmiştir. Ancak koşulların harap bir halde olması temel sebep olarak gösterilmiştir. Öyle ki duvarları ve tavanı delmek suretiyle birçok mahkûmun kaçtığı kayıtlara geçmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 2/25). Mahkûmların kesici ve delici aletlere gardiyanlarla kurdukları yakın ilişkiler sayesinde kolayca ulaşabilmesi ise bir diğer önemli ayrıntıdır. Hapishanenin yapısal ve idari eksiklikleri, modern bir ceza infaz kurumu standartlarını karşılamaktan uzak olduğunu göstermektedir (BOA, DH. MB. HPS, 14/66).

1918 yılında Konya merkez hapishanesinde meydana gelen bir firar hadisesi oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki Aralık ayında yeterli tahsisatın alınması nedeniyle koşulları ısıtmak için yakacak ve aydınlatmak için gaz yağı alınamamıştır. Soğuktan korunmak isteyen mahkûmlar tencerelerin içine taş ve toprak doldurarak havalandırmaları kapatmıştır. Bununla birlikte koşulların koridorlarla olan bağlantısı kesilerek odalar karanlığın da etkisiyle mahkûmlar tarafından adeta tecrit edilmiştir. Bu vesileyle kendi haline kalan mahkûmlar koşullardaki tahta rafları, kapı ve pencereleri sökerek yakmıştır. Harap haline getirilen koşullarda yalnızca kilidi kalan kapıyı kıran dokuz kişi gecenin karanlığından yararlanarak firar etmiştir. Gaz yağının olmaması ve soğuğun etkisiyle çaresiz kalan hapishane yönetiminin olaylara engel olamadığı anlaşılmaktadır (BOA, DH. MB. HPS, 66/62).

Firarın en önemli tetikleyicisi fiziki şartlar olmasına rağmen kimi zaman isyanlar ya da toplu hapishane ayaklanmalarında da firar olayları yaşanmıştır. Öyle ki II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte siyasi suçları kapsayan bir af çıkarılmış ve suçunun üçte ikisini tamamlayanların serbest bırakılmasına karar verilmiştir (Tanış, 2017). Daha sonra

bu karar genel affa dönüşmüş ve neredeyse bütün hapishaneler adeta boşaltılmıştır (İleri, 2005). Bu haberlerin Konya hapishanesinde duyulmasının ardından 1908 yılında 1080 mahkûm, affin kendilerini de kapsadığını iddia ederek kapıları kırmak suretiyle firara kalkışmıştır. Bu girişimi önlemek için güvenlik güçlerinin silahla karşılık vermesi nedeniyle iki mahkûm hayatını kaybetmiş, on iki kişi de yaralanmıştır. Bir firar girişiminden çok toplu isyan hareketine benzeyen bu durumun benzeri aynı tarihlerde İstanbul Tevkifhanesi ve Üsküdar Tevkifhanesi'nde de yaşanmıştır (BOA, DH. MKT, 1274/30). Öyle anlaşılıyor ki aftan yararlanamayacağını düşünen mahkûmlar isyana teşebbüs etmiştir.

Benzer bir hadise olması açısından 1920 yılında Konya'da meydana gelen Delibaş İsyanı esnasında hapishanelerin boşaltıldığından da bahsetmekte yarar vardır. Öyle ki isyancılar az sayıdaki gardiyayı ve jandarmayı etkisiz hale getirerek hapishaneyi boşatmışlardır. Mahkûmların isyana katılarak bu hareketi güçlendireceği düşünülmüştür. Hatta hapishane binasını ateşe vermişlerdir. Bir anda Konya sokaklarına dökülen yüzlerce mahkûm ise isyancılara katılmak yerine şehri terk ederek izlerini kaybettirmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum Konya'da asayişin sağlanmasını güçleştirmiş, bir yandan mahkûmlar bir yandan isyancılar vilayet idarecilerini zor durumda bırakmıştır (Önder, 1953).

Kimi zaman isyanların ve firarın tetikleyicisi olan af kanunlarına Osmanlı Devleti'nin son döneminde sık sık rastlanmaktadır. Padişahların tahta çıkışı ya da meşrutiyetin ilanı gibi önemli tarihlerde bazı mahkûmların affedildiği gibi, hapishanelerdeki mevcut izdihamı azaltmak için de affa başvurulmuştur. Bu bağlamda Konya hapishanesindeki mahkâmlar da çeşitli tarihlerde aflardan yararlanmıştı (BOA, DH. MB. HPS, 108/14). 1917 yılında çıkarılan kanunla af kapsamına girecek kişilerde bazı özellikler aranmıştır. Özellikle mahkûmların iyi hâl göstermeleri, hapishane içinde herhangi bir suçla karışmamış olmaları ve sağlık durumları ile ahlaklarının içinde buldukları ortam nedeniyle bozulma tehlikesinde olması gibi durumlar gözetilmiştir. Bilhassa 18 yaş atındaki cünha suçlularının affedilmesi istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 108/14). Aynı şekilde 1918 yılında çıkarılan afa cezalarını bahsi geçen tarihe kadar sorunsuz bir şekilde tamamlayan ve kanunlara aykırı davranmayarak hapishanedeki huzuru bozacak faaliyette bulunmayan mahkûmların kalan cezaları affedilmiştir. Bu kişilerin hapishanede geçirdikleri sürede ıslah olduklarına vurgu yapılmıştır (BOA, DH. MB. HPS. M, 35/51). 1920 yılında da aynı gerekçelerle Konya hapishanesinden on beş kişi meclis

kararıyla affedilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 16/44). Af kanunlarının temel gerekçesi hapishanede kalan mahkûmların geçirdikleri süre zarfında tam anlamıyla manevi bir sukuta erdiği ve bir daha suç işlemeceği yönündeki insani kanaattir. Bununla birlikte siyasal ve ekonomik sebeplerin aflar üzerinde etkili olduğu da bir gerçektir.

5. Mahkûmların Beslenme ve Sağlık Koşulları

1880 yılında çıkarılan hapishaneler nizamnamesinde mahkûmların yeterli şekilde beslenmesine ve sağlıklarının korunmasına özel bir önem verilmiştir. Nizamnameye göre mahkûmlara ekme, iç yağı, sadeyağı, çorba, et, kuru baklagiller ve sebzedden yapılan yemeklerin verilmesi gerekli görülmüştür. Ancak maddi sıkıntılar ve yeterli tahsisatın gönderilmemesinden dolayı çoğu zaman ekme temininde dahi sıkıntılar yaşanmıştır (BOA, DH. MKT, 1374/79). Bu nedenle tevkif edilen ve suçu kesinleşmeyen kişilerin mümkün olan en kısa zaman içerisinde ya serbest bırakılması ya da hapishanelere gönderilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Öyle ki mevkufların ekme masrafının bu sayede azalacağı düşünülmüştür (BOA, DH. MKT, 1853/114). 1886 yılından itibaren hemen her yıl Konya vilayetinden yapılan müracaatlarla mahkûmlara ekme temini için ek bütçe ayrılması istenmiştir. Nitekim 1886 yılında hapishanede 1500 kişinin tutulduğu kayıtlara geçmiştir (BOA, ŞD, 2547/42). Maddi durumu iyi olan mahkûmlar dışarıdan gardiyanlar aracılığıyla yiyecek temin edebilmiştir. Mahkûm yakınları ve bazı hayırseverler hapishaneye ekme bağışında bulunmuştur (BOA, DH. MKT, 1693/114). Ancak yoksul ve ihtiyaç sahibi kişilerin çokluğu nedeniyle bu yardımlar kesin çözüm olmamıştır. Dâhiliye Nezareti'nden sık sık bütçe artırılması istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 52/15). 1917 yılında beslenme sorununa kesin bir çözüm bulunamamış ancak şehirdeki fırıncılara borçlanmak suretiyle ekme temini usulüne geçilmiştir. Borçların kısa süre içerisinde ödenememesi üzerine fırıncılar ekme vermeyi bırakmıştır (BOA, DH. MB. HPS, 66/62; BOA, DH. MB. HPS. M, 35/110). İaşe eksikliği ve hapishanenin fiziki yetersizliği nedeniyle mahkûmlar açlık ve sefaletle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Hatta kimi zaman bu durum ayaklanmaya ve salgın hastalıklara yol açmıştır. Öyle ki neredeyse kıtlığa varan açlık nedeniyle mahkûmların ağaç yapraklarını ekme zorunda kaldığı kayıtlara geçmiştir. Hapishane idaresinden ve vilayetten gönderilen telgraflarla acilen gıda sorunun çözülmesi istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 36/3). Ancak bu çalışmanın kapsamı içindeki dönemde bahsi geçen sorunların artarak devam ettiği anlaşılmaktadır (BOA, DH. MKT, 2896/37). Bu durumun sonucu olarak ise mahkûmlar

arasında hastalıklar baş göstermiş hapishane olgusu bir ıslah evinden ziyade adeta ıstırap mekânı hüviyetini almıştır.

6. Hapishane Görevlileri

Konya merkez hapishanesinde güvenliği sağlamak ve idare işlerini yürütmek için birden fazla memur görev almıştır. Hapishane müdürü, tevkifhane müdürü, kâtip, tevkifhane kâtibi, tabip, ser gardiyan, gardiyan, muavin ve hapishane hademesi Konya hapishanesinde düzeni sağlamaya çalışmışlardır (BOA, DH. MB. HPS, 154/14). Jandarmalar ise hapishanenin güvenliğinden sorumlu olmuştur. Ancak hapishanenin temel görevlisi gardiyandır. Nitekim bütün düzeni ve nizamı gardiyan sağlamış, mahkûmların dış dünya ile tek bağlantısı gardiyanlar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu gibi gerekçelerle gardiyanların emekli askerlerden seçilmesine dikkat edilmiştir. Hem disiplinin tesisi konusunda hem de emekli oldukları için cüzi bir maaşla çalışıyor olmaları emekli askerleri gardiyanlık mesleği için cazip hale getirmiştir (BOA, DH. MKT, 1772/82).

Hapishanenin ikinci asli üyesi olan idareciler ve gardiyanlar mahkûmlarının güvenliğinden, sağlığının korunmasına kadar hapishanede meydana gelen bütün olaylardan sorumlu tutulmuşlardır. Görevlerini kötüye kullanan, firarlara göz yuman, rüşvet alan, mahkûmları döven gardiyanlar tahkikata tabi tutulmuştur OA, DH. MB. HPS, 154/14). Aşağıdaki tabloda Konya merkez hapishanesindeki görevlilerin maaşları ve sayıları gösterilmiştir.

Tablo 9. Konya Hapishanesinde Çalışan Memurlar ve Aldıkları Maaşlar

Memurun Görevi	Sayısı	Maaş (Kuruş)
Hapishane Müdürü	1	850
Hapishane Katibi	1	450
Tevkifhane Müdürü	1	400
Tevkifhane Katibi	1	300
Tabib	1	250

Ser Gardiyan	1	400
Ser Gardiyan Muavini	1	300
Gardiyan	9	2250

7. Konya Kadın Hapishanesi

Nüfusun nerdeyse yarısını oluşturan kadınlı suç ve ceza sistemi içerisinde ayırmak mümkün değildir. Cinayet, cünha ve kabahat suçlarının yanında kadınların fitnecilik, bir işe fesat karıştırma, dedikodu ve fahişelik gibi suçlardan mahkûm oldukları görülmektedir. Osmanlı'da hapishane modernleşmesinde kadınların durumu da gündeme gelmiş ve büyük şehir merkezlerinde müstakil birer kadın hapishanesinin inşa edilmesi istenmiştir. Ancak maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu mümkün olmamıştır. Bunun üzerine kadınlar için her şehir ve kazada kiralama usulüyle bir hanenin teminine karar verilmiştir (Karaca, 2010). Kısa süre içerisinde kiralanan hanelerin ücretlerinin ödenmesinde zorluk yaşanmış (Tekin, 2010) ve başka çözüm arayışına başlanmıştır. Nitekim merkez hapishanelerinin içinde ya da bitiğinde bir odanın kadınlar için ayrılması istenmiş ve bütçeden kira bedeli çıkarılmaya çalışılmıştır. 1899 yılında Konya'da bir kadın hapishanesi inşaatına başlanmıştır. Bu hapishane Konya merkez hapishanesinin bitiğinde bir odadır. Hatta 1902 (BOA, BEO, 179631) ve 1918 (BOA, DH. MB. HPS, 14/66) yıllarında bu oda fiziki yetersizlikler nedeniyle tamir ettirilmiştir.

Konya hapishanesinde tutulan kadınların sayısı erkeklere oranla daha azdır. 1913 yılına ait teftiş raporuna göre hapishanede 26 kadın mahkûm vardır (BOA, DH. MB. HPS. M, 10/15). Kadın mahkûmların sayısı az olsa da bazı tarihlerde hapishanede izdihama yol açacak sayıya ulaşıldığı görülmektedir. Öyle ki 1916 yılında hapishanenin mevcudu 49 kişiye ulaşmış, 15'er kişiyi alacak genişlikteki iki odada bu kadar kişinin tutulması sağlık problemlerini de beraberinde getirmiştir. Yeni çözüm arayışları üzerine tehire tabi tutulan Konya Ermenilerinden Ohannis'in evinin 150 kuruş karşılığında hapishane olarak kiralanmasına karar verilmiştir. Farklı kazalarda aynı şekilde Ermenilerden kalan uygun evlerin tespit edilmesi ve buraların kira bedelleri ödenmek suretiyle hapishane olarak kullanılıp kullanılmayacağını tespit edilmesi Dâhiliye Nezareti tarafından istenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 45/50). Kadın hapishanesi temini için alınan bütün önlemlere rağmen yine de ihtiyaç karşılanamayınca cezası kesinleşen

kadınların civar hapishanelere nakledilmesi yöntemine başvurulmuştur (BOA, DH. MB. HPS, 144/80).

Bu çalışmanın kapsamı içerisinde kadın mahkûmların istatistiklerine dair verilere yoklama cetvelleri sayesinde ulaşılmıştır. 1913 yılına ait teftiş raporundan anlaşıldığı üzere 26 kadın mahkûm vardır (BOA, DH. MB. HPS. M, 10/15). 1912 (BOA, DH. MB. HPS, 147/62), 1914 (BOA, DH. MB. HPS, 151/29; BOA, DH. MB. HPS, 21/4), 1915 (BOA, DH. MB. HPS. M, 22/15; BOA, DH. MB. HPS, 156/77; BOA, DH. MB. HPS, 157/36), 1916 (BOA, DH. MB. HPS, 158/3; BOA, DH. MB. HPS, 158/15; BOA, DH. MB. HPS, 26/62) ve 1917 (BOA, DH. MB. HPS. M. 33/80) yıllarına ait cetvellerde suçun cinsi görüldüğü gibi kimi zaman mahkûmların hangi ay ya da dönemde hapis yattığı da belirtilmiştir. Aşağıdaki tablolar bu bakımdan açıklayıcı olacaktır.

Tablo 10. Konya Hapishanesindeki Kadın Mahkûmların Sayısal Verisi

1912 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	8	3	0

Tablo 11. Konya Hapishanesindeki Kadın Mevkufların Sayısal Verisi

1912 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	2	1	0

Tablo 12. 1914 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mahkûmların Sayısal Verisi

1914 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Ocak	10	0	0
Şubat	10	0	0

Kasım	8	0	0
Aralık	10	0	0

Tablo 13. 1914 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mevkufların Sayısal Verisi

1914 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Ocak	1	8	0
Şubat	1	10	0
Kasım	3	0	0
Aralık	1	7	0

Tablo 14. 1915 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mahkûmların Sayısal Verisi

1915 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Temmuz	5	1	0
Ağustos	5	4	0
Eylül	5	1	0
Ekim	4	4	0

1915 yılında Ekim ayında cünha suçundan yalnızca bir kadın tevkif edilmiştir.

Tablo 15. 1916 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mahkûmların Sayısal Verisi

1916 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	13	6	0
Nisan	14	6	0
Mayıs	14	6	0
Haziran	5	2	0
İkinci Yoklama	4	3	0
Üçüncü Yoklama	19	12	0

Tablo 16. 1916 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mevkufların Sayısal Verisi

1916 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Mart	4	0	0
Nisan	3	0	0
Mayıs	2	0	0
Haziran	0	0	0
İkinci Yoklama	4	0	0
Üçüncü Yoklama	3	1	0

Tablo 17. 1917 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mahkûmların Sayısal Verisi

1917 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	3	6	0

Tablo 18. 1917 yılında Konya Hapishanesindeki Kadın Mevkufların Sayısal Verisi

1917 Yılı Yoklama Cetveli	Cinayet	Cünha	Kabahat
Birinci Yoklama	8	0	0

Yukarıdaki tablolar mevcut veriler ışığında yıllara göre Konya merkez hapishanesinde bulunan kadın mevkuf ve mahkûmların sayısını göstermektedir.

Konya Kadın hapishanesi fiziki olarak yeterli genişlikte olmadığı ve ihtiyaç halinde tamir edilemediği için bazı dönemlerde mahkûmların ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiştir (BOA, DH. MB. HPS. M, 10/15). Havasızlık, rutubet, yeterli güneş ışığını almamasına beslenme sorunları da eklenince salgın hastalıklar baş göstermiştir (BOA, DH. MB. HPS. M, 10/15). Yazın sıcaklar kışın soğuklar nedeniyle çeşitli hastalıklar mahkûmlar arasında yayılmıştır. Aslında 1880 nizamnamesine göre kadın mahkûmlara ekstra yiyecek verilmesi gerekli görülmüştür. Bilhassa hamile ve yanında çocuğu bulunan kadınların iâşe teminine itina ile yaklaşmıştır (BOA, DH. TMIK. S, 31/10). Ancak uygulamada bazı aksaklıklar yaşanmıştır. 1916 yılına gelindiğinde hijyen şartlarına uymayan kalabalık odalarda tutulan kadınlar arasında lekeli humma hastalığı görülmüştür. Hastalığın çoğunlukla haşeratlerden bulaşması ve pis yerlerde hızla yayılması nedeniyle mahkûmların bulunduğu hapishanenin değiştirilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine daha geniş ve ferah olan Konya Ermenilerinden Ohannis'in evi kiralanarak kadın hapishanesine çevrilmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 45/50; BOA, DH. MB. HPS, 49/24). Hastalıkların önlenmesinde temiz havanın önemine dikkat edilerek mahkûmların bahçede ve avluda daha sık vakit geçirmesine gayret gösterilmiştir. Ayrıca Konya merkezde yer alan Amerikan Hastanesi mahkûmların tedavisinde yardımcı olmuştur (BOA, DH. MB. HPS, 45/50; BOA, DH. MB. HPS, 49/24). Bütün olumsuzluklara rağmen Konya merkez hapishanesindeki kadın mahkûmların erkek mahkûmlara oranla daha iyi bir durumda olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların kişisel temizliklerine ve koşullarının hijyenine dikkat etmesi, imkânlar doğrultusunda kendi yemeklerini kolayca pişiriyor olmaları bu durumu etkilemiştir.

Kadın hapishanesinde kadınların güvenliğini sağlamak ve düzeni korumak için en az bir gardiyan görevlendirilmiştir. Bu gardiyan çoğunlukla hapishane müdürlüğü ve kâtiplik vazifelerini de yürütmüştür. Kadın hapishanesi gardiyanının da kadın olmasına gayret gösterilmiştir. Ancak kadınların okuma yazma bilme oranı göz önünde bulundurulunca hapishanelere dair kayıtların tutulmasında bazı aksaklıklar yaşanmasının da doğal olduğu anlaşılmaktadır (BOA, DH. MB. HPS, 93/21). Kadın gardiyan bulunamayan durumlarda ise erkek gardiyanlar göreve getirilmiştir. 1917 tarihli arşiv kayıtlarına göre Konyalı Hacı Hasan oğlu Hacı Salih Ağa'nın 200 kuruş maaşla gardiyan olarak çalıştığı anlaşılmaktadır (BOA, DH. MB. HPS, 93/21, lef. 3). Buradan da anlaşıldığı üzere Konya merkez kadın hapishanesinde gardiyan maaşı 200 kuruş olarak belirlenmiştir (BOA, DH. MB. HPS, 93/21; BOA, DH. MB. HPS, 154/14). Bununla birlikte kimi zaman kadın mahkûmlar için kiralanan evlerin sahipleri gardiyanlık görevini de yerine getirmiştir. Ayrıca imam evlerinin tevkifhane olarak kullanıldığı zamanlarda güvenlik, imamlar ve imam eşleri tarafından sağlanmıştır.

Sonuç

Hapishane kurumu aydınlanma ve modernleşme çağının bir gereği olarak bireyin vücut bütünlüğünü koruma esasına dayanarak meydana getirilen bir kurumdur. Toplumla ya da devlete yönelik zararlı eylemlerde bulunan kişilerin öldürülmesi yerine onların ıslah edilmesi hedeflenmiştir. Nitekim modern hapishanenin doğuşu 1500'lü yıllara kadar götürülse de sanayi devrimin etkisiyle iş gücü temininde mahkûmların kullanılması ilk dönem hapishanelerin temel misyonu olarak görülmüştür. 18. yy'da ise hapishanelerde bireyin yararını en üst seviyede gözetmek anlayışı kabul edilmiş ve Avrupa'da pek çok yeni modern bina bu amaç doğrultusunda inşa edilmiştir. Bu sefer de mahkûmların hücrelerde yani tecrit altında yalnız kalarak manevi bir iç yolculuğa çıkmalarını sağlamanın mı, yoksa diğer mahkûmlarla iletişim halinde olmalarının mı daha yararlı olacağı tartışılmıştır. Nitekim hücre tipi odalarda uzun süre kalan kişilerin akıl ve ruh sağlığını kaybettiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine içerisinde yatakhanelerin, atölyelerin, çamaşır odalarının, hastanenin bulunduğu bir mimari tercih edilmiştir. Mahkûmların bir yandan işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyup, vicdani muhasebe yapması bir yandan da meslek sahibi olması istenmiştir. Bu sayede cezasını tamamlayan bireyin ruhsal ve fiziksel olarak yeni hayatına hazırlandığı düşünülmüştür.

Osmanlı Devleti de bu gelişmeleri Batılılaşma faaliyetleri ekseninde yakından takip etmiş ve modern hapishanenin ülke topraklarında kökleşmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda başta İstanbul olmak üzere birçok vilayet merkezinde umumi hapishaneler açılmıştır. 1880 yılında ki nizamname ile birlikte ise bütün vilayet, liva ve hatta kazalarda hapishanelerin açılması kararı verilmiştir. Bu bağlamda Konya'da da bir hapishane inşaatına başlanmıştır. Ancak teoride son derece mantıklı ve makul görünen hapishane modernleşmesi uygulamada bazı problemleri beraberinde getirmiştir. Öyle ki devletin maddi imkânlarının kısıtlı olması istenilen modern binaların inşa edilmesine olanak tanımadığı gibi harabe ve virane görünümündeki binalar devletin otoritesinin bir simgesi haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle başlangıçta gücün ve iktidarın sembolü olan, devlete ve kanunlara karşı çıkması halinde bireye korku salması hedeflenen hapishane, mevcut zorluklar nedeniyle devletin zaafını gösteren bir mekân hüviyetini almıştır. Bu durum, halk arasında devlete olan güvenin sarsılmasına ve suçluların toplumsal damgalanmasının artmasına yol açmıştır. Hapishaneler, bireylerin kanunlara karşı gelmeleri durumunda karanlık ve izole bir yere kapatılacaklarına dair toplumsal bir mesaj vermeyi amaçlamıştır. Bu dönemde tevkif edilenlerin uzun süre alıkonulması, suçü kesinleşmeyen kişilerin yıllarca hapis yatması hatta hapishanede unutulmuş mevkuların bulunması halk arasında korku ve panik duygusuna yol açmıştır. Hapishane uygulamaları ve koşulları, halk arasında korku ve güvensizlik duygularını artırmıştır; bu durum arşiv belgelerinde de kaydedilmiştir. Burada sadece işlenen suçün cezasını çekmeye yönelik bir korku olmadığı açıktır. Öyle ki kişiler işlemedikleri suçlardan dolayı hak etmedikleri cezalara çarptırılmaktan daha çok endişe duymuştur.

Sonuç itibarıyla bu ortam içerisinde Konya merkez hapishanesi de varlık göstermiş ve her ne kadar modern ve gelişmiş bir sistemin ürünü olması hedeflense de salgın hastalıkların, izdihamın, rüşvet, ağalık sistemi ve istismar gibi pek çok sorunun merkezi haline gelmiştir. Bu çalışmanın katkısı, Osmanlı ceza sistemi üzerine detaylı bir analiz sunması ve yerel bir hapishane örneği üzerinden devletin reform çabalarının toplumsal ve idari yansımalarını ortaya koymasındadır. Yukarıdaki sayısal verilerden de anlaşılacağı üzere bütün bu olumsuzluklara rağmen hükümet imkânlar doğrultusunda her yıl düzenli olarak hapishaneye bütçe ayırmış ve talepler üzerine ek tahsisat göndermiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin dağılma devri olarak nitelendirilen bu dönemde yaşanan savaşlar, toprak kayıpları ve mali yıkım hapishanelere tam anlamıyla gereken önemin verilmesini engellemiştir. Ayrıca Batılı devlet tarafından hapishaneler sorunun Osmanlı Devleti'nin

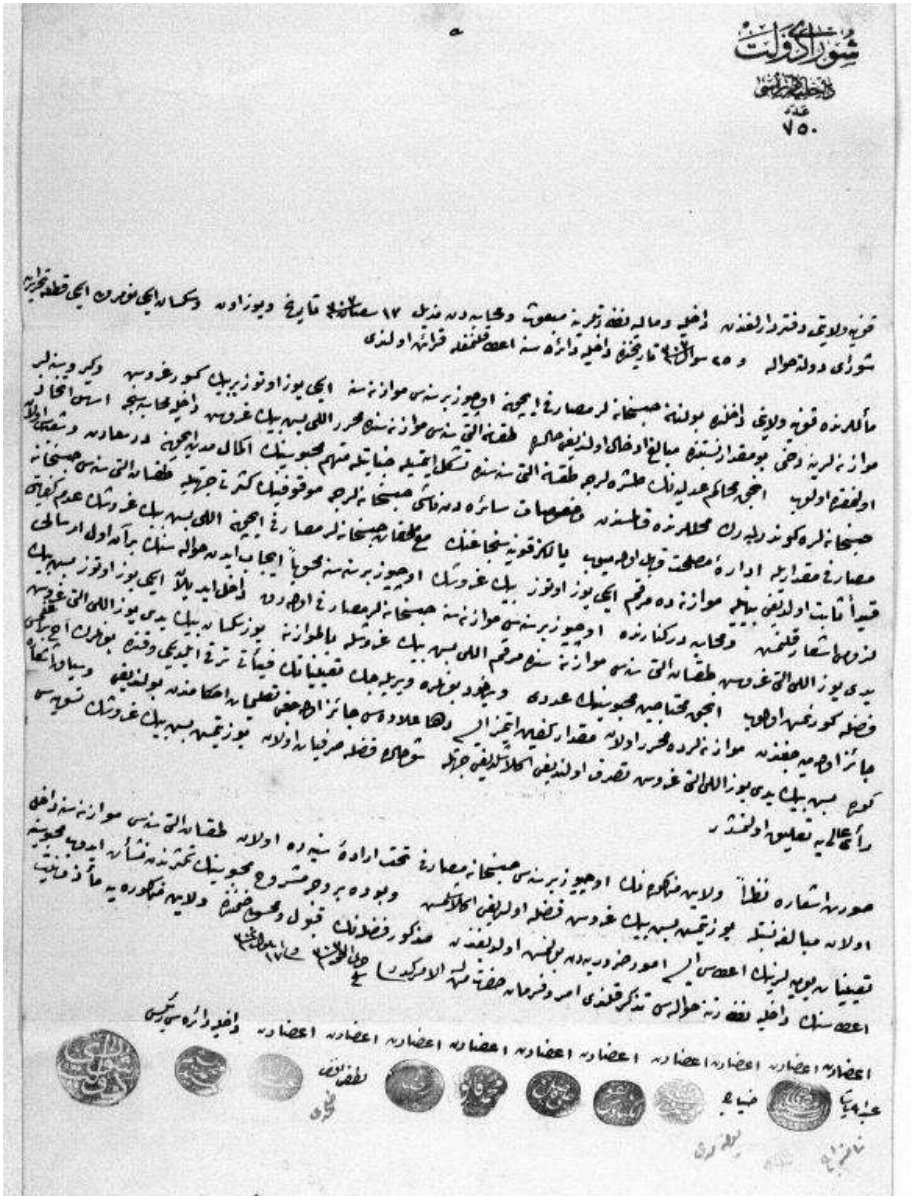
iç işlerine karışmak için kullanılan bir araç haline getirilmesi ve sık sık Osmanlı hapishanelerinde yer alan azınlıkların durumunun gündemde tutulması bir diğer sorunu teşkil etmiştir.

Kaynakça | Bibliography

- Aksu, Ş. (2010). Otorite-yaşamaları ilişkisinde hapishanenin yeri. E. Gürsoy Naskali & H. Altun (Ed.), *Hapishane kitabı* (ss. 62-63). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Atar, Z. (2011). 20. yüzyılın başlarında Turgutlu hapishanesinin genel durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 87-102.
- Babıâli Evral Odası Evrakı (BEO), 179631.
- Bahar, H. İ. (2010). Hapishaneler, sorunlar ve çözüm arayışları. E. Gürsoy Naskali & H. Altun (Ed.), *Hapishane kitabı* (ss. 41-58). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Bozkurt, G. (2010). Batı hukukunun Türkiye’de benimsenmesi - Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne resepsiyon süreci (1839-1939). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Dâhiliye Nezareti Mebânî-i Emîriye ve Hapishaneler Müdüriyeti (DH. MB. HPS), 10/15; 2/25; 72/18; 144/17; 35/110; 51/3; 52/15; 57/43; 1552/55; 60/9; 63/44; 63/18; 62/40; 35/110; 34/75; 151/29; 21/4; 4-25; 22/15; 2-20; 156/77; 157/36; 158/3; 158/15; 26/62; 33/80; 10/15; 14/66; 2/25; 14/66; 66/62; 108/14; 108/14; 35/51; 16/44; 52/15; 66/62; 35/110; 36/3; 154/14; 154/14.
- Dâhiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu (DH. TMİK), 22/77.
- Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemî (DH. MKT), 1611/27; 1358/102; 1374/79; 1706/67; 1660/55; 2896/37; 1374/79; 1853/114; 1693/114; 2896/37; 1772/82; 1274/30.
- Demirtaş, T. (2010). Hürriyeti bağlayıcı cezaların ve cezaevlerinin evrimi. E. Gürsoy Naskali & H. Altun (Ed.), *Hapishane kitabı* (ss. 3-40). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *Hapishanenin doğuşu*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- İleri, İ. (2005). Batı gözüyle Meşrutiyet kutlamaları ve genel af. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 14, 1-10.
- İrade Şura-ı Devlet (İ. ŞD), 83/4933.

- Karaca, A. (2010). XIX. yüzyılda Osmanlı Devletinde fahişe hatunlara uygulanan cezalar: Hapis ve sürgün. E. Gürsoy Naskali & H. Altun (Ed.), *Hapishane kitabı* (ss. 154-156). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Konya Tapu ve Kadastro V. Bölge Müdürlüğü Arşivi.
- Orat, J. A., & Çelik, F. (2011). Diyarbakır Vilayeti hapishaneleri. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 73-95.
- Önder, M. (1953). *Milli Mücadelede Konya Delibaş hadisesi*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
- Öztürk, N. (2010). Osmanlı'da hapis olayları (1300-1512). E. Gürsoy Naskali & H. Altun (Ed.), *Hapishane kitabı* (ss. 101-129). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Şen, H. (2001). Osmanlı'da hapishane mefhumu. N. Levy & A. Toumarkine (Der.), *Osmanlı'da asayiş, suç ve ceza: 18-20. yüzyıllar* (ss. 200-211). Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Şen, Ö. (2007). *Osmanlı'da mahkûm olmak*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şurayı Devlet Arşivi (ŞD), 02547/42, 2686/22, 2698/26, 2547/42.
- Tanış, C. (2016). *Meşrutiyetten Cumhuriyete Türkiye'de siyasi af(1908-1923)* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tekin, S., & Özkes, S. (2008). Cumhuriyet öncesi Türkiye'de hapishane sorunu. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(16-17), 205-221.
- Tekin, S. (2010). Osmanlı'da kadın ve kadın hapishaneleri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 29(47), 83-102.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi (BOA).
- Yıldız, G. (2012). *Mapusâne*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Ekler

Ek 1: Konya hapishanesi için ayrılan bütçelere dair bir belge. BOA, İ. ŞD. 83/4933, Lef. 2.

2.

ایستادگی و احوال و غیره در این وقت همین است و این مکتوب در وقتیکه بنام خود

ردیف	نام و نام خانوادگی	دوره اول					دوره دوم					مجموع
		تعداد	روز	ساعت	دقیقه	ثانیه	تعداد	روز	ساعت	دقیقه	ثانیه	
1	...	1	...	...	...	...	...	...	...	...	...	950
2	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	50
3	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	10
4	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
5	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
6	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
7	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
8	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
9	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
10	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
11	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
12	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
13	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
14	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
15	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
16	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
17	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
18	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
19	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
20	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
21	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
22	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
23	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
24	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
25	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
26	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
27	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
28	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
29	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
30	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
31	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
32	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
33	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
34	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
35	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
36	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
37	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
38	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
39	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
40	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
41	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
42	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
43	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
44	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
45	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
46	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
47	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
48	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
49	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
50	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
51	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
52	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
53	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
54	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
55	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
56	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
57	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
58	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
59	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
60	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
61	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
62	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
63	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
64	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
65	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
66	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
67	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
68	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
69	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
70	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
71	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
72	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
73	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
74	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
75	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
76	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
77	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
78	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
79	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
80	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
81	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
82	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
83	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
84	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
85	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
86	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
87	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
88	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
89	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
90	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
91	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
92	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
93	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
94	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
95	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
96	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
97	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
98	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
99	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20
100	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	20

Ek 2: 1912 yılında Konya hapishanesinde bulunan mahkumları gösteren yoklama cetveli. BOA, DH. MB. HPS, 147/62, Lef. 1.

Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelere Konya'dan Bir Bakış

Kudret Tinas *

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderim / Received: 08.11.2024, Kabul / Accepted: 15.12.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Özet: Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte insanların uzun süreler boyunca televizyon izlediği bilinen bir gerçektir. Ekran başında geçirilen saatlerde adeta bir yayın bombardımanına tutulan izleyici ekranda gördüklerinden etkilenabilmektedir. Televizyonun etki alanlarının ve gücünün artmasıyla birlikte yayınlanan programların çeşitlendiği görülmektedir ve toplumların içinde bulunduğu durumlar televizyon yayınlarına yansımaktadır. İnsanlar tarafından ilgiyle izlenen bir yayın türü olan diziler televizyon programları içinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların hassas oldukları noktalara dokunuşlar yapan dizilerin daha etkileyici olması hayatın akışına uygun bir durumdur. Tarihi diziler de insanların özlem duydukları, hasretle andıkları güzel günleri hatırlattığı için ilgiyle takip edilmektedir. Bu dizilerde toplumun milli ve manevi öğelerinin yansıtıldığını görmekteyiz. İnceleyeceğimiz Diriliş Ertuğrul dizisi de milli öğelerin yoğun olarak yer aldığı bir yapım olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyondan yansıtılan iletilerin medyanın istediği yönde okunup okunmadığı iletişim kuramcılarının üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde yer alan Stuart Hall'ın ortaya koyduğu 'Kodlama-Kodaçımı' kuramı izleyicinin duruma göre egemen, müzakereci ve muhalif okuma olmak üzere üç ayrı şekilde okuma yapılabileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım yeni bir söylemle izleyiciyi o zamana kadar olan görüşün aksine, gönderilen mesajlarla mücadele eden bir konuma yerleştirmiştir. Bu çalışmada Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi öğelerin izler kitle tarafından nasıl alımlandığını belirlemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yapılmış ve veriler alımlama analizine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak genellikle içeriklerin şartsız kabul edildiği ve egemen okumanın daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Dizi, Milliyetçilik, Kodlama-Kodaçımı, Diriliş Ertuğrul.

* Doktora Öğrencisi/Ph.D. Student, Selçuk Üniversitesi, Konya/Türkiye, ORCID: 0000-0001-5823-9514, E-mail: kudrettinasi[at]gmail.com

Atıf/Citation: Tinas, K. (2024). Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelere Konya'dan Bir Bakış. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 30-56.

Plagiarizm: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Atıntı-GayriTicari-Türetilmez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

A Look at the Nationalist Elements in the Diriliş Ertuğrul TV Series from Konya

Abstract: With the spread of television, it is a known fact that people watch television for long periods of time. The audience, who is bombarded with broadcasts during the hours spent in front of the screen, can be affected by what they see on the screen. With the increase in the influence and power of television, it is seen that the programs broadcasted have diversified and the situations that societies are in are reflected in television broadcasts. Series, which are a type of broadcast that is watched with interest by people, have an important place in television programs. It is in line with the flow of life that series that touch on people's sensitive points are more impressive. Historical series are also followed with interest because they remind people of the good days they miss and remember with longing. We see that the national and spiritual elements of the society are reflected in these series. The Diriliş Ertuğrul series that we will examine also appears as a production in which national elements are heavily present. Whether the messages reflected from television are read in the direction that the media wants is one of the main issues that communication theorists focus on. The theory of 'Coding-Decoding' put forward by Stuart Hall, which is within the tradition of Cultural Studies, argues that the audience can read in three different ways, namely dominant, negotiating and oppositional reading, depending on the situation. This approach, with a new discourse, has placed the audience in a position where they struggle with the messages sent, contrary to the view that had been held until then. The aim of this study is to determine how the nationalist elements in the Diriliş Ertuğrul series are received by the audience. Qualitative research was conducted and the data was subjected to reception analysis. As a result, it was revealed that the contents were generally accepted unconditionally and the dominant reading was higher.

Keywords: Television, Series, Nationalism, Coding-Decoding, Diriliş Ertuğrul.

Değerlendirme / Review :

Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / *Double-blind peer-reviewed, external independent.*

Etik Beyan / Ethical Declaration :

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / *Ethical principles were followed during the preparation of this study.*

Etik Bildirim / Complaints :

info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check :

Turnitin

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / *The Author declares that there is no conflict of interest.*

Finansman / Grant Support :

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / *No funds, grants, or other support was received.*

Giriş

İnsan doğumundan itibaren içinde bulunduğu dünyayı önce tanımak daha sonra da anlamlandırmak ister. Bu anlamlandırma süreci insanın ömrü boyunca devam etmektedir. Ortaya çıkan süreçte insanın sosyal bir canlı olması onu diğer canlılardan ayırmaktadır. Bu bağlamda insanın sosyalleşmesini sağlayan da onun bilmediği olaylar hakkında anlatılan hikâyelerle çevrili bir dünyada yaşamasıdır.

Eski dönemlerde hikâye anlatımı zaman ve mekânla sınırlı olduğundan insanların hikâyelere ulaşabilmesi zor olmuştur. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte kolayca üretilen hikâyelerin zaman ve mekân engeli olmaksızın aktarılması mümkün olmuştur. Hikâye anlatımındaki asıl devrim ise televizyonun icadı ve yaygınlaşmasıyla yaşanmıştır. Ses ve görüntüyü aynı anda iletebilen televizyon günümüz dünyasının en önemli hikâye anlatıcısı konumuna gelmiştir. İnsanlar artık evlerin içinde uzun süreler boyunca, durmak ve yorulmak bilmeyen bir anlatıcıyla baş başa kalmıştır. Böylece eskiden devlet ve din tarafından dayatılan mitoloji, din, efsaneler, eğitim, sanat, bilim gibi konular artık devlet ve televizyon tarafından yayılmaya başlanmıştır (Çelik & Hof, 2020, ss. 12-13)

Kitlenin içinde bulunduğu kültürden bağımsız bir televizyon izlemesi yapamayacağı aşikârdır. O nedenle izleyici kendi kültürel kodlarına göre bir izleme yaparken algılaması ve yorumlaması da kendi kültürel kodlarına göredir. Yani; alımlamayı kendi kültüründen bağımsız düşünemeyiz. Medyanın çok çeşitli mesajlarına maruz kalan izleyici üzerindeki en yeni araştırmalardan olan alımlama analizi, İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde ortaya çıkmıştır. Stuart Hall'ün "Kodlama-kodaçımı" kuramı medya mesajlarına yeni bir bakış açısı getirmiştir (Topbaş, 2018, s. 90). Hall alıcı kitlenin pasif olduğunu söyleyen, ana damar akımlara karşı çıkararak gönderilen medya iletilerinin süzgeçlerden geçerek izleyiciye ulaştığını belirtmiştir (Şeker & Şimşek, 2012, s. 112). Hall'e göre kodlama medya tarafından gönderilen mesajlara verilen anlamı, kodaçımı ise alıcı kitle tarafından üretilen anlamı ifade etmektedir. Alımlama analizi tek bir şekilde değil muhalif okuma, müzakereci okuma ve muhalif okuma şeklinde üç kısımda değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin son dönemlerde yaşadığı olayların milliyetçi söylemleri artırdığını tarihi olaylara, romanlara ve öykülere gözle görülür bir ilginin olduğu gerçeği sayesinde görmekteyiz. Bu talebin oluşmasında toplum önderlerinin büyük payı olmakla birlikte geçmiş olaylara karşı toplumun duyduğu merakın da etkisi büyüktür. Bu durumdan

faydalanmak isteyen yapımcılar birbiri ardına tarihi içerikli film ve diziler yapmıştır. Son yıllarda televizyondaki en yaygın türlerin başında gelen tarihi diziler aldıkları reytinglerle toplum nezdinde karşılık görmektedirler. Tarih konulu yapımlar sayesinde tarihe ilgi artmakta, araştırmalar ve tartışmalar yapılmaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta tarihi konu alan yapımların yüzde yüz gerçeği yansıtmadığı, olayların zamana ve zemine göre yeniden kurgulandığıdır.

Araştırmamıza konu olan Diriliş Ertuğrul dizisi de yukarıda anlatılan durumlardan etkilenerek yapılan bir tarihi dizidir. Toplumun tüm kesimlerinde ilgiyle izlenmiş ve uzun süre gündemdeki yerini korumuştur. Dizi final yaparak bitmesine rağmen internet ortamında hâlâ izlenilmektedir. Dünyanın yetmişten fazla ülkesine ihraç edilmiş, milyonlarca insanın diziyi izlediği aktarılmıştır (Kalyoncuoğlu, 2020). Bu denli izlenen bir dizinin insanları etkilemediği düşünülemez. Çalışmada, televizyon yayıncılığı, dizi film türü ve tarihî diziler ve milliyetçilik söyleminin üretimine kısaca değinildikten sonra Kodlama- Kodaçımı Kuramı hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da uygulama kısmında Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi öğelerin izler kitle tarafından nasıl alımlandığına yönelik olarak analiz yapılacaktır.

1. Televizyon Yayıncılığı

İnsanoğlunun bilinmeyenini çözmeye karşı olan isteği bilimin ve ilerlemenin temelini oluşturmuştur. Uzaklar da insanoğlu için hep bir gizem taşımış ve uzaklar bilinmez olduğu için hep merak edilmiştir. Yüzyıllar boyunca ufak ufak biriken bilimsel bilgi sanayi devrimiyle birlikte taşan bir nehir gibi etrafa yayılmıştır. Günümüzde kullandığımız birçok teknolojik buluşu yaşanan bu bilgi seline borçluyuz. Uzakları gösterebilen bir araç olan televizyon da bilimsel gelişmelerin bizlere olan bir hediyesidir. Bir asırdan biraz daha fazla olan tarihi boyunca birçok bilim insanının emeğinin sonucunda günümüzdeki şekline ulaşmıştır.

26 Ocak 1926'da İngiltere'de gerçekleştirilen ilk televizyon yayınından günümüze kadar geçen sürede başta renkli yayıncılık olmak üzere, kablolu televizyon, uydu yayıncılığı, dijital yayıncılık gibi kavramlarla tanıştık (Ünlüer, 2005, s. 33). Görüldüğü üzere televizyon sürekli değişim gösteren bir kitle iletişim aracı olmuştur. Televizyonun gelişimi için yapılan çalışmalar halen devam etmektedir. Bunu da her geçen gün ortaya çıkan yeni alıcılardan, kalitesi ve özellikleri artan yayın cihazlarından ve yayınların izleyiciye aktarılmasındaki yeniliklerden anlamaktayız. Televizyonun insanların

hayatına girdiği zamandan beri en önemli kitle iletişim araçlarından birisi olma özelliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle de evlerin başköşesindeki yerini koruyacağını öngörebiliriz.

Türkiye'nin televizyon macerası ise İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bünyesinde bir laboratuvar çalışması olarak 1952 yılında başlamıştır (Çakır, 2000, s. 30). Deneme mahiyetinde olan ilk televizyon, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun kurulmasıyla TRT bünyesine katılmıştır. Almanya Hükümeti'nin hibe ettiği cihazlarla zenginleştirilen TRT televizyonu halka yönelik yayınlarına 1968 yılında başlamıştır (Sarmaşık, 2000, s. 20) (Serim, 2007, ss. 50-51). Diğer ülkelere göre daha geç bir zamanda başlamış olan televizyon yayıncılığı ilerleyen yıllarda teknoloji sayesinde gelişim göstermiştir (Aziz, 1996, s. 147). Canlı yayın, programların ilk örnekleri, renkli televizyon, ikinci televizyon kanalı gibi birçok yenilik TRT'nin tek yayıncı kuruluş olduğu yıllarda yaşanan ilkler arasında yer almaktadır.

1980'li yıllarda dünyada devletlerin küçültülmesine yönelik çalışmalar sonrasında özelleştirme faaliyetleri gündeme gelmiştir. Kitle iletişim sektöründe de bu etkiler görülmüş, yaşanan gelişmeler sonrasında devletler iletişim alanından çekilmiş ya da bu alanı özel girişimcilerle paylaşmıştır (Pekman, 1997, s. 22) (Çaplı, 2001, s. 46).

Bu yıllarda yaşadığı askeri darbenin ardından normalleşmeye ve dünyaya entegre olmaya çalışan Türkiye'de de özelleştirme faaliyetleri başlamıştır. Kanunların uygun olmamasına rağmen gelişen teknoloji kullanılarak, uydu yayıncılığı vasıtasıyla, devletin televizyon yayıncılığındaki tekeli 1990'da kırılmıştır (Cankaya, 1997, s. 84) (Çelenk, 2005, s. 179) (Cihan, 1993, s. 46). TRT'nin yayıncılık anlayışından farklı bir yayın politikası izleyen özel kanalların izleyici kitlesi bir anda artmış ve bu ilgi sonrasında art arda yeni kanallar açılmıştır (Işık, 2002, s. 213).

Yukarda ana hatlarıyla özetlediğimiz Türkiye'de televizyon yayıncılığının değişim süreci günümüzde de devam etmektedir. Her geçen gün gelişen teknoloji bu süreci yönlendirmektedir. Yayın kalitesinin ve kanal seçeneklerinin artması gelişen teknoloji sayesinde olmuştur. Son yıllarda internetin kolay ulaşılabilir hale gelmesiyle birlikte televizyon yayıncılığı bu alana yönelmiş, kişisel beğenilere uygun kanalların internet üzerinden yayın yapmaya başlamasıyla da klasik televizyon yayıncılığı farklı şekillere evrilmiştir. Günümüzde Türkiye'de 350 adet uydu yayın lisansı (2016), 170 adet kablo

yayın lisansı (2016), 265 adet internet ortamından yayın izni olan (2019) ve 11 adet internet yayın lisansı olan televizyon yayın kuruluşu bulunmaktadır (RTÜK).

2. Televizyon Dizileri

Televizyon yayınlarının geniş kitlelere ulaşmasıyla birlikte televizyon kitle iletişim aracına dönüşmüştür. Televizyona içerik hazırlayan programcılar izleyici kitlenin ilgisini canlı tutmak ve sürekli hâle getirmek için farklı formatlarda programlar yapmışlardır. Bu formatlar arasında; haber, spor, eğitim, kültür, drama, belgesel, müzik, eğlence, çocuk, yarışma ve reklâm programları sayılabilir (Özkan, 2019, s. 17). İnsanlar bu programlar sayesinde evinin içinde oturarak dünyayı tanıma fırsatı bulmuşlardır (Postman, 2004, s. 91).

Televizyon dizi formatı radyodaki arkası yarın programlarından esinle oluşturulmuştur. Çok beğenilen bu tür, televizyon yayıncılığının -deyim yerindeyse- taşıyıcı kolonu haline gelmiş ve televizyon izleyicilerinin çoğunluğunu etkisi altına almıştır (Tanrıvermiş, 2007, s. 5). Kendi içinde de dram, aksiyon, komedi, tarihi, gerilim, bilimkurgu gibi alt türlere ayrılan diziler “sezon” olarak belirlenen bir takvimde yayında olurlar.

Dizi filmin ilk örneklerinin ortaya çıkması ve tür olarak gelişimi Amerika Birleşik Devletleri kökenlidir. Dallas, Cesur ve Güzel, Rosalinda, Komiser Colombo, Kökler, Game of Thrones, Breaking Bad, Westworld, Prison Break, Lost gibi dünyada birçok ülkede ilgiyle izlenen diziler hep ABD yapımıdır. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte de farklı türlerdeki dizilerin dünyanın farklı coğrafyalarında takip edilebilmesi kolaylaşmıştır. Günümüzde televizyon dizileri yoğun bir şekilde devam etmekte ve buna ek olarak sadece internet üzerinde yayınlanmak için yapılan diziler de bulunmaktadır.

Türkiye’de televizyon yayınlarının ülkenin büyük kısmına ulaşmasıyla televizyon izleme kültürünün oluşması paralellik arz etmektedir. Yayınların çeşidi arttıkça dizilerin izlenme oranları da artmıştır. Öyle ki günlük yaşantımızda dizi izlemek sıradanlaşarak kültürümüzün bir parçası olmuştur. Türkiye’de televizyonun ilk dönemlerinde yabancı diziler ağırlıkta iken sonraları yerli yapımların çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür (Akkoç, 2019, s. 23). Türkiye’de kitleleri ekrana kilitleyen, yıllarca izlenen diziler arasında Aşk-ı Memnu, Kaynanalar, Bizimkiler, Süper Baba, Deli Yürek, Binbir Gece, Kurtlar Vadisi, Muhteşem Yüzyıl, Diriliş Ertuğrul gibi diziler bulunmaktadır. 2000’li yıllarda çok tutulan dizilerin yurtdışına ihraç edildiğini görmekteyiz. Dünyanın

birçok ülkesine ihraç edilen diziler sayesinde hem ülke tanıtılmakta hem de ekonomik getiri sağlanmaktadır (Düzgün, 2019, s. 69).

3. Tarihi Diziler ve Milliyetçilik Söyleminin Üretimi

Tarihi diziler, dizi film ana başlığının altında dönem dizisi olarak değerlendirilir. Fakat yakın geçmişi işleyen dönem dizileri bulunduğu ve bu dizilerde geçen olaylar henüz “tarihi” niteliğe erişmediğinden ötürü tarihî dizi kavramı, her ne kadar dönem dizisi kapsamında yer alsa da kolay anlaşılabilmesi adına “tarihi diziler” olarak tanımlanmaktadır. Bu dizilerin birtakım belirgin özellikleri vardır. Bu özellikleri Çençen, Şimşek (2015, s. 1377) şöyle ifade etmektedir:

Konu edilen dönemin kostüm, aksesuar ve dekoru görsel anlamda en ayırt edici özellik olarak öne çıkar. Senaryodaki karakterler tarihi şahsiyetlerden oluşur. Karakterlerden ötürü güçlü bir kast kullanımı söz konusudur. Kahramanlar ve hainler çatışma unsurundaki yegâne aktörlerdir. Ekrandaki her detay anlatılan döneme ilişkin olduğu için büyük bütçe ve prodüksiyon gerektirir. Tarihi konularda araştırma yapmaya sevk eder. Tarihi gerçeklik ve tasvir edilen gerçeklik her zaman etki-tepki sürecini beraberinde getirir. Tarihi dizi ve film yapma amacı bütünsel bir tarih anlatımından ziyade, izleyiciye tarihsel gerçekliği olan bir olayı ilgi çekici formatta sunarak hoşça vakit geçirmesini sağlamaktır. Tarih dizileri ve tarih temalı filmler, kendi konusu içinde yer alan ders kitapları ve makalelerden daha çok ilgi görür. Tarihi diziler birer popüler kültür ürünü olarak öne çıkar.

Ülkelerin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi ortam halkı da doğal olarak etkilemektedir. Bu etkilenmenin televizyon programlarındaki izlerini görmekteyiz. Türkiye'nin son dönemlerde yaşadığı olayların tarihe, romanlara ve öykülere karşı olan ilgiyi gözle görülür bir biçimde artırdığını gözlemleyebilmekteyiz. Bu talebin oluşmasında toplum önderlerinin büyük payı olmakla birlikte geçmiş olaylara karşı toplumun duyduğu merakın da etkisi büyüktür. Bu durumdan faydalanmak isteyen yapımcılar birbiri ardına tarihi içerikli film ve diziler yapmıştır. Son yıllarda televizyondaki en yaygın türlerin başında gelen tarihi diziler aldıkları reytinglerle toplum nezdinde karşılık görmektedirler. Tarih konulu yapımlar sayesinde tarihe ilgi artmakta, araştırmalar ve tartışmalar yapılmaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta tarihi konu alan yapımların yüzde yüz gerçeği yansıtmadığı, olayların zamana ve zemine göre yeniden kurgulandığıdır (Türker & Kırık, 2019, s. 491).

Milliyetçilik, kadim zamanlarda ortaya çıkan, günümüze kadar da farklı türlerini gördüğümüz bir olgudur. Bu türler arasında liberal, muhafazakâr, yayılmacı, sömürgecilik karşıtı ve sömürgecilik sonrası milliyetçilikleri sayabiliriz (Heywood, 2013, s. 177). Modern zamanlarda milli kimlik kendini ifade etmek için kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır. Kitle iletişim araçları da çıkar grupları ve devletler tarafından propaganda aracına dönüştürülmüştür (Hobsbawm, 1995, s. 170). Milliyetçiliğin insanların hayatına yansıtılmasındaki en büyük pay medyanındır. Medya vasıtasıyla milliyetçi söylemler insanların evlerine kadar ulaşır. Milliyetçiliğin sürekli medyada yer alması onun yayılmasındaki başat etkidir (Gellner, 2008, s. 128).

Türkiye'de son dönemlerde medyada yer alan milliyetçi söylemler Türk-İslâm sentezi fikrine uygun unsurlar içermektedir. Bu fikre göre; Türk kimliğinin var olabilmesi ancak İslâm'la mümkündür. Dinî değerlerle Türk milliyetçiliğini birleştiren Türk-İslâm sentezinin temsil ettiği milliyetçilik muhafazakâr bir milliyetçilik türüdür (Altın & Şen, 2018, s. 118). Türkiye'nin yaşadığı değişimle birlikte milliyetçilik toplum hayatında önemli bir yere sahip olmuştur. Sosyal medyadan televizyon programlarına, şarkılardan maçlara ve seçim kampanyalarına kadar sosyal hayatın tüm alanlarında göstergelerle ve söylemlerle milliyetçilik yeniden üretilmektedir. Medyanın milliyetçi söylemlerin yeniden üretilmesinde; biz ve onlar ayırımı yapma, milli tarih bilincinin sürekliliğinin sağlanması ve milliyetçi söylemlere meşruluk kazandırma işlevleri vardır (Özkırımlı, 2009, ss. 711-714).

4. İngiliz Kültürel Çalışmaları İçinde Kodlama-Kodaçımı Kuramı ve Alımlama Analizi

Raymond Williams Anahtar Sözcüklerde (2005, s. 105) "kültür (culture)" kavramını İngilizcenin en karmaşık kelimelerinin başında sayar ve Latince kökenli olan *colore*'den ikamet etmek, yetiştirmek, korumak ve onurlandırmak gibi anlamlarla bu kelimenin hayatına başladığından bahseder. Kültür kavramı ilerleyen zamanlarda ise sosyal bilimcilerin elinde insanoğlunun toplum olarak üretilip aktardıkları her şeyin adı olarak evrilir (Marshall, 2005, s. 442).

Günümüzde ise kültür uluslararası medya tarafından tüm dünyaya aktarılan içerikler sayesinde insanların büyük bir kısmının ortak paydası olan anlamlardır. Üretilen bu içerikler dil sayesinde değişime uğrar ve kitlelere iletimi sağlanır. Çevremizi kullandığımız dil sayesinde anlamlandırabiliriz. Medya araçları da kültürün içinde bir

öge olarak tüm bu anlamların üretiminin ve dağıtımının yapıldığı mecraların başında gelmektedir (Yaylagül, 2018, s. 125).

4.1. Kodlama- Kodaçımı Kuramı

Kültürü anlamak ve anlamlandırmak için birçok çalışma yapılmıştır. İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği de bunlardan birisidir. Çalışmalara ilk olarak 1960'ların başında edebiyat alanında başlayan gelenek daha sonraları kapitalizm, sınıf mücadelesi, toplumsal eşitsizlik gibi konulara eğilerek değişim göstermiştir (Topbaş, 2018, s. 95). Kültür endüstrilerini tanımlama ve yorumlama biçimleri ile Frankfurt Okulu geleneğinden ayrılan bu gelenek ilk filizlerini 1964 yılında İngiltere Birmingham Üniversitesinde Richard Hoggart'ın çalışmalarıyla vermeye başlamıştır (Aydın, 2007, s. 122).

Bu geleneğin öncüleri olan Hoggart ve Williams fikir olarak Batı Marksizmi veya Yeni Sol olarak nitelendirilebilecek bir yapıdadırlar. Bu anlayış geleneksel Marksizm'i kültür konusunda yeterli olmamakla eleştirmektedir. İlk dönemlerdeki çalışmalar Althusser'in yapısalci ideolojisi paralelindeyken daha sonraları Gramsci'nin hegemonya söylemine doğru yönelmiştir (Yaylagül, 2018, s. 126). Gramsci'nin hegemonya kavramı ve Benedict Anderson'un 'hayali cemaatler' yaklaşımı, milliyetçi söylemlerin kitle iletişim araçlarındaki yeniden üretimini anlamlandırmak açısından değerlidir. Ancak bu çalışmada Hall'un teorisi temel alınmıştır.

Kültürel Çalışmalar adını ilk olarak 1964 yılında İngiltere Birmingham Üniversitesi'nde bulunan Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi'nden almaktadır. Burada ilk yönetici olan Richard Hoggart 1968 yılında UNESCO'ya transfer olur. Yerine ise bu merkezin en parlak dönemini yaşatacak olan Stuart Hall geçer. Hall'ün yöneticiliği döneminde Kültürel Çalışmalar Merkezi Yeni Sol'un da ön plana çıktığı bir dönemi yaşamıştır (Arık, 2011, s. 128). Stuart Hall burada yaptığı çalışmalarda kültür konusunu araştırır ve antropolojik bir yaklaşım benimseyerek günlük yaşam içindeki kültür anlayışına odaklanır. İngiliz Kültürel Çalışmalar ekibi kültürün üretimi, tüketimi, dolaşımı gibi konularda çözümler yapar. Araştırdıkları kültürel ürünleri 'kültürel metin' olarak tanımlayarak televizyon izleme üzerindeki araştırmalarıyla dikkat çekerler (Özsoy, 2011, s. 98).

Stuart Hall kendisini popüler yapacak olan, 1980 yılında yayınladığı Encoding-Decoding (Kodlama- Kodaçım) isimli çalışmasında medya içeriklerinde yönetime egemen olan ideolojinin kodlandığını fakat bunun izleyiciler tarafından otomatikman

kabul edilmediğini belirtir (Yaylagül, 2018, s. 130). Hall ilk zamanlarda Saussure'den etkilenmiş ve yapısalcı bir yaklaşımı benimsemiştir. Yapısalcı yaklaşımda sınırlı sayıda okuma imkânı bulunduğu ve izleyicinin bu sınırlı sayıdaki seçenekler arasından bir seçim yapmak durumunda olduğu söylenmektedir. Yapısalcı yaklaşım televizyon karşısındaki izleyiciyi 'edilgin' bir biçimde değerlendirmektedir. Stuart Hall yeni yaklaşımında eski düşüncesinden vaz geçerek medyanın gönderdiği mesajların alıcı kişiler tarafından müzakereci (Aydın, 2007, s. 124), egemen ve muhalif okuma olarak üç şekilde olabileceğini belirtir. Hall'a göre; egemen okumada izleyici verilen mesajları şartsız bir şekilde doğru olarak kabul etmekte, müzakereci okumada izleyicinin gelen mesajlara daha sorgulayıcı yaklaşıtlarını ve her bilginin doğru olarak kabul edilmediğinden bahseder. Muhalif okumada ise izleyici aktarılan mesajların doğru olmadığını düşünerek reddeder. Hall yaygınlaşan kitle iletişim araçları sayesinde sunulan mesajların olduğu gibi kabul edildiği dönemin bittiğini ve artık izleyicinin verilen tüm mesajları sorguladığını söyler (Karaca, 2018, ss. 39-40).

4.2. Kültürel Çalışmalar Geleneğine Göre Alımlama Analizi

Şeker (2009) Alımlama kavramını; *“Alımlama, izleyenlerin medya iletileriyle ilgili yorumları, kodaçılmaları, okumaları, anlam üretimleri, algıları ya da kavrayışlarına işaret eden genel bir kavramdır”*. Alımlama analizini ise *“televizyon programlarının ürettiği anlam ile izleyicilerin ürettiği anlam arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir.”* şeklinde tanımlamaktadır.

Tanımından da yapabileceğimiz çıkarımla alımlama analizi değişik sosyal gruplarda yer alan kişilerin maruz kaldıkları iletileri ne şekilde anlamlandırdıkları konusuna odaklanmaktadır. Bu tip çalışmalarda temel kabul izleyicinin etkin olduğudur. Üzerinde çalışma yapılan kişiler izlemelerini kendi birikimlerine göre yaparlar ve yorumlamada bulunurlar. Dolayısıyla aynı mesajı farklı kişiler farklı şekillerde anlamlandırabilirler (Medin, 2016, s. 100).

Alımlama analizinin temel özelliklerini McQuail'den Yaylagül (2018) şöyle aktarmaktadır:

1. Medya metinleri izleyicilerin alımlamaları yoluyla anlamlandırılır. Medya metinlerini önerdiği anlamlar hiçbir zaman kurulu ve öngörülebilir değildir.

2. Medya kullanım süreci özel bağlamda belli çıkarların ifadesidir.

3. Medya kullanımı tipik olarak duruma özgü ve toplumsal konumlara bağlı olarak gelişen katılımcı ve yorumlayıcı bir süreçtir.

4. İzleyiciler belli medya türleri için benzer formlar ve söylem çerçevesini paylaşan farklı yorumlama toplulukları oluştururlar.

5. İzleyiciler asla pasif olmadıkları gibi bütün izleyiciler eşit de değildirler. Bazıları diğerlerine göre daha tecrübeli ya da daha aktiftirler.

6. Kullanılan teknik “nitel”, derinlemesine ve sıklıkla etnografiktir ve medya içeriği, alımlama eylemi ve bağlamı birlikte ele alırlar (s. 135).

5. Diriliş Ertuğrul Dizisindeki Milliyetçi Ögelerin Alımlama Analizi

Çalışmanın bu kısmında uygulama verileri bulunmaktadır. Çalışmada yapılan alımlamada katılımcıların kişisel özellikleri ve onlara yöneltilen sorular yer almaktadır. Kişisel bilgilerin gizliliği nedeniyle katılımcı isimleri kodlanarak yazılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, verilen cevaplar analiz edilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

5.1. Metodoloji

Çalışmanın ana kaynağını TRT 1 kanalında yayınlanmış olan Diriliş Ertuğrul isimli dizinin alımlama analizi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Kaya, Günel (2015) nitel araştırmayı Merriam'dan;

“...insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarıyla, dünyalarını nasıl şekillendirdikleriyle, deneyimlerine ne gibi anlamlar yükledikleriyle ilgilenen, araştırmacının veri toplama ve analizinde başlıca araç olduğu, tümevarımsal bir sürecin takip edilerek oldukça açıklayıcı ve zengin betimlemelerin yer aldığı ürünler ortaya koyan” araştırma türü olarak aktarmıştır (s. 5).

Alımlama analizinde çalışma evreninin temsilinde yaşanan zorluklar nedeniyle küçük bir kümeden örneklem alınarak odak grup görüşmesi ile veriler sağlanmıştır. Odak grup görüşmesi, az sayıda insanın belirli bir konuya yoğunlaşarak, resmî olmayan bir ortamda, tartışma yapmaları sayesinde araştırmacıların nitel veri elde etmesine imkân sağlayan bir yöntemdir. Odak grup görüşmeleri alımlama analizlerinde tek başına nitel bir yöntem olarak kullanılabilir ve bu görüşmelerde yer alacak katılımcıların sayısı 4 ile 8 arasında olabilir (Wilkinson, 2004, ss. 177-178). Bu nedenle araştırma 8 kişiyle yapılmıştır.

Örneklemin sayıca az olması nedeniyle çalışmalarda temsil sorunu yaşanabilmesine rağmen nitel araştırmalarda amaç küçük çaplı araştırma sonucunda derin ve detaylı bilgilere ulaşmaktır. Kümbetoğlu (2017), araştırmanın amacına bağlı olarak örneklemin homojen veya heterojen yapıda olabileceğini belirtmektedir (akt. Sejfula, 2019, s. 83). Örneklemin homojen bir yapıya sahip olması daha küçük bir örneklem grubu üzerinde çalışılabileceğini göstermektedir. Burada önemli olan örneklemin büyüklüğü veya küçüklüğü değil araştırmanın konusu ve amacına uygun bir örneklem belirlenmesidir. Araştırmacılar uygun örneklem belirledikleri takdirde küçük ölçekli bir örneklemle de başarılı ve verimli bir çalışma yapabilirler. Nitel araştırma yöntemlerinde amaçsal örneklem, kota örneklem, teorik örneklem ve kartopu örneklem yöntemleri bulunmaktadır (Sejfula, 2019, ss. 83-84). Çalışmada, araştırmayı yürüten kişinin araştırma alanında ulaştığı kaynak kişilerden, görüşme yapılacak kişilere ulaşma esasına dayanan kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Çünkü çalışmanın evrenini oluşturan “Diriliş Ertuğrul dizisini izleyen kişiler”in sayıca çok fazla olması ve evrenin niteliği hakkında bilgi sahibi olunmadığından bu yöntem tercih edilmiştir. Bu yöntemin kullanılmış olması, örneklem grubunun geniş bir temsiliyete sahip olmamasına neden olabilir. Bu durum çalışmanın genellenebilirliğini sınırlasa da, nitel verilerin derinliği bu kısıtı bir ölçüde telafi etmektedir.

Çalışmanın örneklemini Konya Mevlâna Kültür Merkezinde çalışan personeller oluşturmaktadır. Örneklem olarak buranın seçilmesinin nedeni; araştırmacının Büyükşehir Belediyesi çalışan olması nedeniyle hedef kitlenin bilinirliğidir. Ayrıca, Büyükşehir Belediyesi'nin üç, İl Kültür Müdürlüğü'nün bir adet biriminin burada olması ve toplamda dört yüz civarında personelin çalışıyor olması nedeniyle verilerin çeşitlenmesi bakımından tercih edilmiştir. Görüşme tek seferde ve yüz yüze yapılmış, böylece görüşülenlerin davranışları da gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında toplam 8 personelle görüşme yapılmış, görüşme yapılan personelin ikisi bayan, altısı erkektir. Yaşları 24 ile 56 arasındadır. Araştırma iş yerinde yapıldığı için katılımcıların hepsi çalışmakta ve 3'ü memur, 2'si işçi, 1'tiyatro görevlisi, 1'i güvenlik görevlisi, 1'i de müzisyendir. Katılımcıların dördü lise, üçü üniversite, biri ilköğretim mezunu olup, altısı evli ikisi bekârdır. Odak görüşme kültür merkezi toplantı salonunda, resmî olmayan bir ortamda yapılmış ve katılımcıların soruları rahat cevaplamaları sağlanmıştır. Ayrıca kişisel bilgiler gizli tutularak katılımcıların değerlendirmeleri kodlama yöntemiyle verilmiştir. Alımlama çalışmasında veri elde etmek için önceden soru formu

hazırlanmış, görüşme sırasında da ihtiyaç olması durumunda sorular açıklayıcı ifadelerle detaylandırılmıştır. Diriliş Ertuğrul dizisi çalışmanın yapıldığı dönemden önce son bölümü yayınlanarak ekranlara veda etmişti. Bu nedenle sorular dizinin geneli dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak zaman kısıtlılığı, dizinin yüz elli bölüm olması, her bölümünün 120 dk. sürmesi nedeniyle katılımcılara sadece bir bölüm izletilmiştir. Dizide milliyetçi ögelerin ön planda olduğu, konusu itibarıyla milli duyguları harekete geçirip, insanları etkileyen 115. bölüm izletilmiştir.

5.2. Bulgular

Diriliş Ertuğrul, TRT 1 kanalında 10 Aralık 2014- 29 Mayıs 2019 tarihleri arasında beş sezon boyunca yayınlanmış, Osmanlı Devleti'nin kurucu Türk Boyu olan Kayı'ların yaşadıkları olayları anlatan tarihi dönem dizisidir.

Dizide 1200'lü yıllarda Anadolu'da yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Anadolu Haçlı ve Moğol istilası altında ezilmiş durumdaydı. Türkler ise Anadolu'ya girişlerinin üzerinden yüz yıldan biraz fazla zaman geçmiş olmasına rağmen siyasi karışıklıklar yüzünden kendilerine yeni yurtlar aramaktadırlar. Diziye konu olan Kayı Boyu da sürekli göç etmek durumunda kalmıştır. Halep yakınlarına yerleşen Kayı'lar, beyleri Süleyman Şah ve oğlu Ertuğrul önderliğinde Tapınakçılar ve Moğollarla mücadele içindedirler. Kayılar, Halep bölgesinde kalıcı olmak isterken Aksakallılar Ertuğrul Bey'e obasını Anadolu'ya götürmesini söyler. Böylece Kayılar tekrar göç etmeye başlar. Önce Ankara yakınlarına gelirler ardından da Söğüt ve Domaniç bölgesini yurt tutarlar. Bu bölgede yaşanan olaylar Osmanlı Devleti'nin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Dizide tüm bu süreç anlatılırken Muhyiddin İbn Arabi'nin Ertuğrul Bey'e sürekli yol gösterdiğini ve hayatını kurtardığını görürüz. Ayrıca dizide Anadolu Selçuklu Sultanı şehzadesinin kızı olan Halime Sultan ile Ertuğrul Bey'in aşkı da anlatılır. Dizinin senaryosunda bir imparatorluğun kuruluş hikâyesi ana ekseninde insan hikâyeleriyle örülerek anlatılmaktadır (Erman, 2016, ss. 4-5).

Katılımcılara izletilen 115. bölümün hakkındaki bilgiler şöyledir; bu bölüm dizinin 4. sezonunda 115. bölüm olarak 18 Nisan 2018 tarihinde yayınlanmıştır. Bölüm reyting oranlarına bakıldığında Total: 14.99, AB: 18.45 ve ABC+: 18.39 olarak en çok izlenen yapımlardan biridir (Web Archive). Yine popüler video izleme uygulaması olan YouTube'da Diriliş Ertuğrul 115. bölüm bugüne kadar (17.11.2024) 19.997.104 kez izlenmiştir.

Bölümün konusu kısaca şöyledir; Emir Sadettin Köpek'in zulmünden kaçan Sultan Gıyasettin ve annesi Mahperi Kayı Obasına sığınır. Ertuğrul Bey, Emir Sadettin'in askerlerinin ele geçirdiği Kamyeri'yi kurtarmıştır. Ertuğrul Sadettin Köpek'i öldürmek için plan yapmaktadır. Bu plan sayesinde Hüsameddin Karaca ve Togan Emir'in güvenini kazanmıştır. Kayı Obasında ise Hafsa gebeliğinden ötürü rahatsızlanmış ve Konya şifahanesine gönderilmiştir. Ertuğrul'un Kamyeri'ni kurtardığını öğrenen Sadettin Köpek deliye dönmüştür. Aydoğmuş ise Günalp'in gidişyle Sultan Gıyasettin ve annesini öldürmek için Kayı Obasına saldırmıştır. Ertuğrul Bey ise kılık değiştirerek Köpek'in otağına girmiş ama karşısında Günalp Bey'i bulmuştur. Yakalanan Ertuğrul'a Sadettin Köpek işkence yapar. Ertuğrul idam edilecekken kılık değiştirmiş olan Alpler Sadettin'i esir alır. Ertuğrul Bey ve Emir Sadettin'i deşış tokuş yaparlar. Emir Sadettin askerleriyle Ertuğrul ve ona yardım edenleri öldürmek için harekete geçer. Fakat Ertuğrul ve yanındakiler Emir'in adamlarını etkisiz hale getirip Sadettin Köpek'i yakalarlar. Ertuğrul Bey Köpek'i öldürür (Tabii Platformu).

Yapımcı firması Tekden Film olan Diriliş Ertuğrul tarihi kurgu türü bir dizidir. Başrollerinde Engin Altan Düzyatan/ Hülya Darcan/Esra Bilgiç/ Serdar Gökhan/ Kaan Taşaner/ İlker Aksum/ Cemal Hünel /Burak Hakkı/ Kürşat Alınacı/ Cem Uçan/ Uğur Güneş/ Didem Balçın/ Hande Soral/ Çağdaş Onur Öztürk/ Cengiz Coşkun/ Nurettin Sönmez gibi oyuncuların olduğu dizini yönetmenliğini Metin Günay yapmıştır. 150 bölüm yayınlanan dizi reytinglerde hep üst sıralarda olmuştur. Yayından kalkmasına rağmen hâlâ takip edilen dizinin sosyal medya takipçi sayıları 18.11.2024 itibarıyla da şöyledir: Twitter: 1.374.667, Instagram: 1.900.000, Facebook: 3.127.897.

Dizinin yayınlandığı ilk bölümden son bölüme kadar dizide yer alan milliyetçi ögelerin izleyici tarafından nasıl alınıldığı bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi ögelerin tespit edilebilmesi için alımlama analizi yapılmıştır.

5.3. İzleyici Değerlendirmeleri

Katılımcılar seçilmeden önce katılımcılara diziyi izleyip izlemedikleri sorulmuş ve dizinin izleyici kitlesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu neredeyse diziyi kaçırmadan izlediklerini, izlemedikleri bölümleri ise daha sonra internette izlediklerini belirtmişlerdir. İki kişi diziyi ara sıra izlediklerini söylemişlerdir. Katılımcıların diziyi izleme nedenlerine yönelik soruya katılımcıların

çoğu dizinin konusu, oyunculukları ve görsel kalitesine yönelik cevaplar vermiş, üç kişi ise zaman geçirmek için izlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların diziyi izleme nedenleri ise ağırlıklı olarak; “tarihimizi gösteriyorlar, Türklerin mücadeleleri ilgimi çekiyor, atalarımızın yaptığı savaşlar, mücadeleler ve düşmanlarımızı öğrenmek güzel oluyor” şeklinde sıralanırken “boş zamanımı değerlendirmek için” ve “eşim dizinin hayranı, ister istemez ben de izliyorum” diyen katılımcılar da olmuştur.

Dizinin seyirciye vermeyi hedeflediği egemen kodun anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmek için sorulan “Diziden aldığınız mesaj nedir?” sorusu, metin mesajlarının izleyiciye etkisi noktasında farkındalığı tespit etmeye yöneliktir. Diziyile ilgili alınan mesajlara bakıldığında, izleyicilerin kodları benzer şekilde aldıkları ve yorumlarının da benzer olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğunun Türklerin tarihleri boyunca düşmanla mücadele ettiklerini ve yardıma ihtiyacı olanların yardımına koştukları unsurlarını öne çıkardıkları görülürken, kahramanlıkla ilgili rol modelleri anlamlandırmaya çalışmışlardır. Konuyla ilgili bazı cevaplar şöyle olmuştur:

Atalarımız ta Orta Asya'dan günümüze kadar birçok düşmanla mücadele etmiş, savaşmış ve bu toprakları bize bırakmış. Bizim de onlar gibi olmamız lâzım. (L.Y. 27, E, Güvenlik görevlisi).

Türkün Türk'ten başka dostu yok derler. Çok doğruymuş. Bin sene önce de aynıymış şimdi de aynı. Etrafımız düşmanla çevrili, ellerinden gelse bizi bir kaşık suda boğacaklar. Onun için devletimizin güçlü olması gerekli. Bak Ertuğrul'a güçlenince keferelerin kellelerini nasıl alıyor? (M.A. 48, E, İşçi).

Yeni çağ başlıyor Allah'ın izni ile. Aynı Osmanlı'nın doğuşu gibi olacağız. Türk'ün gücünü tüm dünya görecek. Düşmanlarımız korkup titreyecekler. Yeniden Kızıl Elma'ya yürüyeceğiz. (H.B. 56, E, Memur).

Dizinin vermek istediği mesajların takipçi kitle tarafından genellikle egemen okumaya uygun olarak alındığı gözlemlenmiştir. Ayrıca verilen mesajların günümüzle senkronize olarak değerlendirildiği, dizide anlatılan dönemle içinde yaşadığımız dönemin benzerliklerinin olduğu ve ilerde güzel günlerin yaşanacağı duygusu ön plana çıkmıştır.

Katılımcılar, dizide anlatılan olayların tarihi gerçekliği konusunda sorulan soruyu cevaplandırmaları sırasında, bazı noktalarda birbirlerinden etkilenmelerine rağmen katılımcılardan farklı cevaplar alınmıştır.

Sonuçta dizi bu. Belli bir senaryosu olmak zorunda. Olaylar, kişiler izleyiciyi sürüklemeli ve ekrana bağlayabilmeli. Ana hatlarıyla tarihsel sürece uygun olmakla birlikte bazı eksiklikler göze çarpmakta. Tarih kitaplarında Ertuğrul Bey ile ilgili bilgi çok kısıtlı. İbn-i Arabî ile Ertuğrul'un buluşması olayı var. Ertuğrul'un babasının ismi konusu var. Dizide Süleymanşah geçiyor ama birçok yerde Gündüz Alp olduğu bilgisi var. Onun için dizide anlatılan olayları bazen zorlama buluyorum. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Tamam, dizinin tamamının bire bir tarihe uygun olması beklenemez. Ama eski zamanlardan beri gelen bir milletiz. Tarihi biraz araştırdığımızda milletçe yaşadığımız şeyler birbirine hep benzer durumlar olmuştur. Ertuğrul'un kitaplarda geçen bilgisi az olabilir ama başından geçenler dizide anlatılan şekle benzer diye düşünüyorum. (C.S. 36, E, Müzisyen).

Tarihi gerçeklere uygunluk konusunda verilen cevaplardan bazı katılımcıların egemen okumaya uygun, bazılarının da müzakereci okumaya uygun cevaplar verdiği gözlenmiştir.

Katılımcılara dizide geçen milli sembollerden en dikkat çeken hakkında sorulan soruya farklı cevaplar alınmıştır. Bunun sebebinin de katılımcıların kendi yaşam tecrübelerinin, duygu, düşünce ve demografik özelliklerinin farklı olması şeklinde açıklamak mümkündür.

Benim için en çok dikkat çeken sembol silahlar olmuştur. Türkler tarih boyunca kendi silahını kendi yapan bir millet olmuştur. Dizide kullanılan silahlar çok güzel ama kılıçlar daha bir başka. Türk kılıcı gücün simgesidir. Görüntüsü, parlaklığı, kullanılışı gerçekten insanı etkiliyor. (A.R.V. 42, E, Memur).

Bayan olduğum için haliyle kadınların kullandıkları kıyafetler benim dikkatimi çekiyor. Kıyafetlerin uyumu ve zarafeti etkileyici. Daha önce bazı dizilerde kadınların kıyafetleriyle ilgili epeyce eleştiri olmuştur atalarımız böyle giyinmezdi diye. Bu dizide böyle bir eleştiri yapılamaz. Tamamen Türk örfüne uygun kıyafetler olduğunu düşünüyorum (H.S. 43, B, Memur).

Halı ve kilimler dikkatimi çekiyor. Çocukluğumda annemler de dokurdu o zamandan kalma bir merak var bende. Türkler çok eskilerden beri halı ve kilimler yapmış hatta yanlış hatırlamıyorsam dünyanın en eski halısı olan Pazırık Halısı Türkler tarafından

yapılmıştır. Dizide de kadınların halı ve kilim üretmeleri, onların desenleri milletimizin yaşanmışlıklarını hatırlatıyor. (H. B. 56, E, Memur).

Katılımcılarımızdan S.Y.G ise en çok dikkatini çeken milli ögeyi şöyle açıklamıştır:

Atlara hayranım ben. Bir kere çok asil hayvan. Sonra Türk Milleti daha yakına gelene kadar at sırtındaydı. Atlar sayesinde ta o zamanlarda dünyanın bir ucundan bir ucuna gelmişiz ve medeniyetimizi kurmuşuz. At Türkün hayvanı değil adeta dostu, kardeşi gibidir. Dizide de zaten sürekli atlarla çekim yapılmış, Beyler, Alpler, askerler o dönemin şartlarına uygun olarak atları kullanmışlar. Hele o dizinin final sahnesi yok mu, atlara binip sefere gidiyorlar çok etkileyici. (E, 24, İşçi).

Katılımcılarımızdan C.S. bu soruya farklı bir açıyla yaklaşarak milli unsurların sadece maddi öğelerden olmadığından hareketle, “Türk denildiği zaman ailesine, milletine, devletine değer veren, sahip çıkan akla gelir. Dizide bu tür maddi olmayan unsurlar güzel anlatılmış. Ailenin önemi, büyüklere ve âlimlere saygı, bey olsa da annenin elinin öpülmesi, eş olarak kadına değer verilmesi ve tek eşli olma gibi değerler senaryoya ustaca aktarılmış. Bu değerlerin günümüzde zayıfladığını görmekteyiz. Onun için ekranlarda bu tür çalışmaları görmek gelecek adına umut verici.” şeklinde açıklamıştır.

Yukarda da değindiğimiz gibi katılımcılar milli sembollerin kendileri üzerindeki etkilerini kendi bakış açılarıyla değerlendirmişlerdir. Kültürün sadece maddi unsurlardan müteşekkil olmadığından hareket eden katılımcımız manevi unsurların da etkili olduğundan bahsetmiştir.

Dizide geçen milliyetçi öğelerden etkilenerek aldıkları veya almayı düşündükleri milli simge-sembollerin varlığıyla ilgili soruya katılımcılarımız farklı cevaplar vermişlerdir:

Şimdiye kadar aldığım bir eşya olmadı. Dizide bayanların kıyafetleri güzel ama günümüzde o kıyafetleri giyip dışarı çıkmamız biraz zor görünüyor. Herhangi bir eşya alacak olsam küpe ve yüzük alırdım. Gerçi küpeler biraz uzun ve dikkat çekici ancak yüzükler çok hoş görünüyor. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Benim diziden etkilenip aldığım Türk Bayrağı ve Osmanlı armalı bir tablo oldu. Bayrak, sancak gibi simgeler dizide çok geçiyor ister istemez zihnimizde kalıyor bunlar. Ama en çok at ve silahlar almayı isterim. Emekli olunca kendime müstakil bir ev alıp, şöyle dağ başında olacak, bir odasını şark odası şeklinde döşeyeceğim. Yerde

kilimler, duvarda kılıç, ok, yay gibi silahlar olacak. Bir köşesinde de Türk Bayrağı. Atımın da olması lazım. Ata binip dağları gezmeyi çok isterim. (M. A. 48, E, İşçi).

Ben bu dizinin hayranı oldum, hastası oldum. Diziyile ilgili ne görürsem alırım. Koleksiyon yaptım adeta. (Yüzüğünü göstererek) Bunu aldım epey oldu. Orijinal Ertuğrul yüzüğü TRT'nin sitesinden aldım. Bir sürü var evde. Her gün değişik takıyorum. Evde Kayı bayrağı, Türk Bayrağı, Osmanlı tuğralı resimler var. Hanıma kolye aldım. Bardak, kupa, Diriliş Ertuğrul simgesi olan şeyleri alıyorum. Bir tane de kılıç yaptırmayı düşünüyorum. Zengin ettik hediyelik eşya satanları. (L.Y. 27, E, Güvenlik Görevlisi).

Verilen cevaplardan da görüldüğü üzere katılımcılar genel olarak dizide geçen milli öğelerden etkilenmekte ve bu etkilenme zaman zaman davranışa dönüşmektedir. Bir önceki soruda sorulan en dikkat çeken milli öğeye verilen cevaplar ile bu soruda sorduğumuz satın alınan veya alınmak istenen öğelerin paralellik gösterdiği gözlenmiştir.

Dizide geçen milliyetçi öğelerden hangisinden en çok etkilendikleri sorusuna katılımcılarımızın verdikleri cevaplar birbirinden farklı görünse de dizinin temel söylemlerine uygun cevaplar vermişlerdir:

Dizideki müzik kullanımı beni çok etkiledi. Eski tarihleri hatırlatıcı müzikler kullanılması insanı alıp götürüyor, Orta Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarında dolaştırıyor. Müziğin coşkusu dizinin senaryosuyla birleşince daha da bir anlamlı hale geliyor. Dizinin müzikleri, anlatılan tarihlerde kullanılan enstrümanlarla yapılmış bildiğim kadarıyla. İnsanlar da özünden gelen, geçmişten gelen tınları duydukça daha da bir heyecanlanıyor, gaza geliyor deyim yerindeyse. Etrafınızda cep telefonu sesi olarak epeyce Dombra duymuşsunuzdur. (C.S. 36, E, Müzisyen).

Katılımcılardan 56 yaşındaki H.B. ise milliyetçilik konusuna bütüncül bir anlayışla yaklaştığını ifade ederek, "Türk Devleti'nin temeli adalettir. Ama bu adalet herkese uygulanır. Hak edene hakkını verin, baş kaldıranın başını kesin şeklinde olan bir adaletten bahsediyorum. Bakın, izlediğimiz bölümde devlete karşı hainlik eden Köpek'in sonu nasıl oluyor? İşte böyle olacak hainlik eden, Türk Devletinin elinden cezasını bulacak. Ayrıca dizide milletimizin temel amaçlarından olan Nizâm-ı Âlem ülküsü, i'layı kelimetullah davası, Kızıl Elma gibi kavramlar çok güzel aktarılmakta. Atalarımız bu

davalara sahip çıkmışlar şimdi sıra bizde. Bizler de onlar gibi Türklüğün özünden gelen kutlu davalara sahip çıkmamız gerekli” şeklinde ifade etmiştir.

“Yaşanan savaşlar ve mücadelelerden çok etkileniyorum. Türkler asker millettir, savaşıdır. İki bin yıl öncesine dönün bakın yine savaş göreceksiniz. Tarihin her döneminde, her coğrafyada biz varız. Bazen yok olmamak için bazen de mazlumu korumak için savaşmışız, çile çekmişiz. Yani anlatmak istediğim savaşla biz iç içe geçmişiz, hatta Türklerde savaş kültürü bile var. Hastaya, kadına, yaşlıya, çocuğa dokunulmaz, ibadet yerlerine ve doğaya zarar verilmez. Diyeceksiniz ki bunlar İslâm'da da var. Evet var ama Türkler Müslüman olmadan önce de bu değerleri gözetmiştir.” diyerek savaşı Türk kültürünün bir ögesi olarak değerlendiren katılımcımız A.R.V.'nin (42, E, Memur) önceki sorularda verdiği cevaplara uygun ve tutarlı bir değerlendirme yaptığı gözlemlenmiştir.

Katılımcılarımızdan H.S. (43, B, Memur) ise soruya sözel bir değerlendirmeye cevap vermiştir:

Dizide kullanılan deyimler, tabirler ve atasözleri etkileyici oluyor. İnternette de sürekli görüyorum insanlar paylaşıyor o sözleri. Bazıları atasözü değil ama yine de senaryonun içinde şık duruyor. Milletimizin nesiller boyu tecrübe ederek günümüze ulaştırdığı sözler bu günümüze de geleceğimize de ışık tutmakta. Kültürümüzü bir sonraki nesle aktarırken bu sözlerin çok büyük önemi vardır.

Görüldüğü üzere katılımcılarımız yöneltilen soruya farklı açılardan baksalar da dizinin mesajlarını egemen okuma metoduyla alımladıkları görülmektedir. Dizide geçen milli öğeleri benimsemiş bir görünüm çizmektedirler.

Katılımcılara dizide geçen milliyetçi öğeleri üç kelimeyle ifade etmelerini istediğimizde şu şekilde sonuçlar alınmıştır:

Silah, vatan, düşman. (A.R.V. 42, E).

Bayrak, dava, hainler. (M.A. 48, E).

Türk İslâm Ülküsü. (H.B. 56, E).

Bağımsızlık, özümüz, güç. (S.Y.G. 24, E).

Bozkır, dinginlik, özgürlük. (C.S. 36, E).

Kurt, töre, kızıl elma. (L.Y. 27, E).

Kopuz, bayrak, desen. (D.K. 26, B).

Töre, kültür, vatan. (H.S. 43, B).

Verilen cevaplara baktığımızda katılımcıların birbirlerinden etkilendikleri görülmektedir. Dizide verilen milli söylem ve sembollerin büyük oranda egemen okumayla ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Çalışmaya katılanların daha önce verdikleri cevaplarla bu sorunun cevaplarını birlikte düşündüğümüzde katılanların tutarlı bir şekilde cevap verdikleri görülmektedir. Cevaplarda ülke, töre, kültür, bağımsızlık ve dava kavramlarının öne çıktığı, katılımcıların bu kavramlara uygun duygu, düşünce ve davranış geliştirdikleri gözlemlenmiştir.

Katılımcılardan son olarak Diriliş Ertuğrul dizisini ve milli öğeleri genel olarak değerlendirmelerini istediğimizde şu sonuçlara ulaştık:

Diziyi genel anlamda başarılı buluyorum. Gerek senaryo gerekse çekim kalitesi ve oyunculuk olarak üst düzey bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Oyuncuların canlandırdıkları karakterle uyumu gayet yerinde. Senaryoda bazı abartılı bulduğum yerler var ama dizinin kalitesi bu eksiklikleri unutturuyor. Milli öğelerin dizinin içine ustalıkla yerleştirdiğini düşünüyorum. Bizi biz yapan değerlerin dizide de olsa gençlerimize tanıtılması ve sevdirilmesi gereklidir. Bu yönden dizinin vazifesini yaptığı ortadadır. (H.B. 48, E, Memur).

Dizinin söylemlerinin bazen günümüz politikalarını yansıttığını, sanki bu dönemde yaşananların Ertuğrul Bey'in dilinden anlatıldığını hissetsem de diziyi iyi hazırlanmış bir yapım olarak değerlendiriyorum. Özellikle çekim kalitesi, müziklerin kullanımı, karakterlerin tarihi yansıtması yerli yerinde. Gerçekten insanı etkileyen bir yapısı var. Milli öğelerle ilgili olarak da bazı eksiklikler bulunmakta. Artık bunlara da senaryonun zenginleştirilmesi için yapılmış diyelim. Onun dışında milli öge olarak toy, töre, alplik, bayrak gibi değerlerin kültürümüze uygun kullanıldığını düşünüyorum. (A.R.V. 42, E, Memur).

Dizi ailecek oturup rahatça izlenecek bir dizi. Belki savaş sahneleri küçük çocuklar için uygun olmayabilir. Onun dışında olumsuz olarak belirteceğim başka bir konu yok. Kültürümüze uygun, geçmişimizi, atalarımızın ne yaptıklarını yansıtan kaliteli bir yapım olarak değerlendiriyorum. Milliyetçi öğelerin genel olarak doğal ve yerinde kullanıldığı fikrindeyim. Bu konuda bir noktada küçük bir eleştirim olacak. Kayı bayrakları olsun, diğer beylerin bayrakları olsun o kadar çok ki! Bilmiyorum o

dönemlerde böyle çok bayrak kullanılıyor muydu? Obanın içinde nereye bakarsanız bayrak ve flama var. Burası biraz abartı gibi geldi bana. (L.Y. 27, E, Güvenlik Görevlisi).

Daha önce de belirtmiştim senaryodaki bazı tutarsızlıkları. Tarihi dizi çekiyorsan biraz da gerçeklere uygun olması daha güzel olur. Sonuçta birçok insan bu dizilere bakarak tarihi değerlendiriyor. Onun için yanlış bir bilginin toplumun hafızasına işlemesi çok kolay silinmesi ise çok zordur. Diziyi çekim kalitesi, oyunculuk ve müzik olarak başarılı buluyorum. Milli ögelerin kullanımı olarak genelde iyi durumda. Az önce söylediğim konuyu yine tekrar etmiş olacağım ama yine söylemeden duramayacağım. İbn-i Arabî gibi bir karakter yerine kendi kültürümüzden birisi kullanılsa ne bileyim Yunus Emre olur, Hacı Bektaş olur, Dede Korkut olur hatta hayali bir karakter bile olsaydı daha güzel olurdu diye düşünüyorum. (D.K. 26, B, Tiyatro Görevlisi).

Genel bir değerlendirmenin yapıldığı bu sorudan da anlaşılacağı üzere katılımcılar egemen okumaya yönelik değerlendirmeler yaparken aynı zamanda müzakereci değerlendirmeler de yapmışlardır. Katılımcıların diziyi izlerken iyi birer gözlemci oldukları, verilmek istenen mesajların farkında oldukları anlaşılmıştır. Katılımcılar milli ögelerin bilincinde, milli ögelerin ne anlama geldiklerinin ayırında bir görünüm çizmektedirler. Katılımcıların diziyeye yönelik genel tutumlarının olumlu, beğeni düzeyinin yüksek olmasına rağmen gerekli gördükleri yerde eleştirel bir tavır aldıkları net bir şekilde ortadadır.

Sonuç

İnsanlığın 20. ve 21. yüzyıllarda ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda yaşadığı değişimler tarihin daha önceki dönemlerinde bu kadar etkili olmamıştır. Bu değişimlerin yaşanmasında da kitle iletişim araçlarının büyük payı vardır. Kitle iletişim araçlarının başında gelen televizyon hayatımıza girdiğinden beri bizleri kendine bağlamıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler sonrasında artan program ve kanal sayısı ile birlikte insanlar televizyona daha da bağlanmasına yol açmıştır.

Televizyon hem bilgilendiren hem de eğlendiren bir araç olarak önceleri sadece evlerimizin baş köşesindeyken şimdilerde ceplerimize kadar girmiştir. RTÜK'ün 2023 yılında yaptığı araştırmada elde edilen verilere göre cihaz sahipliğinde %98.9 ile ilk sırayı cep telefonu alırken %97 ile televizyon ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise

%54.6 oranında bilgisayar/tablet yer almaktadır. (RTÜK, 2023). Araştırmada bulunan bu oranlar yeni medya cihazlarının yoğun olarak kullanıldığını fakat klasik televizyonun da azımsanmayacak ölçüde olduğunu göstermektedir.

Yine RTÜK'ün 2023 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye'de internetin ortalama 3 saat 56 dakika ile en çok kullanılan mecra olduğu, ikinci sırada ise 3 saat 45 dakika ile televizyonun geldiği görülmektedir (RTÜK, 2023). RTÜK'ün 2018 yılında yapmış olduğu araştırmada dikkat çeken bir konu da en çok izlenen program türüdür. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de en fazla takip edilen program türü yüzde 24.2 ile haberler, ardından yüzde 15.6 ile yerli diziler olmuştur (RTÜK, 2018). Dizilerin yoğun tempodan sıkılan insanların eğlendirici programlarla vakit geçirecek rahatlamak amaçlı sıklıkla tercih edildiği öngörülebilir.

Televizyonun izlenme amaçları farklı olsa da insanlar için vazgeçilemez bir kitle iletişim aracı olduğu bir gerçektir. Televizyonu salt bir ağıta indirgememizi engelleyen toplumsal, ekonomik, kültürel ve psikolojik ögeler bulunmaktadır. Bu ögelerin etkisiyle televizyon yayınlarının içerikleri de şekillenebilmektedir. Türkiye'de de yaşanan olaylara uygun olarak televizyon yayınlarında değişimler görülebilmektedir. Özellikle son on yılda yaşanan olaylar sonrasında milli ve dinî ögelerin artışta olduğu ve bu artışın da doğal olarak ekranlara yansdığından bahsedebiliriz.

İncelediğimiz Diriliş Ertuğrul dizisi de milli ve dinî ögelerin artışta olduğu dönemde yayınlanmış, geniş kitleler tarafından ilgiyle takip edilmiştir. 13. yüzyıl Anadolu'sunda geçen olayların anlatıldığı dizide bir dönemin adeta "süper gücü" diyebileceğimiz Osmanlı Devleti'nin temellerinin nasıl atıldığı anlatılmaktadır. Düşmana boyun eğmeyen, gerektiğinde mazluma yardım eden ve zalimi ezen, güçlü, sözün dinlenen bir devlete olan inanç Türklerin her zaman ulaşmak istedikleri bir ülkü olmuştur. Bu ülkünün gerçekleştiği dönemlere olan özlem, insanların o yılların anlatıldığı diziyeye gönülden bağlanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bağlılık sayesinde Diriliş Ertuğrul yayınlandığı dönemlerde reytinglerde hep başı çekmiştir. Yayından kalkmasına rağmen sosyal medyada halen ciddi bir takipçi kitlesi bulunmaktadır. Ayrıca dizi, birçok ülkeye ihraç edilmiş, milyonlarca insan tarafından izlenmektedir.

Diziyi yüz elli bölüm boyunca izleyip tekrarlarını bile kaçırmayan, sosyal medyadan takip eden, haberlerini okuyan insanların Türk Milli ögelerinin yoğun olarak görüldüğü Diriliş Ertuğrul'dan etkilenmemesi düşünülemez. Bu etkilenme ile ilgili zaman zaman

medyaya ilginç haberler düşmüştür. Basit bir internet araştırmasında bile bu konuyla ilgili yüzlerce görüntü ve fotoğraf karşımıza çıkmaktadır. Bu belgelerde elinde kılıçlarla, tencere, tava, silah, oyuncak at, gerçek at, ok-yay, bıçak gibi nesnelere televizyon ekranına kilitlenmiş insanlar görmektedir. Dizinin içeriğindeki olayları günümüzdeki olaylarla benzer algılayan bu izleyicilerin, dizide anlatılan olaylarla duygusal bir bağ kurarak yoğun bir etkileşim sergiledikleri gözlemlenmiştir. Diriliş Ertuğrul dizisinin etkisiyle eski dönem Türk tarihine ilgi artmış, o dönemin, dizide geçen simge ve sembollerine etrafta gözle görülür derecede çoğalmıştır. Dizide anlatılan hikâyedeki Kayı boyunun sembolleri hediyelik eşya olarak satışa sunulmuş, dizinin hayranları tarafından kullanılmıştır.

Diriliş Ertuğrul dizisindeki milliyetçi ögelerin izler kitle tarafından nasıl alımlandığına yönelik olan araştırmamız birbirinden farklı özellikler gösteren sekiz kişinin katılımıyla yapılmıştır. Katılımcıların isimleri kodlanarak kullanılmıştır. Katılımcıların duygusal ve fiziksel tepkileri de göz önünde tutularak dizideki milliyetçi söylemlerin nasıl alımlandığı ölçülmeye çalışılmıştır. İzleyicilerin diziyi tercih etme nedenleri arasında çoğunluğun dizinin konusunu ilgi çekici olarak bulmaları olmuştur. Katılımcıların sosyoekonomik durumu, diziyeye yönelik alımlama süreçlerinde belirgin bir rol oynamaktadır. Örneğin, yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcılar müzakereci okuma eğilimindeyken, daha düşük eğitim düzeyine sahip katılımcılar egemen okumaya daha yakın durmaktadır.

Çalışmada dizinin izleyici kitlesinin genel olarak diziden memnun oldukları ve milliyetçi söylemleri kendi bakış açılarına göre alımlandıkları görülmektedir. Bu tutum, izleyicilerin milliyetçi söylemleri yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal kimlik inşasında da anlamlandırdığını göstermektedir. Dizinin mesajının net olarak anlaşıldığı ve günümüzle bağ kurularak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Cinsiyet ve yaş bağlamında bazı konularda alımlamanın müzakereci ve egemen okuma şeklinde değiştiği belirgindir. Her ne kadar S. Hall kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla sunulan mesajların olduğu gibi kabul edildiği dönemin bittiğini söylemiş olsa da Diriliş Ertuğrul dizisi özelinde durumun bundan biraz farklı olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarında genellikle televizyondan yayınlanan içeriğin şartsız doğru olarak kabul edildiği egemen okumanın daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumun da insanların milli duygularına yönelik yayınların daha doğru ve güvenilir olduğu inancından kaynaklandığı düşünülmektedir. İzleyicinin dizideki hâkim kodları egemen okumayla

alımlamalarını genelleştirmek çok da doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü çalışmanın başka kişilerle başka ortamda, aynı konu ve sorularla yapılması durumunda farklı yanıtların alınması kuvvetle muhtemeldir. Ancak çalışmanın izler kitlenin temsili anlamında değerli sonuçlar ortaya koyduğu göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça | Bibliography

- Akkoç, A. (2019). Geç kapitalist dönemde başarı-başarısızlık: Dizi gerçekliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), ss. 15-38.
- Altın, Ş. Y., & Şen, A. F. (2018). Televizyon dizilerinde milliyetçi söylemlerin yeniden üretimi: İsimsizler, Savaşçı ve Söz dizileri örneği. *Egemia*, 3, ss. 113-140.
- Aydın, O. Ş. (2007). Alımlama araştırmaları ve kültürel çalışmalar geleneğinin katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 119-131.
- Arık, B. (2011). Raymond Williams. B. Çoban (Edt.), *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık II: Ayna Şövalyeleri* (ss. 117-139). Su Yayınevi.
- Aziz, A. (1996). *Elektronik yayıncılıkta temel bilgiler*. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Cankaya, Ö. (1997). *Dünden bugüne radyo televizyon*. Beta Basım Yayım.
- Chip (2020, Ağustos 8). *Tüm zamanların en iyi 100 dizisi*. https://www.chip.com.tr/haber/tum-zamanlarin-en-iyi-100-dizisi-imdb-top-100_89593.html.
- Çakır, V. (2000). *Türkiye'de yerel televizyonculuğun mevcut kurumsal yapısı ve bir örnek model tasarımı* [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Çaplı, B. (2001). *Televizyon ve siyasal sistem*. İmge Kitabevi.
- Çelik, H. C., & Van Het Hof, S. D. (2020). Prime-time'da yayınlanan televizyon dizilerinin genel içeriği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1049-1430.
- Çencen, N., & Şimşek, A. (2015). Usta tarihçilerin bakış açısı ile Diriliş dizisi. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1377-1396.
- Düzgün, Ş. (2019). *Televizyon dizilerinde kahraman miti: Karadayı örneği* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Erman, S. (2016). *Bir propaganda aracı olarak tarihi diziler: Diriliş Ertuğrul ve Filinta örneği* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk* (B. E. Bahar & G. G. Özdoğan, Çev.). İnsan Yayınları.
- Habertürk (2020, Haziran 13). *21. yüzyılın en iyi 20 dizisi*. <https://www.haberturk.com/21-yuzyilin-en-iyi-20-dizisi-2711219>.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler: Bir giriş* (A. K. Bayram, Çev.). Liberte Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *Milletler ve milliyetçilik: Program, mit, gerçeklik* (O. Akınhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Işık, M. (2002). *Kitle iletişim sistemleri*. Eğitim Kitabevi.
- Kalyoncuoğlu, Y. (2020, Mayıs 14). *'Diriliş Ertuğrul' dijital mecralarda son 3 ayda 21 milyonu aşkın seyirciye ulaştı*. Anadolu Ajans. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/dirilis-ertugrul-dijital-mecralarda-son-3-ayda-21-milyonu-askin-seyirciye-ulasti/1840363>.
- Karaca, M. (2018). Propaganda aracı olarak sinema: Büyük Diktatör filminin alımlama analizi. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 2(2), 35-54.
- Kaya, R., & Günal, H. (2015). Tarih öğretmenlerinin Muhteşem Yüzyıl dizisi özelinde tarih konulu film ve dizilerin öğretimde kullanımına yönelik görüşleri. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-48.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Medin, B. (2016). Kahramanın Ç hali: Temsil ve özdeşlik bağlamında Behzat Ç. üzerine bir alımlama çalışması. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 96-118.
- Ntv (2018, Mayıs). *Tüm zamanların en iyi yabancı dizileri*. <https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/tum-zamanlarin-en-iyi-yabanci-dizilerimayis2018>.
- Özkan, S. (2019). *Televizyon dizi türü olarak absürd komediler ve Leyla ile Mecnun dizisi üzerine içerik analizi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özkırımlı, U. (2009). *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel bir bakış*. Doğu Batı Yayınları.

- Özsoy, A. (2011). *Televizyon ve izleyici: Türkiye'de dönüşen televizyon kültürü ve izleyici*. Ütopya Yayınevi.
- Pekman, C. (1997). *Televizyonda özelleşme*. Beta Basım Yayım.
- Postman, N. (2004). *Televizyon: Öldüren eğlence*. Ayrıntı Yayınları.
- Rtüük (2018). *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*. rtuk.gov.tr.
- Rtüük (2023). *Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması*. rtuk.gov.tr.
- Rtüük, *Medya Hizmet Sağlayıcılar*. <https://rtuk.gov.tr/medya-hizmet-saglayicilar-3747>.
- Sarmaşık, J. (2000). *Türkiye'de radyo ve televizyon düzeni (1927-2000)* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Sejfula, M. (2019). *Kültürün küresel karşı-akışına örnek olarak Türk dizileri ve Makedonya'daki üniversite öğrencileri tarafından alımlanması* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Serim, Ö. (2007). *Türk televizyon tarihi 1952-2006*. Epsilon Yayıncılık.
- Şeker, T. (2009). 5N1K haber programının alımlama analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(4), 105-117.
- Şeker, T., & Şimşek, F. (2012). Kodlama-kodaçımı bağlamında Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(2), 111-120.
- Tanrıvermiş, Ş. (2007). *Televizyon dizilerinde erkek imgesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Türker, A., & Kırık, A. M. (2019). Tarih dizilerinde gerçeklik algısının oluşumu: Diriliş Ertuğrul dizisinin gösterebilimsel çözümlemesi. *TRT Akademi*, 4(8).
- Topbaş, H. (2018). Siyasal iletişimde reklam alımlama analizi: AK Parti "Hayaldi Gerçek Oldu" örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (15), 89-110.
- Uzman, S. (2024, Ağustos 26). *Gelmiş geçmiş en iyi yabancı diziler*. Oggusto. <https://www.oggusto.com/lifestyle/film-ve-dizi-onerileri/gelmis-gecmis-en-iyi-yabanci-diziler>.
- Ünlüer, A. O. (2005). *Ekranın öte yüzü*. Tablet Kitabevi.
- Web Archive, <https://web.archive.org>.

- Wilkinson, S. (2004). Focus group research. D. Silverman (Ed.), *Qualitative research: Theory, method and practice* (ss. 177-199). Sage.
- Williams, R. (2012). *Anahtar sözcükler* (S. Kılıç, Çev.). İletişim Yayınları.
- Tabii Platformu, <https://www.trtizle.com/diziler/dirilis-ertugrul/dirilis-ertugrul-115-bolum>.
- Yaylagül, L. (2018). *Kitle iletişim kuramları*. Dipnot Yayınları.

Yerel Yönetimlerin Tarımsal Desteklerinin Kırsal Girişimcilik Üzerindeki Rolü: Konya Örneği

Ömer Kayadibi *

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderim / Received: 04.11.2024, Kabul / Accepted: 16.12.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Özet: Bu çalışma, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkilerini Konya örneği üzerinden incelemektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılında çiftçilere yönelik gerçekleştirdiği çilek fidesi desteği, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimlerini artırmayı ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan bir projedir. Bu destekle çiftçilere alternatif bir gelir kaynağı sunulmuş, kırsal ekonomiyi canlandırmak ve girişimcilik kültürünü geliştirmek hedeflenmiştir. Araştırmada kırsal girişimcilik eğilimleri üç temel boyutta ele alınmıştır: heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık. Bu eğilimler, anket yöntemiyle ölçülmüş ve elde edilen veriler doğrusal regresyon analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimlerini pozitif yönde etkilediğini, kırsal kalkınmaya önemli katkılar sağladığını ve bireylerin ekonomik faaliyetlere daha aktif katılımını teşvik ettiğini göstermiştir. Bu desteklerin yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda kırsal girişimcilik kültürünün gelişimini de desteklediği anlaşılmıştır. Çalışma, tarımsal desteklerin yerel yönetim politikaları açısından önemine vurgu yaparken, bu tür girişimlerin kırsal bölgelerde sosyal ve ekonomik dönüşüm için bir araç olarak kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Konya örneği, kırsal kalkınmanın yerel dinamikler ve inovatif yaklaşımlarla desteklenmesinin etkili bir strateji olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel yönetim, Tarımsal destekler, Kırsal girişimcilik, Ekonomik kalkınma, Konya.

* Doktora Öğrencisi/Ph.D. Student, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/Türkiye, ORCID: 0000-0002-0285-4929, E-mail: omerkayadibi[at]gmail.com

Atıf/Citation: Kayadibi, Ö. (2024). Yerel Yönetimlerin Tarımsal Desteklerinin Kırsal Girişimcilik Üzerindeki Rolü: Konya Örneği. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 57-69.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

The Role of Agricultural Support by Local Governments in Rural Entrepreneurship: The Konya Example

Abstract: This study examines the impact of agricultural support provided by local governments on rural entrepreneurship, focusing on the case of Konya. The strawberry seedling support initiated by Konya Metropolitan Municipality in 2019 aimed to promote entrepreneurial tendencies in rural areas and stimulate economic development. Through this initiative, farmers were offered an alternative source of income, with the goal of revitalizing the rural economy and fostering a culture of entrepreneurship. The research addressed rural entrepreneurial tendencies in three key dimensions: enthusiasm, innovativeness, and determination. These tendencies were measured using a survey method, and the collected data were analyzed using linear regression techniques. The findings revealed that agricultural support positively influences entrepreneurial tendencies, contributes significantly to rural development, and encourages individuals to participate more actively in economic activities. Such support not only fosters economic growth but also helps to cultivate a rural entrepreneurship culture. The study underscores the importance of agricultural support within local government policies, highlighting that such initiatives can serve as a tool for driving social and economic transformation in rural areas. The Konya example demonstrates that rural development can be effectively achieved through local dynamics and innovative approaches.

Keywords: Local government, Agricultural support, Rural entrepreneurship, Economic development, Konya.

Değerlendirme / Review :

Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / *Double-blind peer-reviewed, external independent*

Etik Beyan / Ethical Declaration :

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. Bu makale “Yerel yönetimlerin tarımsal desteklerinin girişimcilik eğilimine etkisi: Konya örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. / *Ethical principles were followed during the preparation of this study. This article is derived from the master's thesis titled 'The effect of local governments' agricultural supports on entrepreneurship tendency: The case of Konya' is derived from his master's thesis*

Etik Bildirim / Complaints :

info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check :

Turnitin

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / *The Author declares that there is no conflict of interest.*

Finansman / Grant Support :

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / *No funds, grants, or other support was received.*

Giriş

Tarımsal kalkınma, kırsal bölgelerde ekonomik büyümeyi sağlamak ve sürdürülebilirlik hedeflerini desteklemek açısından büyük bir öneme sahiptir. Kırsal nüfusun geçim kaynağını büyük ölçüde tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu bölgelerde, tarımsal destekler yerel kalkınmanın itici gücü olarak öne çıkmaktadır. Yerel yönetimlerin sunduğu tarımsal destekler, bu süreçte merkezi bir rol oynamakta olup, kırsal girişimcilik potansiyelinin artırılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikle tarım sektöründe yer alan çiftçilerin ekonomik faaliyetlerinin desteklenmesi, bölgesel kalkınmaya olduğu kadar ulusal ekonomiye de büyük katkılar sağlamaktadır.

Bu çalışma, Konya ilinde yerel yönetimler tarafından çiftçilere sağlanan çilek fidesi desteğinin kırsal girişimcilik eğilimine etkisini incelemektedir. 2019 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen bu destekleme programı, bölgedeki tarımsal faaliyetlerin gelişimine katkıda bulunmuş ve girişimcilik eğilimlerini tetiklemiştir. Yerel yönetimlerin sağladığı bu tür desteklerin, kırsal girişimcilik kültürünü nasıl etkilediği sorusu, çalışma kapsamında temel araştırma konusu olarak ele alınmıştır.

Araştırma, Konya'nın farklı ilçelerindeki çiftçilere yönelik yapılan anketler sonucunda elde edilen veriler ışığında şekillendirilmiş ve istatistiksel analizler kullanılarak tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yerel yönetimlerin kırsal kalkınmadaki rolünü daha iyi anlamamıza yardımcı olacak ve bu alanda yapılacak politikaların yönlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Girişimcilik ve tarımsal destekler, sosyal bilimler literatüründe geniş bir inceleme alanı bulmuş, kırsal kalkınma süreçleriyle ilişkili olarak derinlemesine ele alınmıştır. Girişimcilik, genel anlamda üretim faktörlerini bir araya getirerek mal veya hizmet üretmeyi sağlayan yenilikçi faaliyetler olarak tanımlanır. Girişimcilik faaliyetleri, tarım sektöründe de önemli bir ekonomik itici güç olarak görülmektedir. Bu kapsamda, kırsal girişimcilik, tarım ekonomilerinde yenilikçiliği artıran ve yerel kalkınmayı destekleyen kritik bir araç olarak değerlendirilmektedir (Ürper vd., 2015).

1. Girişimcilik, Tarımsal Destekler ve Kırsal Kalkınma

Girişimcilik, Schumpeter'in (1934) "yaratıcı yıkım" teorisi ile ekonomik büyümenin itici gücü olarak tanımlanmış, inovasyonun merkezde yer aldığı bir süreç olarak görülmüştür. Bu bakış açısı, girişimciliği yalnızca bir iş kurma faaliyeti olarak değil, aynı zamanda ekonomik yapının yenilenmesi ve geliştirilmesi olarak anlamamıza yardımcı olur. Özellikle kırsal alanlarda, tarım odaklı girişimcilik, hem bireysel refahı artırmakta hem de tarım sektöründe rekabetçiliği sağlamaktadır (Papatya, 2018).

Girişimcilik eğilimleri, bireyin girişimcilik faaliyetlerine olan ilgi ve yeteneğini belirleyen kişisel, psikolojik ve çevresel faktörlerce şekillenir. Girişimcilik eğilimi literatürde genellikle kendine güven, yenilikçilik, risk alma eğilimi, kararlılık gibi özelliklerle açıklanmaktadır (Scarborough & Zimmerer, 2006). Kırsal girişimcilik özelinde bu eğilimler, yerel koşullar, sosyal destekler ve tarımsal faaliyetlerle de doğrudan ilişkilidir (Kamışlı vd., 2019). Bu kapsamda, kırsal kalkınma üzerine yapılan uluslararası çalışmalar yerel yönetim desteklerinin inovasyon ve sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır.

Tarımsal destekler, özellikle kırsal alanlarda yaşayan çiftçilere yönelik çeşitli teşvikler ve yardımlar içerir. Tarım sektörü, büyük ölçüde doğaya ve iklime bağımlı olduğundan, üretimin sürdürülebilirliği için devletin veya yerel yönetimlerin sağladığı destekler kritik bir rol oynar. Bu destekler, tarımsal krediler, hibe programları, makine ve teçhizat yardımları, fide ve tohum desteği gibi çeşitli biçimlerde sunulmaktadır (Cevher & Yüksel, 2014).

Yerel yönetimlerin tarımsal destekleri ise kırsal kalkınmada daha mikro düzeyde hedeflenen politikalarlardır. Yerel yönetimler, tarımsal kalkınmanın önceliklerini belirlerken, bölgesel özellikleri dikkate alır ve bu doğrultuda destek programlarını organize eder. Örneğin, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılında gerçekleştirdiği çilek fidesi dağıtımı, yerel tarımsal üretimi artırmak amacıyla yapılan somut bir örnektir. Bu destekler, bölgedeki çiftçilere doğrudan ekonomik katkı sağladığı gibi, girişimcilik eğilimlerini de tetiklemektedir (Keskin, 2018).

2. Yerel Yönetimlerin ve Tarımsal Desteklerin Kırsal Girişimcilik Üzerindeki Rolü

Yerel yönetimler, kırsal kalkınmada önemli aktörlerdir ve bölgesel girişimciliği destekleyen çeşitli politika araçlarıyla kırsal nüfusun yaşam standartlarını iyileştirmeye çalışırlar. Literatürde yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin girişimcilik üzerindeki etkisi üzerine yapılan çalışmalar, bu desteklerin kırsal alanlarda girişimcilik faaliyetlerini artırdığına işaret etmektedir. Özellikle büyükşehir belediyelerinin kırsal kalkınma projeleri kapsamında sunduğu destekler, kırsal nüfusun ekonomik faaliyetlerinde bir çeşitlilik yaratmakta ve yeni iş fırsatları doğurmaktadır (Tekin, 2019).

Bu kapsamda, tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimlerini nasıl etkilediği üzerine yapılan önceki araştırmalar, özellikle desteklerin yenilikçilik, heveslilik ve kararlılık gibi girişimcilik boyutları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir (Kamışlı vd., 2019). Bu destekler, çiftçilerin ekonomik faaliyetlerinde yenilikçi çözümler geliştirmelerine olanak sağlamakta, aynı zamanda tarımsal üretimde sürdürülebilirliği artırmaktadır (Bayraktaroglu, 2014).

Yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkileri, çiftçilerin yeni iş fırsatlarını değerlendirme, üretim süreçlerini iyileştirme ve ekonomik bağımsızlıklarını artırma gibi yönlerden ele alınmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda, özellikle kadın girişimciliği ve genç girişimciliğin bu tür desteklerle olumlu yönde geliştiği vurgulanmaktadır (Soysal, 2010). Türkiye’de yerel yönetimlerin, tarımsal üretimi teşvik etmek için sunduğu fide, fidan, makine gibi destekler, kırsal nüfusun üretim kapasitesini artırdığı gibi, girişimcilik kültürünün gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Aydınlık, 2015).

Literatürde girişimcilik eğilimlerinin ölçülmesi ve bu eğilimlerin tarımsal desteklerle ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların çoğu, desteklerin kırsal alanda yenilikçiliği ve risk alma eğilimlerini teşvik ettiğini ortaya koymaktadır (Onay, 2018). Konya ilinde gerçekleştirilen bu araştırma, tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkisini inceleyen literatüre yeni bir katkı sunmaktadır.

3. Yöntem

Bu çalışmanın amacı, yerel yönetimlerin tarımsal desteklerinin kırsal girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Yani yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal desteklerin, kırsal bölgelerdeki girişimcilik eğilimlerini nasıl etkilediği ölçülmek istenmiştir. Özellikle Konya ili özelinde sağlanan çilek fidesi desteğinin, çiftçilerin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmanın temel hipotezi, yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal desteklerin, kırsal girişimcilik eğilimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu yönündedir. Bu amaç ve hipotez doğrultusunda, 2019 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen çilek fidesi desteği uygulaması üzerinden veriler toplanmış ve analiz edilmiştir.

Bu çalışmada nicel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın modeli, tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimlerine etkisini test etmek üzere tasarlanmış ve bir anket çalışması aracılığıyla veriler toplanmıştır. Modelde, bağımsız değişken yerel yönetimlerin sağladığı çilek fidesi desteği, bağımlı değişken ise girişimcilik eğilimidir. Girişimcilik eğilimi ise heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık olmak üzere üç alt boyutta ele alınmıştır.

Çalışmanın temel hipotezi ve buna bağlı diğer hipotezler şu şekilde belirlenmiştir:

- **H1:** Yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal destekler, kırsal bölgelerde girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkiler.
- **H1a:** Yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal destekler, kırsal bölgelerdeki girişimcilik hevesliliğini artırır.
- **H1b:** Yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal destekler, kırsal bölgelerde yenilikçilik eğilimini artırır.
- **H1c:** Yerel yönetimler tarafından sağlanan tarımsal destekler, kırsal bölgelerde kararlılık eğilimini güçlendirir.

Araştırmanın evrenini, 2019 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından çilek fidesi desteği sağlanan çiftçiler oluşturmuştur. Bu evrenden örneklem belirlenirken, kolayda (fırsat) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, mevcut zaman ve kaynak kısıtları nedeniyle tercih edilmiştir. Ancak, gelecekte daha geniş örneklem gruplarıyla yapılacak araştırmalar bu bulguların genellenebilirliğini artırabilir. 21 ilçede bulunan toplam 2.591 çiftçi arasından 387 kişiye ulaşılmış ve veriler bu örneklem üzerinden

toplanmıştır. Örneklemin demografik dağılımı, 1.377 erkek ve 1.214 kadından oluşmaktadır. Katılımcıların %53'ü erkek, %47'si kadındır. Çiftçilerin yaş ortalaması 45 olup, büyük çoğunluğu 35-50 yaş aralığındadır. Katılımcıların %70'inin tarımla geçim sağladığı, geri kalan %30'unun ise ek bir işte çalıştığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyine bakıldığında, %45'i ilkokul mezunu, %30'u lise mezunu, %25'i ise üniversite mezunu veya daha üstü eğitim seviyesine sahiptir.

Veriler, anket yöntemi ile toplanmıştır. Ankette kullanılan sorular, girişimcilik eğilimi ve yerel yönetim desteklerine ilişkin algıları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Girişimcilik eğilimi, heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık olmak üzere üç boyutta ölçülmüştür. Ayrıca Scarborough ve Zimmerer (2006) tarafından geliştirilen ölçüm araçlarına dayanılarak uyarlanmıştır. Tarımsal destekler ölçeği ise yerel yönetim tarafından sağlanan desteklerin algılanan etkisini değerlendiren maddelerden oluşmuştur.

Toplanan veriler, SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizine başlamadan önce örneklem yeterliliği değerlendirilmiş ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. KMO değeri, örneklemin yeterli olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Barlett testi ile verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı test edilmiş ve uygun olduğu tespit edilmiştir.

Faktör analizinden sonra, girişimcilik eğilimi ölçeği alt boyutlar halinde incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek amacıyla Cronbach's Alpha testi yapılmış ve içsel tutarlılığın oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve analizler bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir.

Hipotezlerin test edilmesi için basit korelasyon ve doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Öncelikle yerel yönetimlerin sağladığı çilek fidesi desteği ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkinin düzeyi basit korelasyon analizi ile test edilmiştir. Ardından, girişimcilik eğiliminin alt boyutları üzerindeki etkileri regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimi üzerinde "yüksek düzeyde" bir etkisi olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın bulguları, yalnızca 2019 yılına ait verilerle sınırlıdır. Ayrıca, sadece çilek fidesi desteği alan çiftçiler üzerine odaklanılmıştır. Bu nedenle diğer tarımsal

desteklerin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi değerlendirilememiştir. Gelecek araştırmalarda farklı dönemler ve farklı destek türleri ile kırsal girişimcilik eğilimlerinin daha geniş bir perspektifte incelenmesi önerilmektedir.

4. Bulgular

Bu bölümde, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan çilek fidesi desteğinin çiftçilerin girişimcilik eğilimlerine etkisi analiz edilmiş ve elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular, ankete katılan çiftçilerden elde edilen verilerin SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Bulgular girişimcilik eğiliminin üç alt boyutu olan heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık çerçevesinde değerlendirilmiştir. Her bir boyut için elde edilen ortalama puanlar ve dağılımlar şu şekilde sunulabilir:

Heveslilik, bireylerin girişimcilik faaliyetlerine katılma isteklerini ve motive olma düzeylerini yansıtır. Yapılan analizlerde, çilek fidesi desteği alan çiftçilerin %68'inin girişimcilik konusunda hevesli oldukları, desteklerin girişimcilik arzularını artırdığı tespit edilmiştir. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların %72'si tarımsal desteklerin, özellikle fide desteğinin onları yeni girişimler konusunda daha istekli hale getirdiğini belirtmiştir. Heveslilik boyutunun ortalama puanı 4.1 (5 üzerinden) olarak bulunmuş ve bu desteklerin çiftçiler üzerinde olumlu bir etki bıraktığı görülmüştür. Bu sonuç, çiftçilerin yeni girişimler konusunda güçlü bir motivasyona sahip olduğunu göstermektedir.

Yenilikçilik boyutu, çiftçilerin tarımsal üretim süreçlerinde yenilikçi uygulamalar geliştirme isteğini ve yeteneğini ifade eder. Araştırmada çilek fidesi desteği alan çiftçilerin %65'i, bu destek sayesinde üretim yöntemlerinde yenilik yapma gerekliliğini daha fazla hissettiklerini belirtmiştir. Yenilikçilik boyutunda alınan ortalama puan 3.9 olarak tespit edilmiştir. Bulgular, desteklerin çiftçilerin mevcut tarım tekniklerine olan ilgisini artırarak yeni yöntemler deneme isteğini teşvik ettiğini göstermektedir.

Kararlılık, girişimcilik sürecinde karşılaşılan zorluklara rağmen başarılı olma ve hedefe ulaşma isteğini yansıtır. Çilek fidesi desteği alan çiftçilerin %70'i, tarımsal desteklerin kendilerine daha kararlı olma konusunda cesaret verdiğini ifade etmiştir. Kararlılık boyutunda ortalama puan 4.3 olarak bulunmuş, desteklerin çiftçilerin hedeflerine ulaşma konusundaki azimlerini güçlendirdiği görülmüştür. Ayrıca, kararlılık boyutunda erkek çiftçilerin kadın çiftçilere göre daha yüksek puanlar aldığı gözlemlenmiştir.

4.1. Yerel Yönetim Destekleri ile Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişkiler

Yerel yönetimlerin sağladığı çilek fidesi desteği ile girişimcilik eğilimi alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla basit korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, yerel yönetim destekleri ile girişimcilik eğilimi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Özellikle çilek fidesi desteğinin, çiftçilerin girişimcilik eğilimlerini "yüksek düzeyde" etkilediği bulunmuştur ($r = 0.61, p < 0.01$).

Bu bulgu, yerel yönetimler tarafından sağlanan desteklerin kırsal girişimcilik potansiyelini artırmada etkili olduğunu ve bu tür desteklerin kırsal kalkınma politikalarında önemli bir yer tutması gerektiğini göstermektedir.

Basit doğrusal regresyon analizi kullanılarak, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin girişimcilik eğilimlerine olan etkisi detaylı şekilde incelenmiştir. Regresyon analizinde bağımsız değişken olarak çilek fidesi desteği, bağımlı değişken olarak ise girişimcilik eğilimlerinin alt boyutları kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre:

Çilek fidesi desteğinin **heveslilik** üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0.54, p < 0.01$). Bu destekler, çiftçilerin yeni girişimlerde bulunma heveslerini artırmaktadır.

Çilek fidesi desteğinin **yenilikçilik** üzerindeki etkisi de anlamlı bulunmuştur ($\beta = 0.49, p < 0.05$). Destekler, çiftçilerin yenilikçi tarım yöntemlerine daha açık olmalarını sağlamaktadır.

Çilek fidesi desteğinin **kararlılık** boyutunda etkisi çok daha belirgin şekilde ortaya çıkmıştır ($\beta = 0.61, p < 0.01$). Bu sonuç, tarımsal desteklerin çiftçilerin hedeflerine ulaşma konusundaki kararlılıklarını önemli ölçüde artırdığını göstermektedir.

Araştırma bulguları, kadın ve erkek çiftçiler arasında girişimcilik eğilimleri bakımından anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Erkek çiftçilerin genel girişimcilik eğilim puanlarının kadın çiftçilere göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, çilek fidesi desteğinin her iki cinsiyet üzerinde de olumlu bir etki yarattığı, ancak bu etkinin erkek çiftçilerde daha belirgin olduğu sonucuna varılmıştır.

Eğitim düzeyi arttıkça, yerel yönetim desteklerinin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisi de artmaktadır. Üniversite mezunu çiftçiler, tarımsal desteklerden daha fazla fayda sağlamak ve bu desteklerin girişimcilik faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde

rol aldığını belirtmektedir. Bu bulgu, eğitim seviyesinin girişimcilik eğilimlerinde önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılında çiftçilere sağladığı çilek fidesi desteği örneği üzerinden yapılan araştırmada, girişimcilik eğilimleri üç alt boyutta (heveslilik, yenilikçilik ve kararlılık) ele alınmış ve tarımsal desteklerin bu eğilimler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Araştırmanın temel bulguları, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik eğilimleri üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Özellikle çilek fidesi desteği, çiftçilerin yeni iş girişimlerine yönelik hevesini artırmış, yenilikçi tarım uygulamalarına yönelmelerine katkı sağlamış ve kararlılıklarını pekiştirmiştir.

Heveslilik boyutunda, destek alan çiftçilerin yeni girişimlerde bulunma arzusunun önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Tarımsal destekler, çiftçilerin cesaretini artırarak onları daha hevesli hale getirmiştir. Bu durum, kırsal kalkınmada girişimcilik potansiyelini artıran önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Yenilikçilik boyutunda, tarımsal desteklerin çiftçilerin tarımsal üretim yöntemlerinde yeni ve inovatif teknikler deneme konusunda onları teşvik ettiği tespit edilmiştir. Özellikle çilek fidesi desteği gibi maddi yardımlar, üretim süreçlerinde modern tekniklerin benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Bu bulgu, kırsal bölgelerdeki yenilikçi girişimciliğin desteklenmesi açısından önemlidir.

Kararlılık boyutunda, çilek fidesi desteği, çiftçilerin karşılaştıkları zorluklara rağmen girişimcilik faaliyetlerine devam etme kararlılıklarını güçlendirmiştir. Çalışmanın bu sonucu, tarımsal desteklerin kırsal bölgelerde girişimciliğin sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Yerel yönetimlerin kırsal bölgelerde girişimciliği teşvik eden tarımsal destekler sağlaması, sadece ekonomik faydalar sağlamamakta, aynı zamanda toplumsal ve kültürel faydalar da yaratmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, yerel yönetimlerin tarımsal desteklerinin kırsal kalkınma süreçlerindeki önemini vurgulayan literatürle uyumludur (Kamışlı vd., 2019). Girişimcilik eğilimleri, sadece bireysel özelliklere değil, aynı zamanda çevresel faktörlere ve verilen desteklere de bağlıdır. Tarımsal desteklerin

girişimcilik üzerinde olumlu etkiler yarattığı, özellikle kırsal bölgelerde tarımsal inovasyon ve sürdürülebilir girişimcilik faaliyetlerinin artmasını sağladığı önceki araştırmalar tarafından da desteklenmiştir (Tekin, 2019).

Bu araştırma, tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkilerini inceleyen diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, çilek fidesi desteği gibi somut ve yerel düzeyde uygulanan bir tarımsal desteğin doğrudan girişimcilik eğilimlerini etkilediğini göstermektedir. Literatürde, kırsal girişimciliği desteklemede tarımsal desteklerin rolü üzerine yapılan birçok araştırma, benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Özellikle desteklerin kırsal kalkınma üzerindeki etkileri konusunda yapılan çalışmalar, tarımsal üretimi destekleyen politikaların girişimcilik faaliyetlerini artırdığını göstermektedir (Bayraktaroğlu, 2014).

Araştırmanın bulguları, yerel yönetimlerin kırsal kalkınmada daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin sağladığı çilek fidesi desteği, kırsal bölgelerde girişimcilik kültürünü teşvik ederek, tarımın sürdürülebilirliğini sağlamış ve çiftçilerin ekonomik bağımsızlıklarını artırmıştır. Bu tür desteklerin genişletilmesi ve diğer tarımsal faaliyetlere de yayılması, kırsal kalkınma politikalarının başarıya ulaşmasında kritik bir rol oynayacaktır.

Bu çalışma sonucunda, yerel yönetimlerin tarımsal destek politikalarının daha da geliştirilmesi gerektiği ve kırsal kalkınma stratejilerine girişimcilik eğilimlerini artıracak daha fazla teşvik ve eğitim programının eklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin tarımsal destekleri, farklı ürün gruplarına ve tarımsal faaliyetlere yönelik olarak çeşitlendirilmelidir. Çilek fidesi desteği gibi spesifik ürün bazlı desteklerin yanı sıra, genel tarımsal altyapı desteği de sağlanmalıdır. Yani farklı ürün gruplarına yönelik desteklerin yanı sıra, tarımsal altyapıyı geliştirmeye yönelik yatırımların da girişimcilik üzerinde olumlu etkileri olacaktır. Çiftçilere girişimcilik, tarımsal inovasyon ve sürdürülebilirlik konularında eğitim verilmesi, tarımsal desteklerin etkisini daha da artıracaktır. Bu eğitimler, çiftçilerin destekleri daha verimli kullanmalarını ve yenilikçi çözümler geliştirmelerini sağlayacaktır. Yerel yönetimlerin kırsal kalkınma stratejileri, sadece ekonomik teşviklerle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerini de içermelidir. Girişimcilik kültürünün kırsal bölgelerde güçlendirilmesi için yerel yönetimler, kırsal kalkınma stratejilerini daha geniş bir perspektifte ele almalıdır.

Ayrıca kadınlar ve gençler için özel olarak tasarlanmış tarımsal destek programları oluşturulmalıdır. Bu programlar, özellikle kadın ve genç çiftçilerin girişimcilik eğilimlerini teşvik ederek, kırsal kalkınmayı hızlandırabilir. Tarımsal desteklerin sadece kısa vadeli değil, uzun vadeli stratejiler doğrultusunda planlanması, kırsal girişimciliğin sürdürülebilirliği için önemlidir. Çiftçilerin, tarımsal destekler aracılığıyla daha sürdürülebilir ve yenilikçi tarım yöntemlerine geçiş yapmaları sağlanmalıdır.

Bu çalışma, yerel yönetimlerin sağladığı tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkisini inceleyen önemli bir katkı sunmuştur. Ancak, daha geniş bir coğrafi bölgede ve farklı tarımsal destek türleri üzerinde yapılacak çalışmalar, bu ilişkinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, farklı dönemlerdeki tarımsal desteklerin kırsal girişimcilik üzerindeki etkilerinin uzun vadeli izleme çalışmaları ile incelenmesi, bu konuda daha derinlemesine bir bilgi sağlayabilir.

Kaynakça | Bibliography

- Aydınlık, A. Ü. (2015). *Girişimcilik*. İstanbul Üniversitesi.
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/isletme_au/girisimcilik.pdf
- Bayraktaroğlu, S. (2014). *Girişimcilik Ders Notları*. Sakarya Üniversitesi.
- Cevher, E. & Yüksel, H. (2014). Girişimcilik ve Girişimci İş Fikri Geliştirme: Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 1-17.
- Kamışlı, M., Kılıç, E., Aksöz, E. O., Kamışlı, S., Türker, M. T., & Özsoy, C. E. (2019). *Dış Ticarete Girişimcilik* (Temizel, F. (ed.)). Anadolu Üniversitesi.
- Keskin, S. (2018). Girişimcilik ve İnovasyon Arasındaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 186-193.
- Onay, M. (2018). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (E. Kaygın & B. Güven (ed.)). Siyah İnci Akademi.
- Papatya, G. (2018). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (E. Kaygın & B. Güven (ed.)). Siyah İnci Akademi.

- Scarborough, N. M. & Zimmerer, T. W. (2006). *Effective Small Business Management an Entrepreneurial Approach* (Eighth Edition), Pearson Prentice Hall Education.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83–114.
- Tekin, E. (2019). *Girişimcilik ve Sosyal Sermaye*. Eğitim Yayınevi..
- Ürper, Y., Tosunoğlu, B. T., Kağnıcıoğlu, C. H., Başar, M., Demirci, A. E., & Sağlam, N. (2015). *Girişimcilik ve İş Kurma* (Y. Ürper (ed.); 3., Sayı Ünite 1). Anadolu Üniversitesi. .

Konya Kalesi Pazar Kapısı'nda Asılı Güller Üzerine Bazı Düşünceler

Coşkun Bilgi *

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderim / Received: 06.11.2024, Kabul / Accepted: 20.12.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Özet: İnsanlar tarih boyunca gerek korunmak gerekse ihtiyaçlarına cevap verebilmek için toplum içerisinde bir arada yaşamayı tercih etmişlerdir. Tek başına çözemeyeceği problemleri birlikte aşmanın kolaylığı insanı sosyal bir varlık haline gelmeye iten önemli etkenlerdendir. Toplum içerisinde yer alan bireyler beslenme, barınma ve korunma ihtiyaçlarını özelde bireysel, genelde de bütünsel çözmeyi başarabilmiştir. Bu ihtiyaçları en basit şekliyle kovuk ve mağaralardan gelişmiş mimarilere kadar karşılamayı başaran insan, toplumsal olarak tüzel varlığıyla daha büyük ölçeklerde çözümler getirmiştir. Bu bağlamda, Tunç Çağı'ndan önce de örnekleri bilinen, özellikle Tunç Çağı'ndan itibaren yoğun şekilde kullanılan şehir savunma yapıları, medeniyetleri kaleler içerisine hapsedmiştir. Şehirler kontrollerini yüksek surlarından içeriye açılan kapılardan sağlamışlardır. Şehir savunma yapılarının önemli unsurları olan kapılar güvenli geçişi sağlamanın yanı sıra bazı görevleri de üstlenmiştir. Şehirler, askeri varlıklarını ve gücünü daha meydana inmeden göstererek düşmanı peşin peşin caydırmak istemişlerdir. Birçoğu propaganda unsurlarından faydalanmıştır. Düşmana ait ganimet olarak ele geçirilen askeri teçizatlar ya da kendi güçlü sporcu ve askerlerinin heykellerini görünür yerlere dikmek bu gelenekler arasındadır. Araştırmamızın konusunu tarihi sur kapıları üzerinde verilmeye çalışılan mesajlardan bir tanesine örnek teşkil eden gülle asma geleneği oluşturmaktadır. Konya'nın Anadolu Selçuklularına başkent oluşundan Osmanlı Devleti sonlarına kadar ayakta olan şehir surları kapılarından pazar kapısı üzerindeki zincirlerle asılı güllerin ne anlama geldiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sur, Kapı, Kale, Gülle, Kahramanlık.

* Dr., Konya Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Konya/Türkiye, ORCID: 0000-0003-2711-5417, E-mail: coskun.bilgi[at]konya.bel.tr

Atıf/Citation: Bilgi, C. (2024). Konya Kalesi Pazar Kapısı'nda Asılı Güller Üzerine Bazı Düşünceler. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 70-84.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Atıf-GayriTicari-Türetilmez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

Some Thoughts on the Cannonballs Hanging on the Market Gate of Konya Castle

Abstract: Throughout history, people have preferred to live together in society both for protection and to meet their needs. The ease of overcoming problems that they cannot solve alone is one of the important factors that pushes people to become social beings. Individuals in society have managed to solve their nutrition, shelter and protection needs individually in particular and holistically in general. Man, who has managed to meet these needs in the simplest form from cavities and caves to advanced architectures, has brought solutions on a larger scale with his legal existence as a society. In this context, city defense structures, examples of which are known before the Bronze Age and which have been used intensively especially since the Bronze Age, have confined civilizations within castles. Cities have maintained their control through gates opening into the interior from their high walls. Gates, which are important elements of city defense structures, have undertaken certain tasks in addition to ensuring safe passage. Cities have wanted to deter the enemy in advance by showing their military presence and power before they even arrive in the square. Many have benefited from propaganda elements. Among these traditions are the military equipment captured as spoils of war or the statues of one's own strong athletes and soldiers in visible places. The subject of our research is the tradition of hanging cannonballs, which is an example of one of the messages tried to be given on the historical city wall gates. The meaning of the cannonballs hanging from chains on the market gate of the city wall gates that stood from the time Konya became the capital of the Anatolian Seljuks until the end of the Ottoman Empire was tried to be explained.

Keywords: Wall, Gate, Castle, Cannonball, Heroism.

Değerlendirme / Review :	Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / <i>Double-blind peer-reviewed, external independent.</i>
Etik Beyan / Ethical Declaration :	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study.</i>
Etik Bildirim / Complaints :	info@konyadergisi.net
Beznerlik Taraması / Similarity Check :	Turnitin
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / <i>The Author declares that there is no conflict of interest.</i>
Finansman / Grant Support :	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / <i>No funds, grants, or other support was received.</i>

Giriş

İnsanlık tarihinin her evresinde toplumlara ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir şehir olan Konya, merkezinde bir höyükle tanınmaktadır. Bu höyük günümüzde Alaeddin Tepesi olarak anılmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda M.Ö. 2000'lere ait seramiklerin varlığı bilinmekle birlikte mimari açıdan ilk yerleşim katmanını Frigler döneminden başlatmak daha olasıdır (Akok, 1975).

Frig şehri olduğu dönemde Konya'nın idari ve önemli yapılarını bir sur duvarının içinde toplamış olduklarına dair görüşler mevcuttur. Her ne kadar Frig Kalesi'nin varlığı ve sınırları bugün tartışılrsa da Selçuklu Döneminde böyle bir kalenin varlığı kesin olarak bilinmektedir. Hatta bugün Konya müzeleri envanterinde yer alan surlara dair 1106 yılına ait burç kitabesi, Danişmentiler döneminde dahi yazılı ispat sunmaktadır (Rıfaoğlu, 2006). İç Kale adı verilen ve Selçuklu Sarayı'nı çevreleyen surlar II. Kılıçarslan (1155-1192) dönemine tarihlendirilmektedir (Küçükdağ, vd., 2020).

Şehir nüfusunun artmasıyla sivil halkı da içine alan bir dış sur inşasına karar verildiği anlaşılmaktadır. 1221 yılında inşa edilen dış surların planını I. Alaeddin Keykubat sadece mimarlara ve sanatçılara bırakmamış bizzat kendisi de müdahalelerde bulunmuştur (Küçükdağ, vd., 2020).

Konya'nın tarihi açısından önemli bir yer tutan ve günümüzde Alaeddin Tepesi üzerindeki II. Kılıçarslan Köşkü ve şehir merkezinde bazı parsellerde varlığı bilinen sur kalıntıları dışında günümüze ulaşamayan Konya Kalesi ve dış surları birçok sır barındırmaktadır. Tarihi kaynaklardan ve yapılan araştırmalardan hareketle Konya dış surlarının 12 kapıya sahip olduğu bilinmektedir. Haklarında pek çok yayın kaleme alınan kapılardan pazar kapısı C. Texier'in 1828 tarihli gravürü ile ayrıca dikkat çekmektedir.

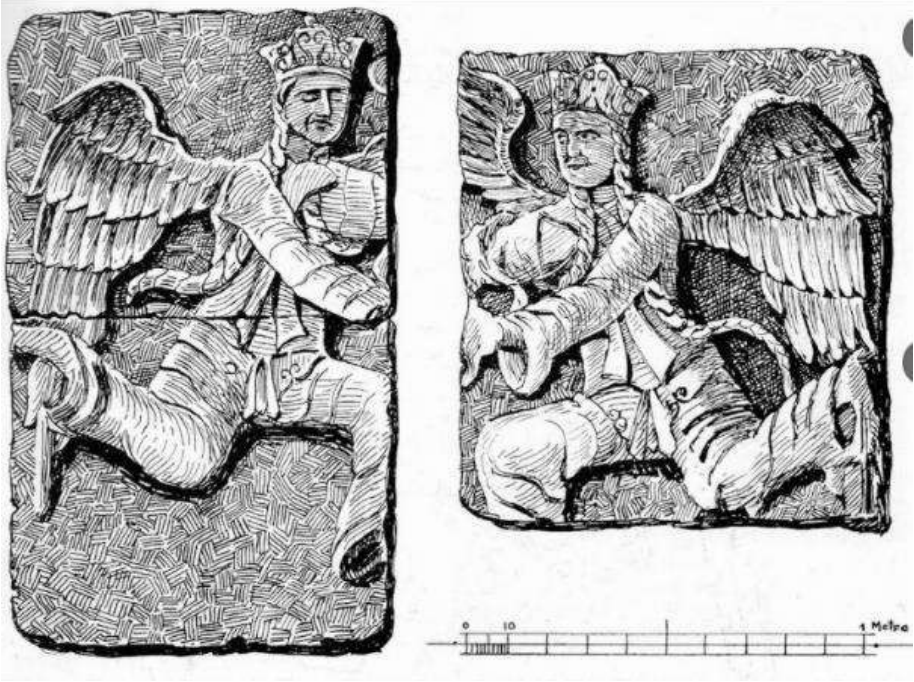
Konya müze envanterinde yer alan "*Selçuklu Melekleri*" tasvirleriyle tanınan pazar kapısında üzerine pek bir şey söylenmemiş bir başka ayrıntı yer alır. Cepheden kapıyı görüş açımızla bize göre kapı girişinin hemen sağında iki, solunda ise bir kürenin, melek tasvirlerinin altında zincirlerle duvara asılı vaziyette durduğuna şahit oluruz. Kapı önündeki ticaret faaliyetlerine dayanarak yapılan gözlemlerden anlaşılmaktadır ki bu küreler dikkatlice incelendiğinde birbirine eşit büyüklükte değildir. İki tanesi karpuz büyüklüğünde çapa sahipken bir diğeri ise onlardan 1/2 oranında daha büyüktür. Bir diğer ölçütümüz ise kapı üzerinde iki yana konumlandırılmış melek figürleridir. Bu meleklerin

ölçüleri bilinmektedir. D. Krecker tarafından çizilmiş melek figürlerinde de verilen eşeli görebilmekteyiz (Atçeken & Bedirhan, 2012).

Bugün İnce Minare Müzesi'nde sergilenen kanatlı meleklerin gravürdeki duruş konumları ve büyüklüklerine göre fotogrametrik tekniklerle güllerin büyüklüğü hakkında daha net bilgilere ulaşabilmekteyiz. Fotogrametri tekniğiyle birlikte pek çok anıtın yapısal değişimleri ve problemleri ölçülüp tespit edilebilmektedir (Arias vd., 2005). Ayrıca bu tekniğin rölöve çalışmalarında kullanılması da kaçınılmaz hale gelmiştir (Yakar vd., 2005). Bu teknikle aşağıdaki görselde bize göre en sağda yer alan büyük kürenin yaklaşık eşit olarak 50 cm çapa sahip olduğu, hemen yanındaki kürenin 35 cm ve üçüncüsünün de 40 cm çaplarında olduğu sonucuna varılmaktadır. Üç adet kürenin ne olduğunu, ne amaçla kullanılmış ya da neden oraya asılmış olduğunu anlamak için literatüre göz attığımızda önemli verilere ulaşmaktayız.

Görsel 1: C. Texier'in 1828 tarihinde çizdiği Pazar Kapısı gravürü (Sarre, 1989, s. 2).

Görsel 2: Kreyker tarafından çizilen melek figürleri (Atçeken & Bedirhan, 2012).

1. Tarihsel Bağlam ve Kapıların Sembolik İşlevleri

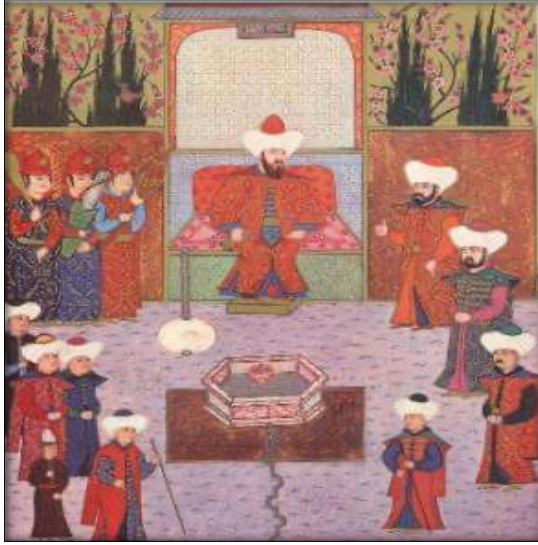
Hem günümüzde hem geçmişte toplumsal ilişkiler mekândan bağımsız değildir. Mekânı üretmek ve araçsallaştırmak toplumsal ilişkilerde belirleyici olabilmektedir (Lefebvre, 2014, s. 56). Özellikle iktidar açısından mekân önemli bir temsil alanıdır. İdeolojisini ve gücünü mimari yapılarda somutlaştırmaktadır. Mekânların dizaynı ve kurgusu iktidarların siyasal güçlerinin simgesi haline gelir (Foucault, 2012, s. 113). Tarih boyunca toplumlar askeri gücünü ve siyasi otoritesini göstermek için pek çok yol denemişlerdir. Göstermiş oldukları kahramanlıkları ve zaferlerini simgeleştirip halkın görebileceği alanlara işlenmiştir. Çoğu zaman kentin en işlek merkezi ya da kente giriş kapısı ideal alanlar olarak benimsenmiştir. Propagandalar, hikâyeler ve simgelerle görenlere mesajlar verme yoluyla işlenmiştir. Bu simge bazen düşman askerine ait ele geçirilmiş bir teçhizat bazen de düşmanı alt etmeyi sağlamış bir silah olabilmektedir. Verilmek istenen mesaj, güçlü, hazır ve caydırıcı olduklarının herkesçe bilinmesi

olmuştur. Dosta güven ve gurur veren bu simgelerin propaganda amacı taşıdığı bilinse de düşmana elbette korku ve endişe vermiştir.

İnsanoğlu savunma ve taarruz maksadıyla birçok silah ve yöntem kullanmış ve kullanmaya devam etmektedir. Ateşli silahların icadına kadar en basit tanımlamayla delici, kesici ve ezici aletler kullanılmıştır. Herhangi bir mekanğin ya da ileri teknolojinin gelişmediği çağlarda kullanılmaya başlayan bu silahlar modern çağlarda da tamamen terk edilmemiş, bazı standartlar getirilerek spor ve askeri antrenmanlarda kullanılmaya devam etmiştir. Özellikle ezici maksatla kullanılan silahlar kahramanlığı ve gücü temsil etmesi sebebiyle topuz, gürz, gülle, şeşper, lobut gibi formlarda çeşitlenerek kullanımını uzun yıllar sürdürmüştür. Osmanlı topraklarından Hindistan'a kadar bilinen adıyla zorhane sporunda kullanılan lobutlar ve güreşçi tekkelerinde kullanılan güllerle sulh zamanlarında orduların antrenman araçları olmuşlardır. Örneğin Varka ile Gülşah hikâyelerinde Mahi Varaka'nın Billur'da savaşmasını anlatan resimde kılıç, gürz, kalkan ve devrin savaşçı giysileri izlenmektedir (Eralp, 1993).

Güllerin gücü temsil etmesi, idman yapan sporcu ve askerlerin kullandığı ağırlıklarla ilişkilendirilebilir. Türklerin Orta Asya'dan beri idmanlarında ağırlıklar kaldırdığı bilinir. Selçuklu ve Osmanlı'da da süren bu gelenekte tarihe mâl olmuş sultanların dahi adı geçmektedir. Acar ve Özveri konudan şu şekilde bahseder;

“Topuz kaldırmayı önemseyen, bizzat yapan ve bu alanda çok başarılı olan ilk Osmanlı padişahı Orhan Gazi'dir (1324-60). Elçileri huzuruna kabul ettiğinde, kaldırdığı ağır mermer topuzları onlara göstermek için yanında bulundurduğu söylenir. Şehzade Cem (1459-95) de ağır gürz kaldırmakla ün yapmıştır. Karaman'da vali iken (1474-81), I. Alaeddin Keykubad'ın ve Karamanoğulları'nın kaldırdığı topuzlara birkaç okka ek ağırlık koyarak idman yaptığı rivayet edilir. Ağırlık kaldırarak değil de at üzerindeyken topuzunu havaya atıp tutarak hüner gösteren ve bu nedenle adına nişan taşı dikilmiş olan padişah, Sultan I. Ahmed'dir (1603-17).” (Acar & Özveri, 2018).

Görsel 3: Orhan Gazi'nin yanı başında büyük bir güzr ile tasvir edilen minyatür (Nakkaş Ali Çelebi), Seyyid Lokman'ın Hünernâmesi'nden (Acar & Özveri, 2018).

Buradan, çalışmamıza konu olan ve Osmanlı'nın son dönemlerindeki bir gravüre yansıyan Selçuklu sur kapısına asılan güllerin o dönemlerde taşıdığı anlamlar hakkında fikir edinebilmekteyiz.

2. Kapılara Asılan Objelerin Fiziksel ve Simgesel Özellikleri

Acar ve Özveri (2018), I. Gıyaseddin Keyhüsrev (ö.1211), IV. Rukneddin Kılıçarslan (ö.1266), Yıldırım Bayezid (1389-1402), Cem Sultan (1459-95) ve IV. Murad'ın (1623-40) bu alanda fevkalade usta olduklarını nakletmektedirler.

Güç gösterisine konu olacak kahramanlıklar göstermek sadece sultanların harcı değildir. Unutulmamalıdır ki iyi bir sporcu aynı zamanda iyi bir asker ve savaşçı adaydır. Topuz kaldıran sporcu, eğer kolay kolay kimsenin kaldıramayacağı bir ağırlığı kaldırmışsa, gelecek kuşaklara örnek olması için, güzrünün kale kapısına asılması eski bir gelenektir. Nicolas tarafından 1829 yılından yapılmış bir resimde, Edirne Kalesi kapılarından birine asılmış bu tür iki güzr görülmektedir (Acar & Özveri, 2018).

Görsel 4: Edirne kale kapısında asılı iki topuz (Acar & Özveri, 260).

Günümüzde bu gürzlerin halen süren örneği, İstanbul surları Silivrikapı üzerinde görülmektedir. Kapının şehir tarafında, Hadım İbrahim Paşa Camii'ne bakan kısmında, 2,5 m. yükseklikte, demir bir sapın ucunda yanlarında iki zincirle asılı bir küre yer almaktadır. Dikkatlice bakıldığında bir gürz olduğu anlaşılan bu küreyi altında bulunan kitabesi de doğrulamakta ve 1630 yılında Zaralı İdris pehlivana ait olduğundan bahsedilmektedir. Kitabe şöyledir:

“Eski Saray baltacılarından Zaralı/Rizeli(?) pehlivan İdris'in gürzine nazar edüp Fatiha-i Şerif'e okuyan iman ile gide Sene 1040 Okka 86” (Cangül, 2008).

Görsel 5: Silivrikapı üzerinde asılı duran gürzden bir görsel

Osmanlı devlet teşkilatında, sarayların muhafız kıtalarında istihdam edilen ve muhtemelen iriyarı bir yeniçeri askeri olan İdris pehlivanın gürzünün buraya asılma sebebi müsabakalarda göstermiş olduğu başarıdır (Güldal, 2016).

Görsel 6: Osmanlı dönemi mührüne sahip bir pehlivan güllesi (giryay) (Bayrak Müzayede).

Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiler, Osmanlı ve Selçuklu dönemi uygulamalarının sürekliliğini ortaya koymaktadır. Evliya Çelebi Budin Kalesi'nin orta hisarı Beç (Viyana) kapısının iç yüzündeki kemerlerde demir zincirlerle asılı bulunan, Sultan IV. Murad'ın altı tanesini üst üste koyup hıştla deldiği kalkanların yanında, Gazi Gürz İlyas Baba'nın 100 okkalık (128 kg) bir topuzunun ve her biri 10'ar okka (12,8 kg) gelir 16 bilyeli eşi görülmemiş büyüklükte dev bir salıgının bulunduğunu; Kemah Kalesi'nin kemeri üstünde de bir başka pehlivan güzünün asılı olduğunu yazmaktadır (Kahraman, 2010).

Evliya Çelebi kale sur kapılarının üzerine asılan güzrlere bir örneği de Niksar Kalesi'nden verir; "Kapı üzerinde geçmiş zamanın pehlivanlarının güzrleri ve diğer silahları asılı durur" demektedir (Dağlı & Kahraman, 2008).

Görsel 7: Osmanlı dönemi güreşçilerinin idman gülleleri (giryâ) ile çalıştıkları bilinmektedir (Cannar, 2013).

Tarihi Konya kapılarından pazar kapısı üzerinde zincirle asılı kürelerin birer pehlivan gürzü olma olasılığı oldukça kuvvetlenmektedir. Ancak Sur kapılarına asılan kahramanlık unsurları bu kadarla sınırlı değildir. Söz konusu olan sadece küreler olsa bile bunu kesin bir ifadeyle söyleyemiyoruz. Bize farklı seçeneklerin de olabileceği düşüncesine iten sebep Antalya Kalesi kuzey kapısına zincirle asıldığı rivayet edilen top güllesidir.

Antalya Kalesi'ni kuşatan Karamanoğlu Mehmet Bey'in, kaleden atılan bir top güllesi sonucunda hayatını kaybettiği rivayet edilmektedir. Daha sonra bu gülle âleme ibret olsun diye kalenin kuzey kapısına bir zincirle asılır. 1914 yılında kale kapısının yıkımında görülen lüzum üzerine gülle, kale dibinde metfun bulunan Bayraktar Baba naaşı ile birlikte Paşa Camii avlusuna nakledilmiştir. 1919 yılında ise müzeye taşınmıştır (Sönmez, 2008).

Sonuç

Bu araştırma, Selçuklu dönemi savunma yapılarında sembolik objelerin işlevi üzerine yeni bir perspektif sunmakta ve Konya sur kapılarının kültürel sembolizmine ışık tutmaktadır.

Araştırmalarımız neticesinde sur kapısında asılı duran kürelerin düşmana karşı kazanılan bir gülleyi de temsil etmesi gelenekten sayılabilir. Sonuç olarak asılı kürelerin kimliğini tam olarak ortaya koyamamak da asılış amacı konusunda belli bir fikir ortaya çıkarmış olduk. Bu şehrin kahraman, güçlü ve cengâver askerlerinin olduğu, muzaffer başarılar elde etmiş ve bunlardan art niyetli herkesin ibret alması gerektiği mesajının verilmiş olduğu açıktır. Bu düşüncemizi destekleyebilecek bir diğer unsur da asılı nişanelerin hemen üzerlerinde duran melek tasvirleridir. Bu kanatlı tasvirler Selçuklu melek tasviri olarak isimlendirilmektedir. Bu tasvirler, tarih boyunca medeniyetlerde farklı mitolojilere konu olarak suret değiştirse de kanatlarıyla koruyucu, zafer getiren ve gurur veren görevleriyle ortak paydada buluşmaktadırlar.

Konya şehrinin Selçuklu Dönemi'nde var olan 12 kapısından hepsinin gravürüne sahip değiliz. Ancak sahip olduklarımızla kıyasladığımızda sadece pazar faaliyetinin yaşandığı, her milletten tacir ve müşterilerin geldiği bu hareketli kapı üzerinde asılı duran güller umulur ki pek çok düşmana bu surlardan uzak durmaları gerektiği mesajını iletmışlerdir.

Kaynakça | Bibliography

- Acar, Ş., & Özveri, M. (2018). Osmanlı'da Savaş ve Spor Topuzları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 19(2), ss. 240-264.
- Akok, M. (1975). Konya Şehri İçindeki Alâeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Arkeolojik Kazıların Mimari Buluntuları. *Belleten*, 39(154), ss. 217-224.
- Arias, P., Herráez, J., Lorenzo, H., ve Ordóñez, C. (2005). Control of Structural Problems in Cultural Heritage Monuments Using Close Range Photogrammetry and Computer Methods Control of Structural Problems in Cultural Heritage Monuments Using Close-Range Photogrammetry and Computer Methods. *Computers and Structures*, 83(21–22), pp. 1754-1766.
- Atçeken, Z., & Bedirhan, Y. (2012). *Selçuklu Müesseseleri ve Medeniyet Tarihi*. Eğitim Kitabevi.
- Bayrak Müzayede, Osmanlıca Damgalı Girya. <https://www.bayrakmuzayede.com/osmanlica-damgali-girya-nadir-pehlivan-agirliigi.html>.
- Cangül, C. (2008, Ekim). *Silivri Kapısı Üzerindeki Gürz*. <https://www.canercangul.com/15806/silivri-kapisi-uzerindeki-gurz-2/>.
- Cannar, O. (2013, Kasım). *A pehlivan lifts kettlebell*. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_turkish_wrestler_lifts_girya.jpg
- Dağlı, Y., & Kahraman, S. A. (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*. Yapı Kredi Yayınları.
- Eralp, T. N. (1993). *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Foucault, M. (2012). *İktidarın Gözü* (I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Güldal, F. (2016). *Dersaadet'in Sur Kapıları*. Sur Çelik Kapı.
- Kahraman, S. A. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Yeditepe Yayınevi.
- Küçükdağ, Y., Arabacı C., & Yenice M. S. (2020). Tarihi Süreç İçinde Konya Şehrinin Fiziki Gelişimi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), ss. 1-38.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. Sel Yayıncılık.

Rifaioğlu, M. N. (2006). Yapı Kitabelerinin Konya İlinin Selçuklu Dönemi Kentsel Gelişiminin Belirlenmesinde Kaynak Olarak Kullanılması. *Megaron YTÜ Mim. Fak. E Dergisi*, 1(2-3), ss. 99-111.

Sönmez, C. C. (2008). *Antalya Kenti Kalesinin Tarihi*. Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları.

Yakar, M., Yıldız, F., & Yılmaz, H. (2005). *Tarihi Ve Kültürel Mirasların Belgelenmesinde Jeodezi Fotogrametri Mühendislerinin Rolü*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı.

Bir Çarşının Anatomisi: Mevlâna Çarşısı'nda Mekânsal Yenilenme ve Toplumsal Etkileri

Adem Menekşeoğlu *

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Gönderim / Received: 21.11.2024, Kabul / Accepted: 23.12.2024, Yayın / Published: 26.12.2024

Kitap Adı: Mevlâna Çarşısı Dönüşümü

Basım Yılı: 2022

Yayınevi: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları

ISBN: 978-605-389-462-9

Değerlendirme / Review :

Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / Double-blind peer-reviewed, external independent.

Etik Beyan / Ethical Declaration :

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkeleri uyulmuştur. / Ethical principles were followed during the preparation of this study.

Etik Bildirim / Complaints :

info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check :

Turnitin

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest :

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / The Author declares that there is no conflict of interest.

Finansman / Grant Support :

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / No funds, grants, or other support were received.

* Doktora Öğrencisi/Ph.D. Student, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/Türkiye, ORCID: 0000-0001-8099-2115, E-mail: ademmenekseoglu[at]gmail.com

Atıf/Citation: Menekşeoğlu, A. (2024). Bir Çarşının Anatomisi: Mevlâna Çarşısı'nda Mekânsal Yenilenme ve Toplumsal Etkileri. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 1, ss. 85-89.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Atıf-GayriTicari-Türetilmez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

Kentsel dönüşüm projeleri, şehirlerin fiziksel yapısını yenilemenin yanı sıra toplumsal, ekonomik ve kültürel etkileri de beraberinde getiren çok bileşenli süreçlerdir. Bu süreç, yalnızca eskiyen yapıların yenilenmesi ya da modern mimari unsurların eklenmesiyle sınırlı değildir. Bunun yanı sıra yerel halkın sosyal dokusunu, ekonomik fırsatlarını ve şehirle olan bağlarını da doğrudan etkilemektedir. Bu bakımdan kentsel dönüşüm projelerinin başarısı yerel halkın sürece aktif katılımıyla ve onların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasıyla mümkündür. Aksi takdirde, bölgedeki sosyal dokuya zarar veren, toplulukların bölünmesine ve ekonomik dengesizliklerin artmasına yol açan sonuçlarla karşı karşıya kalınabilir.

Bugüne kadar Türkiye'de çok sayıda dönüşüm projesi hayata geçirilmiştir. Ancak Konya'da bulunan Mevlâna Çarşısı'nın dönüşüm süreci, Türkiye'deki kentsel dönüşüm anlayışına yeni bir soluk getirerek sadece modernizasyon değil, aynı zamanda insan odaklı bir yaklaşımla, toplumsal ihtiyaçları ve kültürel duyarlılıkları ön planda tutmayı başarmıştır. Bu proje, fiziki mekânların yenilenmesinin ötesinde, şehir sakinlerinin sosyal yaşantılarına dokunan, insan ile mekân arasındaki bağı güçlendiren bir dönüşüm modeli olarak dikkat çekmektedir.

Mehmet Birekul, Faruk Karaarslan ve Semih Söğüt'ün yazarlığını üstlendiği, Sosyal İnovasyon Ajansı¹ tarafından hazırlanan *Mevlâna Çarşısı Dönüşümü* adlı eser, SİA-Dönüşüm Kitaplığı serisinin ilk kitabıdır. Eser, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları tarafından 2022 yılında yayımlanmıştır.

Eserde öncelikle şehir hafızası bağlamında mekân ve insan ilişkisi ele alınmıştır. Temelde her mekânın muhatabı insandır. İnsanlar, yaşadıkları mekânlara anlam yükleyerek onları yalnızca fiziksel yapılar olmaktan çıkarır; anılar, duygular ve sosyal etkileşimler aracılığıyla bu yerler anlam kazanır. Mekânın, insanların günlük yaşantılarına, sosyal ilişkilerine hatta kendilerini ifade ediş biçimlerine kadar tesir eden bir yapısı bulunmaktadır. Esere göre her mekânsal dönüşüm, toplumsal hayatı da dönüştüren kültürel bir müdahaledir. Mekânın inşası ve yıkımı yalnızca teknik bir süreç olmayıp toplumsal dokuyu doğrudan etkilemektedir. Bu anlamda Mevlâna Çarşısı, Konyalıların yalnızca alışveriş yapmak için uğradıkları bir mekân değil, aynı zamanda

---

¹ Sosyal İnovasyon Ajansı (SİA), Konya Büyükşehir Belediyesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi iş birliğinde kurulan, toplumsal sorun ve ihtiyaçlara kültürel yapı ile uyumlu, sürdürülebilir ve uygulanabilir çözümler sunan bir kamu kurumudur.

şehirle olan bağlarını besleyen, sosyal etkileşimlerini güçlendiren ve kültürel miraslarını yaşatan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Nitekim arşının tarihçesine kısaca bakıldığında, Mevlâna Celaleddin Rumi Türbesi'nin hemen karşısında yer alması, 90'lı yılların başına kadar karayolu ile yapılan Hac ziyaretleri için gerekli malzemelerin buradan temin edilmesi ve Mevlâna'nın ölüm yılı dönümü olan 17 Aralık haftasında düzenlenen Şeb-i Arus etkinlikleri sırasında bölgeye yoğun turist akını olması, çarşının bulunduğu konumu daha da özel kılmaktadır. arşı, yıllar içinde değışen şehir dinamiklerine rağmen, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin uğrak noktası olmayı sürdürmüştür. Geleneksel zanaatların, yöresel ürünlerin ve manevi değerlerin bir araya geldiğı bu alan, aynı zamanda geçmişin izlerini günümüze taşıyan bir köprü işlevi görmektedir.

Eserde, Mevlâna arşısı gelenekselden modernliğe geçiş mekânı olarak betimlenmektedir. Bu durum hem çarşının bulunduğu konumdan hem de hem de tarihsel ve toplumsal dinamiklerin arşı üzerindeki etkilerinden kaynaklanmaktadır. Çarşının modernliğe bakan özellikleri aşağıdaki gibidir:

- Çarşının mekânsal yapısının modern kültürel unsurlarla donatılarak alışveriş merkezi olarak planlanması,
- Tarihsel süreç içerisinde çarşının medrese yerine inşa edilmiş olması ve bu bakımdan mekânsal sürekliliğinin sağlanmış olması,
- arşıda modern alışveriş merkezlerinde bulunan mağazaların yer alması ve vitrin kültürünün önem kazanması,
- Müşteriler arasında seçkincilik kültürünün bulunması,
- arşıda çeşitli STK'ların bulunması,
- Müşterilerin arşının içerisinde vakit harcamasına imkân tanıyan bir özellikte olması (s.78-79)

Yukarıda bahsedilen özelliklerin büyük bir kısmını herhangi bir şehirde karşımıza çıkan alışveriş merkezinde görmek mümkündür. Ancak Mevlâna arşısı'nın gerçek karakterini, gelenek ve süreklilik arasındaki bağı kuran aşağıdaki unsurlar şekillendirmektedir:

- arşıdaki sivil toplum alanında çalışan hocaların, mekânın tarihsel anlamına uygun olarak ilimle meşgul olması,

- Çarşıdaki hocaların, zaman zaman fihki konularda rehberlik yaparak din eğitimi faaliyetlerinde bulunmaları,
- Esnafın kendi aralarında dayanışma stratejileri oluşturmaları,
- Esnafın çalışanlarına maaşları haricinde aynı ve nakdi yardım yapması (s. 79).

Mevlâna Çarşısı Dönüşümü kitabı, temelde bir saha araştırmasının ürünü olarak kaleme alınmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile karakterize olan eserde, çarşı dönüşümü öncesinde ve esnasında esnaflar, çarşı yönetiminde yer alan kişiler, çalışanlar ve sivil toplum kuruluşu yöneticileri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatların yanı sıra çarşı hakkında bilgi ve yaklaşımlar arşiv taraması neticesinde elde edilmiştir. “Yapılan arşiv taraması ve ön görüşmelerde Mevlâna Çarşısı’nın sadece şehre dışarıdan gelen turistler için değil, sosyal hayatla çarşıdaki sivil toplum kuruluşları aracılığı ile tanışan gençler ve ticari hayatı burada tanıyan ikinci kuşak işletmeciler için de nostaljik bir başlangıç noktası olduğunu göstermiştir” (s. 86).

Araştırma bulgularına bakıldığında ilk olarak esnafların çarşıya yükledikleri anlam değerlendirilmiştir. Esnafların bazıları tarafından çarşıya duygusal bir anlam yüklerken bazıları tarafından daha rasyonel bir anlam yüklendiği görülmüştür. Çarşıdaki sektörel dağılıma bakıldığında, genellikle tekstil ekonomisi, hediyeelik eşya ve hac malzemelerinin önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. “Özellikle yükselen İslami hareket ve Müslümanların kamusal alanda görünürlüğüne artması, Mevlâna Çarşısı’nın tesettür giyiminin merkezine dönüşmesine neden olmuştur” (s. 114). Eserdeki diğer bir araştırma bulgusu ise Mevlâna Çarşısı’nın görüşmeciler tarafından Konya’nın aynası olarak görülmesidir. Bu bağlamda çarşı, Konya halkının geleneksel değerlerini, sosyal etkileşim biçimlerini ve yaşam pratiklerini modern yaşamın dinamikleriyle harmanlayarak hem yerel halk hem de ziyaretçiler için kimlik ve aidiyet duygusunu besleyen bir mekân halindedir.

Mevlâna Çarşısı’nda güven üzerine tesis edilmiş bir ilişki biçimi bulunmaktadır. Gerek esnafların kendi aralarındaki dayanışma ve iş birliği gerekse müşteri ve esnaf arasındaki samimi diyalog, çarşının sosyal dokusunu güçlendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Çarşıdaki bu ilişki biçimi, geleneksel alışveriş kültürünün modern ortamlarda kaybolan insani yönünü canlı tutarak çarşığı, Konya’nın kültürel kimliğinin bir yansıması haline getirmektedir. Bunun yanı sıra çarşıdan alışveriş yapmak için gelen turistlere de aynı güven duygusu ve misafirperverlikle davranıldığı ifade edilmektedir.

Araştırmada elde edilen önemli bulgulardan birisi de Mevlâna arşısı'nın yenilik arayışını yeterince gerçekleştirememiş olmasıdır. arşıdaki faaliyetlerin zamanın getirileri ile kıyaslandığında geri kalması, katılımcılar tarafından çarşının yerli AVM olarak nitelenmesine kaynaklık etmektedir. arşı, dijitalleşen ticaret ve çağdaş alışveriş deneyimlerine ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Bu durum, arşmayı yerli AVM olarak nitelendiren katılımcıların yorumlarıyla da desteklenmektedir.

Eserin son bölümünde, araştırma bulgularına dayanarak Mevlâna arşısı'na yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur. Bu öneriler, çarşının toplumsal, kültürel ve ticari yönlerini daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, arşının tarihsel kimliği ile modernleşme sürecindeki rolü incelenerek, kentsel bir mekân olarak taşıdığı anlam ve işlev üzerine bir perspektif kazandırmaktadır.

Sonuç olarak arşı esnafı, çalışanlar ve STK yöneticilerinin geri bildirimleriyle zenginleşen bu çalışma, kentsel dönüşüm projelerine toplumsal açıdan nasıl değer katılabileceğine dair bir model niteliğindedir. Eserde, arşının dönüşüm hikâyesi ve toplumsal geri bildirimler derinlemesine incelenerek, bu projenin kültürel dokuyla uyumlu bir şekilde toplumla güçlü bir bağ kurmayı nasıl başardığı ele alınmaktadır. Çarşının dönüşümü, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sınıfsal ilişkiler bağlamında da değerlendirilmelidir. Eserde sunulan analizler ve öneriler, kentsel dönüşüm projelerinde toplumsal katılımın ve yerel değerlerin ne denli önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Modernleşme sürecinin sosyal tabakalar arasındaki eşitsizliklere etkisi daha detaylı incelenmelidir. Eser, şehirlerin tarihsel kimliğini koruyarak dönüşüm süreçlerini yönetmek isteyen araştırmacılar, planlamacılar ve yerel yöneticiler için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

